

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**İLKOKUL 4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI'NDAKİ METİNLERİN
DEĞERLER EĞİTİMİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali ERDÖNMEZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi: İzzet ŞEREF

TOKAT

Temmuz, 2019

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ali ERDÖNMEZ 'in İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi adlı çalışması 19.08.2019 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Dr. Öğr Üyesi Zeynep CİN ŞEKER

Üye (Tez Danışmanı): : Dr. Öğr Üyesi İzzet ŞEREF

Üye : Dr. Öğr Üyesi Beytullah KARAGÖZ

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 19/08/2019

ALİ ERDÖNMEZ
İmza

ÖNSÖZ

İnsanın öğrenme süreci ana rahminde başlar. Bu süreç doğumla birlikte içerisine farklı insanları ve etmenleri de katarak devam eder. Her canlının öğrenme süreci birbirinden farklı olsa da temel öğeler benzerlik gösterir. Değerler bu temel niteliklere en iyi örnektir. Değerler ilk olarak ailede öğrenilmeye başlar ve okul çağında daha disiplinli ve düzenli olarak aktarılır. İnsanın çevresinde ve okulda edindiği değerler bireyin topluma entegrasyonunda önemli bir yer tutar.

Değerlerin eğitimi okulda daha sistematik şekilde ilerler. Okulun atmosferi belirli kazanımları daha geniş kitlelere ulaştırmak için elverişlidir. Ders materyalleri ile öğrenme-öğretme süreçleri hem daha etkin hâle gelir hem de içerik bağlamında temaların öğrenimi daha kolay olmaktadır. Özellikle Türkçe ders kitapları, metin zenginlikleri bakımından her türlü değeri kazanmada etkin rol oynamaktadır. Türkçe ders kitabındaki metinler öğrencilere sadece dil bilgisi kurallarını öğretmek için yer almamaktadır. Bu metinler öğrencilerde istedik kazanımların edinilmesinde de önemli bir konumdadır. Bu metinler sayesinde birçok değer sunulmaktadır.

Bu çalışmada MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinler değerler eğitimi bakımından incelenecek ve değerler eğitimine katkıları belirlenmeye çalışılacaktır. Türkçe Ders Kitabı'nda birçok metin değerleri öğrencilere sezdirebilmesi açısından zengin bir kaynaktır.

TEŞEKKÜR

Araştırma esnasında gerek akademik gerekse motivasyon anlamında her zaman yanımda olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İzzet ŞEREF'e; alanındaki kıymetli eserleri ve akademik duruşuyla kendime örnek aldığım Doç. Dr Ömer Faruk SÖNMEZ' e; yüksek lisansa adım attığım ilk andan beri yardımını benden hiç esirgemeyen Doç Dr, Fatih YILMAZ' a; lisansüstü ders döneminde bizi fikirleriyle aydınlatan ders hocalarım Prof. Dr, Adem İşcan, Doç Dr, Behice VARIŐOĐLU, Doç Dr, Sami BASKIN, Dr. Öğr. Üyesi Beytullah KARAGÖZ'e; bu süreçte manevi olarak daima yanımda olan ve beni her koşulda destekleyen eşim Sevil ERDÖNMEZ' e, kardeşim İbrahim ERDÖNMEZ' e, çok kıymetli ağabeyim Fatih ERDAL' a; en zor zamanlarında bile bana her konuda yardımcı olan Asım AYAZLI' ya, tez çalışmam esnasında her fırsatta beni neşelendiren ve gülümsememin sebebi olan kızım Neva ERDÖNMEZ' e, bize daima her koşulda destek olan Annem Nilüfer ERDÖNMEZ ve babam Hasan ERDÖNMEZ' e teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

İLKOKUL 4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI'NDAKİ METİNLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Erdönmez, Ali

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üysi İzzet Şeref

Temmuz 2019, xvi + 90 sayfa

Çalışmanın amacı, 2018-2019 eğitim- öğretim yılında ilkokullarda okutulan MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinleri değerler eğitimi bakımından incelemektir. Alanyazın tarandığında bu konuyla ilgili daha önce birçok çalışmanın yapıldığı gözlemlenmektedir. Yapılan benzer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada NVIVO 10 yazılımı kullanılmıştır. Nitel verilerin bilgisayar programı desteği ile incelenmesine yönelik çalışmaların sayısının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma bu bakımdan önemli görülmektedir. Araştırma betimsel nitelikte bir nitel çalışmadır. Çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Doküman analizi, amaçlanan olgular hakkında bilgiler içeren yazılı ve görsel içeriklerin analizi olduğu için çalışma için en uygun analiz yöntemi olarak seçilmiştir. Veri analizinde NVIVO 10 yazılımı kullanılmıştır. Bu yazılım sayesinde ders kitabındaki metinlerin analizi yapılmıştır. Yazılım doküman analizinde kullanılan etkin bir programdır. Hedef kelime ve kelime gruplarının doküman içerisinde taranmasına ve etkin bir analiz çalışmasına olanak veren bu yazılım, çalışma için uygun bulunmuştur.

Araştırmanın kapsamını 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde okutulan MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır. Daha önceki yıllarda Türkçe ders kitaplarına ek olarak çalışma kitapları da öğrencilere sunulmaktaydı. İlkokul çağındaki çocukların omurga ve kas gelişimini etkilemesi sebebiyle birçok kitap tek kitap hâline getirildi. Türkçe ders kitabı da bu örneklerden biridir. Bu kitap, MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720204 sayılı yazısı ile birinci defa 1.301.370 adet basılmıştır.

Ders kitaplarındaki metinler; adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, özgüven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımlaşma değerleri bakımından ele alınmıştır. Ders kitabındaki değerler sınıflandırılırken

Rockeach, Spranger ve Schwartz'ın değer sınıflandırmalarına da yer verilmiştir. Bu değerlerin metinler içerisindeki yerleri tespit edilmiştir. Yerleri tespit edilen metinlerin hangi değere atıfta bulunduğu etraflıca dile getirilmiştir. Çalışmada belirlenen değerlerin metin sıklığı ve oranları tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırmacının tespit ettiği değerler uzman görüşüne başvurularak kıyaslanıp gözden geçirilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 146 değer tespit edilmiştir. Söz konusu metinlerdeki değerleri belirlemek için MEB'in değerlerle ilgili yaptığı açıklamalar dikkate alınarak bir Değer İnceleme Formu hazırlanmıştır. Alanyazındaki değer tanımları form oluşumu sırasında ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Form hazırlanırken alanda çalışmalar yürüten uzmanlardan görüş alınmış ve bu görüşler doğrultusunda forma son şekli verilmiştir. MEB 4.sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, ders kitaplarında öğrencilere verilmesi amaçlanan 20 değerin durumu hazırlanan form ile incelenmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda toplam 146 değer arasında en sık saptanan değerin çalışkanlık değeri olduğu ortaya konulmuştur. En az tespit edilen değerin ise adalet değeri olduğu ortaya çıkarılmıştır. Araştırma bulgularından hareketle değerler eğitiminin ilkokul süreci ile ilgili yorumlarda bulunulmuştur. Değerler eğitiminin uygulayıcıları olan öğretmen ve okul idarecilerine öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın verileri MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerden elde edilmiştir. Çalışma bulguları son yıllarda alanyazında geçen benzer çalışmalarla karşılaştırılmış, çalışmanın güçlü ve zayıf yönlerine değinilmiştir. Daha önceden yapılan çalışmalarla ilgili bir tablo oluşturularak çalışmanın geçmişten günümüze alanyazındaki yerine değinilmiştir. Bu nedenle diğer araştırmacıları için de kolaylık sağlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Değer, Değer eğitimi, Metin, Türkçe Ders Kitabı

ABSTRACT

INVESTIGATION OF TEXTS IN THE 4th GRADE TURKISH COURSE BOOKS FROM THE PERSPECTIVE OF VALUES EDUCATION

Erdönmez, Ali

Master's Thesis, Division of Turkish Language Education

Advisor: Asst. Prof. Dr. İzzet Şeref

July 2019, xvi+ 90 pages

The aim of the study is to examine the texts in the 4th grade Turkish Textbook of the Ministry of National Education, which is taught in primary schools in 2018-2019 academic year, in terms of values education. When the literature is reviewed, it is observed that many studies have been done on this subject before. Unlike similar studies, NVIVO 10 software was used in this study. It has been found that the number of studies aimed at examining qualitative data with the support of computer programs is not sufficient. The research is considered to be important in this respect. The research is a descriptive qualitative research. The data of the study was obtained by document analysis technique. Since document analysis is the analysis of written and visual contents containing information about the intended cases, it has been chosen as the most appropriate analysis method for the study. NVIVO 10 software was used for data analysis. Thanks to this software, the text of the textbook was analyzed. This software is an effective program used in document analysis. This software, which allows the scanning of target words and phrases in the document and effective analysis, has been found suitable for the study.

Ministry of Education Publications taught in Turkey in 2018-2019 academic year the scope of the research is the 4th year of primary school Turkish Textbook. In previous years, in addition to Turkish textbooks, workbooks were also offered to students. Many books became a single book because it affected the spine and muscle development of primary school children. The Turkish textbook is one of these examples. This aspect has been beneficial for children. This book was accepted as a textbook by the decision of the Ministry of Education, Education and Training Board dated 28.05.2018 and numbered 78, and 1.301.370 copies were published for the first time with the letter of 12720204 dated 03.07.2018 of the General Directorate of Support Services.

Texts in textbooks; justice, science, diligence, solidarity, love of nature, righteousness, honesty, aesthetics, trust, tolerance, compassion, hospitality, self-confidence, sharing, patience, respect, love, responsibility, patriotism, solidarity. While classifying the values in the textbook, the value classifications of Rockeach, Spranger and Schwartz were also included. The locations of these values in the texts were determined. The value of the texts to which they are located refers to the value. The text frequency and ratios of the values determined in the study are presented in tables. The values of the researcher were concluded by taking expert opinion.

According to the results obtained, 146 values were determined in the 4 th grade Turkish Textbook. In order to determine the values in the mentioned texts, a Value Review Form was prepared by taking into account the explanations made by the Ministry of National Education about the values. Value definitions in the literature were analyzed in detail during form formation. While preparing the form, opinions were received from the experts working in the field and the form was directed in line with these opinions. The status of 20 values that are aimed to be given to the students in the textbooks of the 4 th Grade Turkish Language Curriculum has been examined with the prepared form.

As a result of the research, it was found that the most frequently determined value among the total 146 values was the hardworking value. The least detected value was found to be the value of justice. Based on the findings of the research, comments were made about the elementary school process of values education. Suggestions were made to teachers and school administrators who are the practitioners of values education.

The data of the research was obtained from the texts in the Turkish textbook of MEB Publications primary school 4th grade. The findings of the study were compared with similar studies in the literature in recent years and the strengths and weaknesses of the study were discussed. A table was prepared about the previous studies and the place of the study in the literature from the past to the present has been mentioned. For this reason, it was facilitated for other researchers.

Key words: Value, Value education, Text, Turkish Textbook

KISALTMALAR

akt. Aktaran

çev. Çeviren

f. Frekans

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

S.Sayı

s. Sayfa

ss: Sayfa Sayısı

vb. ve benzeri

vd. ve diğerleri

‰:Yüzde

TDK. Türk Dil Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
(Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ İMZA SAYFASI.....	i
ETİK SÖZLEŞME	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	4
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	5
Sayıtlılar	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Değer Kavramının Tanımı.....	7
Bilim Dallarına Göre Değerler	9
Sosyolojiye Göre Değer	9
Felsefeye Göre Değer.....	12
Psikolojiye Göre Değer	12
Değerlerin Sınıflandırılması	13
Spranger Değer Sınıflaması	13
Rokeach Değer Sınıflaması	14
Schwartz Değer Sınıflaması	15
Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi	20
İlgili Araştırmalar	23
BÖLÜM III.....	27
YÖNTEM	27
Araştırma Modeli.....	27
Araştırma Kapsamı	28

Veri Toplama Süreci.....	30
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	31
Betimsel Analiz İçin Çerçeve Oluşturma	31
Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi	32
Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması	32
BÖLÜM IV	34
BULGULAR	34
Değerlerin Frekanslarına ve Yüzdeleriyle ilgili Bulgu ve Yorumlar	34
Değerlerin Metin Frekansları Bağlamında Yorumlanması	35
Adalet	35
Bilimsellik	36
Çalışkanlık.....	38
Dayanışma	41
Doğa Sevgisi	43
Doğruluk.....	46
Dürüstlük.....	47
Estetik.....	48
Güven	51
Hoşgörü	51
Merhamet	53
Misafirperverlik.....	56
Özgüven	57
Paylaşma.....	59
Sabır	61
Saygı.....	62
Sevgi.....	64
Sorumluluk	67
Vatanseverlik.....	69
Yardımlaşma	70
BÖLÜM V	72
TARTIŞMA.....	72
BÖLÜM VI.....	77
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	77
Sonuçlar	77
Öneriler.....	79

KAYNAKÇA	80
EKLER	86
Ek 1. NVIVO 10 Programında Ders Kitabı Ekran Görüntüsü	86
Ek 2. NVIVO 10 Programında Metin Kodlama Örneği	87
Ek 3. Değer İnceleme Formu	88
Ek 4. Özgeçmiş	90

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Spranger Değer Sınıflaması	14
Tablo 2. Rokeach Değer Sınıflaması	14
Tablo 3. Schwartz' ın Değer Sınıflamasına İlişkin Değer Tipleri ve Alt Değerler	15
Tablo 4. Önceki Çalışmalarla Karşılaştırma.....	24
Tablo 5. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Değerlerin Frekans ve Yüzde Oranları.....	34
Tablo 6. Adalet Değeri İle İlgili Bulgular	35
Tablo 7. Bilimsellik Değeri İle İlgili Bulgular	36
Tablo 8. Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular	38
Tablo 9. Dayanışma Değeri İle İlgili Bulgular	41
Tablo 10. Doğa Sevgisi Değeri İle İlgili Bulgular.....	43
Tablo 11. Doğruluk Değeri İle İlgili Bulgular.....	46
Tablo 12. Dürüstlük Değeri İle İlgili Bulgular	47
Tablo 13. Estetik Değeri İle İlgili Bulgular	48
Tablo 14: Güven Değeri İle İlgili Bulgular	51
Tablo 15. Hoşgörü Değeri İle İlgili Bulgular	51
Tablo 16. Merhamet Değeri İle İlgili Bulgular.....	53
Tablo 17. Misafirperverlik Değeri İle İlgili Bulgular	56
Tablo 18. Özgüven Değeri İle İlgili Bulgular.....	57
Tablo 19. Paylaşma Değeri İle İlgili Bulgular.....	59
Tablo 20. Sabır Değeri İle İlgili Bulgular.....	61
Tablo 21. Saygı Değeri İle İlgili Bulgular	62
Tablo 22. Sevgi Değeri İle İlgili Bulgular	64
Tablo 23. Sorumluluk Değeri İle İlgili Bulgular	67
Tablo 24. Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular	69
Tablo 25. Yardımlaşma Değeri İle İlgili Bulgular	70
Tablo 26.Yapılan Benzer Çalışmalarda En Çok Çıkan Değerler İlişkin Veriler.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Schwartz'ın Değer Teorisi'ndeki Ana Değer Grupları	17
Şekil 2. NVIVO 10 Metin Kodlama Adımları	29

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanoğlu varoluşundan bu yana iletişim ihtiyacı içerisinde. Bu ihtiyaç onu farklı yöntemler ve kanallar kullanmaya yönlendirmiştir. Bu anlamda dil geliştirilmiş en kapsamlı araçtır. Dil, toplumun ihtiyaçlarını gidermesi noktasında en önemli vasıta. Toplum içerisinde yaşayan bireylerin hangi davranışlarının kabul edilebilir; hangi davranışlarının ise kabul edilemez olduğu hususu oldukça önemlidir. Beill'in (2003, s. 14) belirttiği üzere "bireyler toplumsal kurallar, gelenekler ve görenekler yoluyla iyi-kötüyü ve doğru-yanlış ayırmayı ve kendi ahlak ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi öğrenirler." Bu ölçütün adı değerdir. Özdaş (2013) çalışmasında, değer kavramını; bireyin yeteneklerinin farkına varması, iyi insan olmak için çaba göstermesi, kendisiyle ve toplumla barışık olması, maddi ve manevi olarak doyuma ulaşması anlamında kullanmıştır. Terim olarak "değer" bizim objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve bunun gibi yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade eder (Halstead ve Taylor, 2000). Çelikkaya (1996) değeri; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlamıştır. Schwartz'a (1999) göre, "Değerler, davranışların belirlenmesinde ve açıklanmasında, insanları ve durumları değerlendirmede bireyci yardımcı olan içsel odaklı sosyal faktörlerdir." Schwartz gibi birçok araştırmacı (Rokeach (1973), Kluckhohn (1951), Lawrence (1985), Hofstede (1980) gibi değerleri, "Alternatif durumlar veya davranış biçimleri arasında seçim yapmak" şeklinde tanımlamışlardır (Koca, 2009, s. 1).

Eğitim ilk olarak ailede başlar. Aile, bireyi okul yaşantısı başlayana kadar hayata hazırlayan kurumdur. Birey burada davranışlarının sonuçları hususunda sürekli geri dönüt alır. Bu dönütler sayesinde davranış şablonları oluşturur ve daha sonraki eylemlerini bu şablonlara uygun olup olmadığı bakımından değerlendirir. Aile her ne kadar bu hususta gerekli olan çalışmaları yapsa da değerlerin edinilmesinde okul önemli bir yer tutar. Değerlerin bir nesilden başka bir nesle geçişinin en uygun biçimi eğitim ile mümkün olanıdır (Atabek, 1999). Yaygın eğitim yoluyla da değerler kazanılmaktadır fakat düzenli ve sistemli bir şekilde yürütülen değerler eğitimi süreci bireyi hayata daha kolay hazırlar ve onu aktif bir vatandaş hâline getirir. İstendik davranışları edinmiş

bireylerden oluşan bir toplumda birçok olumsuzluğun da azaldığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle, okul çağındaki her bireyin uygun ahlaki davranışlar göstermesine yardımcı olacak değerleri kazanması okulların hedefleri arasında olmalıdır (Ekşi, 2003). Türk Millî Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının kazanımlarında da belli başlı değerlerin edindirilmesi maksadı görülür (MEB, 1973). Okullar eğitim-öğretimin belirli bir plan ve olgu içerisinde gerçekleştirildiği yerlerdir. Okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri ağırlıklı olarak ders kitapları ile yapılmaktadır. Özbay'ın (2003) yaptığı araştırmada, derslerinde ders kitabından yararlanan Türkçe öğretmenlerinin oranının %94,44 olduğunu tespit etmiştir.

Değerler eğitiminin formal eğitimin bir parçası olarak yapılabileceği en iyi yer okullardır. Okullarda değer eğitimine yönelik öğretmen asistanlığı programı, akran danışmanlığı ve toplumsal hizmet programı, ahlak eğitimi vb. programlar göze çarpmaktadır. Bu tür çalışmalarla çocuklara kendilerinden başkalarına karşı duyarlı olmayı, önyargısız yaklaşmayı, hoşgörüyü, yardım etmeyi, sevgiyi ve saygıyı, sorunları iletişim yoluyla çözmeyi uygulayacak ortamlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Okullarda uygulanan değerler eğitimi, ahlak eğitimi, karakter eğitimi, etik değerler eğitimi olarak da adlandırılmaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2013).

“Temel kanunun başlangıcında millî eğitimin amaçları sayılırken ahlaki, manevi değerleri benimseyen, beden, zihin, akıl, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten söz edilmektedir” (Ekşi, 2003, s. 79). TDK'nin tanımına göre değer, bir milletin sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi unsurların bütünü olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr). Akbaş (2008), için ise değerler neyin önemli olduğunu, neyin tercih edileceğini ve kısacası nasıl yaşayacağını gösterir. Eğitim kurumları ve eğitimciler değerler eğitimi hususunda etkin bir role ve rehberliğe sahiptirler. Okulların milli-manevi ve evrensel değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi hususundaki rolü oldukça büyüktür. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi iyi ahlaklı insanlara bağlı olduğu bir gerçektir. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki karakter ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değer ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır. “Bu anlamda değer eğitimi öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmesine imkân sağlayan bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi demektir” (Ryan ve Bohlin, 1999, s. 35). Eğitim, tarihinin farkında olan bununla birlikte modern insanın sahip

olması istenilen bilgi, becerilerle donanmış ve geleceğe yönelmiş, kendisini gerçekleştirmiş insanlar yetiştirmelidir (Kırmızı, 2014).

Her toplumun yüzyıllar boyunca oluşturduğu edebî, kültürel ve tarihi eserleri mevcuttur. Edebî eserlerin birçoğu sözel olarak aktarılmıştır. Bununla birlikte Türk tarihinin ilk yazılı eserlerinden olan Orhun Kitabeleri ile edebî eserler yazı yoluyla aktarılmaya başlanmıştır. Orhun Kitabelerinde değerlerle ilgili metinler bulunmaktadır. Orhun Kitabeleri bu yönüyle değerler eğitiminin yazılı materyaller ile aktarımını sağlaması bakımından önemlidir. Günümüzde ise okullarda okutulmakta olan MEB Yayınları ilkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı bu misyona sahiptir. İçerisindeki metinler sayesinde öğrencilerin akademik becerileri kazanmasının yanı sıra ortak değerleri öğrenmeleri hedeflenmiştir. Bu metinler bireyin içinde yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerine, tarihine uygun olmalıdır. Birçok değer bir metin potasında eritilmeli ve birçok temaya atıfta bulunabilmelidir. Öğrenciler, yaşadıkları toplumun mirasını ve kültürel geçmişini ders kitabında okunacak metinler aracılığıyla tanıyabilmelidir.

Değerler eğitimiyle ilgili alanda birçok sınıflandırma mevcuttur. Winter, Newton, Kirkpatrick (1998), yapmış oldukları sınıflandırmada değeri “ailevi, toplumsal ve bireysel değer” olmak üzere 3 başlıkta toplarken, Filiz (1998), ise değeri amaçsal ve araçsal olarak 2 başlıkta toplanmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s.28). Değerler ile ilgili olarak alanyazındaki sınıflamalar incelenmiştir. Bu alanda en genel sınıflamaların Spranger (1928), Allport, Vernon ve Lindzey (1960), Nelson (1974), Kahle (1983), Rokeach (1973), Schwartz’a (2012) ait olduğu görülmektedir. Bu sınıflamalar içerisinde en kapsamlı sınıflamaların Rokeach (1973) ve Schwartz’a (2012) ait olduğu belirlenmiştir. Rokeach (1973), değerleri teker teker ele almak yerine evrensel kültür denilen birçok kültürün ortak değeri kabul edilen değerleri ele almayı uygun bulmuştur. Rokeach (1973), alanyazında en çok kullanılan “Rokeach Değer Ölçeği” adı verilen bir değerler sınıflaması ölçeği geliştirmiştir.

Schwartz, Rokeach’ın (1973), hazırladığı değerler listesine farklı bir yöntemle yaklaşarak, değerlerin bazı temel boyutlar yardımıyla incelenebileceğini öngörmüştür. Rokeach’ın listesi temel alınarak ve alanyazında var olan çeşitli değerlerden de yola çıkılarak hazırlanan 56 değer ile aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 54 ülkeden yaklaşık 44.000 kişiden veri toplanmıştır. Topladığı verileri kültürel ve bireysel olmak üzere, iki düzeyde incelemiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Problem Durumu

Türkçe eğitimi bireyi daha güzel davranışlara yönlendirmeyi amaçlar. Bu şekilde insanlar toplum içerisinde daha kabul edilir davranışlar sergilerler. Kendi davranışlarının farkında olan bir birey başka insanlara da rahatsızlık vermez. Türkçe eğitiminin kendine ait amaçlarının sonuçlandırılmasında en fazla yükümlülük öğretmenlere ve ders kitaplarına düşmektedir (Karagöz, 2009). Ders kitapları aracılığıyla verilmek istenen kazanım ve değerler daha sistemli bir şekilde aktarılırlar. Ders kitapları hem öğrencilere hem de öğretmenlere eğitimsel rota çizmede yardımcı olur. İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerleri iletme noktasında yeterli olmadığı düşüncesinden hareketle temel problem şudur: MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerde değerlerin bulunma sıklığı nedir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerde hangi değerlerin, hangi sıklıkta bulunduğunu belirlemektir. Eğitim bütün ulusların önemseydiği bir kavramdır ve sistematik bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu sistem öğrencilere okullarda ders kitapları ve öğretmen aracılığıyla aktarılmaktadır. Değerler eğitimi de bu sistemin içerisinde ders kitaplarında kendine yer bulmuştur. Değerlerin geniş kitlelere kolayca ulaşması ve aktarılabilmesi için metinlerin bu kitapların içerisine titizlikle yerleştirilmeleri gerekir. Değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olmasının yanında kitaplar insanların yaşamlarını toplumun beklediği normlara uygun olarak biçimlendirmeli ve eğlenirken öğretme durumunda olmalıdır. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerler ile ilgili daha önce alanda birçok çalışma vardır. Bu çalışmada ise bir yazılım üzerinden metinlerin analizi yapılacak ve değerlerin sıklığı ortaya çıkarılacaktır. Bu çalışma, bu noktada diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Eğitim materyalleri öğrenme ortamını zenginleştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Çağın gereksinimleri ile doğru orantılı olarak eğitim teknolojileri son yıllarda sınıflardaki yerini almıştır. Bununla birlikte yüzyıllardır kullanılan ders kitapları ise önemini korumaktadır. Bu nedenle okullar, yazılı materyaller vasıtasıyla öğrencilere ve sosyal hayattaki değişime yön vermektedir (Özkan, 2010).

Türkçe ders kitaplarının metin bakımından oldukça zengin olması beklenmektedir. Değerlerin aktarımı ve öğrencilerde farkındalık oluşturma bağlamında bu metinler önemli bir işleve sahiptir. Türkçe ders kitapları aynı zamanda çocuğun edebî eserlerle karşılaştığı ilk mecradır. Bu açıdan düşünüldüğünde ders kitaplarındaki metinler titizlikle seçilmeli ve öğrenci seviyesine uygun etkinlikler ile desteklenmelidir. Çocuklar burada okudukları metinlerle yola gerçek yaşamda karşılaştıkları durumlar arasında ilişki kurabilirler. Çeşitli atasözleri, deyimler, şiirler, masallar ve hikâyeler yoluyla birçok değer aktarımı gerçekleştirilirken aynı zamanda öğrencilerin ana dilin zengin öğelerinin farkına varmalarını sağlar.

Sayıtlar

1. Değerlerin Formda belirtilen MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan metinler ile sunulduğu kabul edilmiştir.
2. Çalışma için hazırlanan Değer İnceleme Formu'nun belirtilen değerleri ölçmede yeterli olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, MEB Yayınları ilkökul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı ile sınırlıdır. Bu kitapta sadece metinler incelenmiştir. MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, özgüven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımlaşma değerleri ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Değer: “Psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik bir boyutta insanın bir duruma bakış açısını ve davranışları benimseme ve davranışları yönetme gücüne sahip olma şeklini yansıtan inanç olarak tanımlanır” (Yeşil ve Aydın, 2007, s. 70). TDK’ye göre değer; “Bir şeyin değerini belirleyen, bir şeyin değeri olan soyut ölçü,” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Değer Eğitimi: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından değerler eğitimi; “Çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel gayretler” olarak tanımlanmaktadır. Kavram olarak “değer” ise, bireylerin objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi-kötü, doğru-yanlış, istenen-istenmeyen ve bunun gibi yargıları oluşturan ilkeleri ifade eder. Kirschenbaum’a (1995) göre, “Bir insanın daha karakterli hayat sürmesini ve hayatından memnun kalmasını ve de toplumun iyiliğine katkı sağlamasını hedefleyen eğitimidir” (Kirschenbaum, 1995; akt. Akbaş, 2004, s. 60).

Ders Kitabı: Ders kitabı, öğrencilerin ve öğretmenlerin planlı bir rota izlemesine olanak veren detaylı bir haritadır. Öğretmenlere neler öğreteceğini göstermenin yanı sıra öğrencilere de ne öğrenecekleri hususunda gerekli verileri içinde barındırır. “Ders kitapları aynı zamanda sınıf içi öğrenme-öğretme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir” (Yalın, 1996, s. 61).

Metin: Aktaş’a (2009) göre metin, çok farklı düzeylerde dille iletişimde bulunmak amacıyla oluşturulan anlatma ve anlaşma aracıdır. Metin, cümlelerden oluşan, daha yerinde bir söyleyişle cümlelerle örülen bir anlatma ve anlaşma aracıdır. Sesten paragrafa uzanan çizgide her dil birliği metnin oluşmasına hizmet eder.

Değer Sınıflaması: Değer kavramı temel alınarak yapılan sınıflandırmalara değer sınıflaması denir. Uzmanlar değerleri sınıflandırırken kendi geliştirdikleri sınıflandırma yöntemlerini kullanmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Değer Kavramının Tanımı

“Değer kavramı iktisattan felsefeye, sosyolojiden psikolojiye, matematikten ilahiyata kadar birçok bilim alanında kullanılmaktadır” (Akbaş, 2004, s. 43). Değerler bu yönüyle toplumun her kesimi için önem atfetmektedir. “İlk defa Znaniecki'nin sosyal bilimlere kazandırdığı değer kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamına gelen “valere” kökünden türetilmiştir” (Bilgin, 1995, s. 83).

Değer, bir sosyal grubun veya topluluğun varlığını, birliğini ve sürekliliğini sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli görülen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilkeler veya inançları ifade eder (MEB, 2005). Bu bakış açısından hareketle değerler toplumsal bütünlük ve toplumsal sinerji için ihtiyaç duyulan özelliklerdir. Değer; bir durumun önemini belirlemeyi sağlayan soyut ölçü, değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliktir. “Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında oluşandır” (Ulusoy, 2007, s. 23).

Değerler, inançları içeren ve dolayısıyla alışkanlıkları olan inançlardır. Bireylerin çalışmalarını rasyonelleştirmelerini ve içselleştirmelerini sağlar. Genellikle ilgi çekicidir. Her alanla ilgilidirler, ancak alanların kendi değerleri vardır. Farklı kaynakları ve içerikleri olmasına rağmen, bir şekilde sosyaldirler (Aydın, 2003). Değerlerin yaşanımları hayatta her zaman bir karşılığı mevcuttur. Her edimin sebebinin veya sonucunun bir değer ile açıklanması mümkündür.

Davranış biçimlerinin olaylar ve durumlar karşısında seçimini etkileyen birçok faktör mevcuttur. Hangi davranışın kişiyi doğruya, mutluluğa ve huzura götüreceği kıstaslara göre belirlenir. Birey, davranış listesinden mevcut değerlere uygun olanını seçmeye eğilim göstermelidir. Samur'a (2011, s. 14) göre değerler “kişinin inançlarını, duygu ve heyecanlarını etkilemekle kalmayıp, tercih ve davranışlarını etkileyerek insan hayatında önemli bir yer kazanan yol göstericilerdir.”

Ulusoy ve Dilmaç'a (2012) göre değer, kendine has özelliklere sahip, insanı diğer canlılardan ayıran ve davranışlarını yönlendiren temel özellikleri içeren inançların bütünüdür. Değerler bir süreç sonucunda edinilirler. Değerler, bir öğretim programı ile geniş kitlelere kolayca sunulabilir fakat değerlerin aktif katılım yoluyla

somutlaştırılması gerekir. Bolay (2007), benzer bir şekilde, teorik bilgi yerine pratiğe yönelik ve ihtiyaç duyduğumuz şey diye tanımlamıştır.

Davranışlarımızı alışkanlıklarımız ve tercihlerimiz yönetmektedir. Hangi davranışın daha makbul ve daha istendik oluşu değerler ile ilgilidir. Davranışların yönlendirilme işlevinin yanı sıra, Aydın ve Gürler'e (2014) göre değer, insan davranışlarına göre belirlenen ve davranışlarımızı yönlendiren kriterlerdir.

Değer kavramı ile ilgili en çok bilinen tanım ise Amerikalı sosyal Psikolog Rokeach (1973), tarafından yapılmış olanıdır. Rokeach'ın insanların değerleri için varsayımları şunlardır:

1. Her bireyin bir değer ve değer sistemi vardır
2. Bir kişinin toplam değerinin göreceli olarak düşük olması,
3. Herkesin aynı değerde farklı dereceleri vardır,
4. Değerler değer sistemlerinde düzenlenir,
5. İnsani değerler, kültür kişiliğinin, toplumun, kurumların ve bireylerin ürünüdür (Rokeach, 1973; akt. Yılmaz, 2006, s. 28).

Schwartz ve Bilsky (1987), değerlerin özelliklerini şu şekilde belirtmişlerdir:

1. Değerler inançtır. Ancak, tamamen nesnel değil, duygulardan arınmamıştır. Etkinliği hedeflediği davranışların duyguları ile bütünleşmedir.
2. Değerler, bireyin hedeflerine ve bu hedeflere ulaşmada etkili olan davranış kalıplarına (değer, yardım) ilişkindir.
3. Değerler ücretsiz eylem ve durumların üstündedir. Örneğin, itaatin değeri evde, işte, okulda ve yabancı ilişkilerde tüm ilişkilerde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, kişilerin ve olayların seçilmesini veya değiştirilmesini düzenleyen standartlar olarak işlev görür.
5. Değerler önem derecelerine göre sıralanır. Bu dizi öncelikleri belirleyen sistemi oluşturur.

“Değerler değişime açık olan yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişimler olabilir” (Schwartz ve Bilsky, 1987; akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, s. 60).

Çubukçu (2008), değerlerin bireylerin ihtiyaçlarını ve toplumların ihtiyaçlarını karşıladığını belirtmiştir. Elbette, toplumda önemli olan değerlerin daha işlevsel hâle gelmesi eğitim ile mümkündür. Fichter'e (2015) göre, değerler insanları sosyal rollerini

seçme ve gerçekleştirilmede yönlendirir. Değerler insanlara topluma aktif katılım için gerekli olan rotayı çizer. Bireyin toplum içinde huzurlu ve mutlu yaşayabilmesi toplumsal düzenin sağlanması ile mümkün olmaktadır. Toplumsal düzeni sağlayan yazılı ve yazılı olmayan değer öğelerinin ve kavramlarının öğretilmesi gerekmektedir. Toplumun gelişmesi ve değişmesi ile birlikte değerlerde bir devinim içine girer. Toplumun varlığını sürdürmek için değerlerin işlevini göz önünde bulunduran Tarhan (2011), insanların mutluluğunda aktif rol oynayan değerlerin, öğrenilmesi gereken değerler olduğunu belirterek, sosyal öğrenme yoluyla değerlerin öğrenildiğini vurgulamıştır. Bu şekilde öğrenilen değerler insanı mutluluğa ulaştırır. Değerlerin sistemli bir şekilde içselleştirilmediği toplumlarda kaos ve anarşi hâkim olmakta düzenin olmadığı bir atmosferde ise gelişme, ilerleme ve reform söz konusu olmamaktadır. Toplumsal gelişmenin ivme kazanmasının katalizörü huzur içinde üreten topluluklardır. Bu vesileyle ailede başlayan ve okulda sistemli bir şekilde öğretilen değerlerin sadece teorik olarak değil pratik olarak da hayata geçirilmesi bu bakımdan önemlidir.

Değerlerin farklı yönleri ve farklı tanımlarının olması değerlerin bilim ve araştırma açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Karagöz, 2009). Son yıllarda değerler eğitime verilen önem giderek artmaktadır. Toplumun oluşturan dinamikler düşünüldüğünde değer eğitiminin toplumsal uzlaşma için önemli olduğu görülmüştür. Yaşanılan güncel olaylar bağlamında değerlendirildiğinde değerler eğitimi ile ilgili çalışmaların artması oldukça doğaldır. Değerlerin yozlaştığına dair endişe ve tereddütler giderek artmaktadır.

Bilim Dallarına Göre Değerler

Sosyolojiye Göre Değer

Sosyoloji, sosyal hayatımızda var olan sosyal gerçekleri (sosyal hadiseler ve olgular), insanların meydana getirdiği grupları, grupların davranışlarını ve sosyal kurumları olduğu gibi inceleyen pozitif bir sosyal bilim dalıdır. Toplum içinde yaşayan bireylerden beklenen davranış özellikleri vardır. İnsanın bu yapıp etmelerini belirleyen, yönlendiren, davranışlarımızın temelinde yatan ilkeler, değer olarak ifade edilir (Uysal, 2003).

Toplumsal değerler ulusal değerler ile örtüşen bir yapıya sahip olmalıdır. Bu bağlamda değerler zamanla birlikte değişime ve gelişime uğrar. Her toplumun kendine has değerleri olduğu gibi ortak paydada paylaşılan değerler de mevcuttur. Değerler, bireyin günlük yaşamının birer parçasıdır. “Toplumsal değerler ulusal olanların can suyudur ve günlük hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır” (Doğan, 2002, s. 15).

Yaşanan siyasi, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte birçok yeni değer de kendine yer bulmuştur. Bu değerler kitle iletişim araçları ve internet vasıtasıyla hemen hemen herkese ulaşmıştır. Günümüzde birey hareketlilik ve iletişim sağlayan teknolojilerle birçok ve farklı değerlerin etkisinde kalmıştır (Akbaş, 2004). Bu değerler küreselleşme, insan hakları, rekabet kültürü ve verimlilik gibi değerlerdir (Doğan, 2002). Özellikle küreselleşme ile birlikte her kültür birbirini olumlu olduğu kadar olumsuz manada da etkilemektedir. Kültürel emperyalizm de diyebileceğimiz bu problem karşısında her kültür kendi öz benliklerini koruma içgüdüleri ile hareket etmektedir.

Gökçe’ye (1994) göre değerlerin sosyal hayat içinde önemli özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri gerçekleştirmek üzere farklı işlevler üstlenir:

1. Sosyal değer, temel seçici yönelimin standardıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde değerler genel bir düşünce ve hareket ölçüsüdür. Bu bakımdan değer, bir sosyal hizmetçinin sosyal olarak kabul edilebilir gerçekleri ve arzuları için ana referans noktasıdır.
2. Değerler kültürel olarak şekillendirilmiştir. Aynı zamanda, kültürü yönlendirici etkisi ile kültürü şekillendirdiler. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişiminde şekillenir. Bu sembol, ahlaki ve estetik normlar ve davranış kalıpları olarak belirginleşir. Bu bakımdan değerler kültürün temelini oluşturur.
3. Değerler insanlar tarafından tanımlanır. Başka bir deyişle, değerler toplumsallaşma esnasında insanlar tarafından edinilmekte ve sorumlulukları alınmaktadır. Yani, kişinin kişilik yapısına entegre edilmiştir. Bunun neticesinde ise bu değerler kişiliğin ayrılmaz bir bütünü olmaktadır.
4. Değerlerin sosyal bir boyutu var. Başka bir deyişle, değerler hem zihinsel hem de duygusal yönleri göstermektedir (Andalcı, 2008, s. 9; Özensel, 2003, s. 230-223).

Fichter’a (1990) göre ise değer şunlardır:

1. Değerler, kişilerin ve çalışanların sosyal değerlerini değerlendirmek için hazır

araçlardır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireye çevresi algısında nerede durduğunu bilmesine hususunda yardımcı olur.

2. Değerler, bireylerin dikkatini, arzu edilen, faydalı ve önemli olan materyal kültürü nesnelere odaklar. Bu değerli nesne, birey veya grupta her zaman en iyisi olmayabilir. Ancak bu nesne için çaba sarf eden bir gerçektir.
3. Toplumda düşünmenin ve davranmanın ideal yolları değerlerle belirtilmiştir. Toplumsal olarak kabul edilebilir davranış düzenini çizerler. Bu şekilde, hareketlerini ve düşüncelerini göstermenin en iyi yolunu gösterebilirler.
4. Değerler, bireyleri sosyal rolleri seçmeleri ve oynamaları için yönlendirir. İlgi yaratıyorlar, cesaret veriyorlar. Bu şekilde, bireylerdeki çeşitli rollerin gereksinimlerinin ve beklentilerinin değerli amaçlarla uyumlu olduğunu anlarlar.
5. Değerler sosyal kontrol ve baskı için araçlardır. Değerler davranışları onaylamaz.
6. Değerler aynı zamanda dayanışma araçlarına sahiptir. Bazı değerleri paylaşmak için grupların yüksek düzeyde buldukları noktadır. Ortak değerler, toplumsal dayanışmayı yaratan ve sürdüren en önemli faktörlerden biridir (Fichter 1990; akt. Balcı, 2008; s. 9 Özensel, 2003, s. 230-231).

Sosyoloji ile değer arasında sıkı bir ilişki vardır. Sosyoloji içinde barındırdığı kavramları (insan, toplum, grup, norm) değerler üzerinden açıklamaktadır. Beşeri eylemlerin birçoğu herhangi bir topluluk içinde gerçekleşmektedir. Bu vesileyle hangi sosyal yapı içerisinde hangi davranışın veya eylemin kabul edilebilir olduğu sosyoloji ve değer arasındaki ilişkiye bir örnektir. Onaylanan ve arzu edilen davranışlar yaygınlaşırken; onaylanmayan ve reddedilen davranışlar ise giderek azalma eğilimindedir.

Değerlerin kültürel boyutu ele alındığında ise değer ve sosyoloji arasındaki bağ da ortaya çıkmaktadır. Kültür, toplumsal değerlere şekil verme hususunda etkin role sahiptir. İnsanları bir arada tutan normların oluş safhasında kültürel özellikler hafıza rolünü üstlenmişlerdir. Örf, adet, gelenek ve benzeri unsurların uzun yıllar oluşumunda değerlerin de payı vardır. Bu yönüyle değerler ve normlar birbirini bütünleyici bir yapıya sahiptir.

Felsefeye Göre Değer

İlkçağlardan bu yana bir eylemin doğası üzerine süregelen tartışmalar mevcuttur. Bireyin davranışlarının sınıflandırılması ve kategorize edilmesi hususunda birçok kavram ortaya atılmıştır. İyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi kavramlar insanların eylemlerinin birer sonucu olarak değerlendirme kıstası olarak geliştirilmiştir. Değerler insan doğasının birer parçasıdır, bu nedenle diğer yaşam formlarından farklı olarak insanoğlunun eylemleri temel ihtiyaçların ötesinde bir yapıya sahiptir. Buna göre, değerler taşların, ırmakların, ağaçların, kısaca “kaba” olguların evreninde bulunmamaktadır (Polat, 2010). Felsefe açısından değer mutlak ve görelî değer olarak sınıflandırılabilir. İnsanların, grupların veya toplumların değerleri görelî olabilir. Bir davranış biçimi bir toplulukta kabul edilebilirken başka bir cemiyette onaylanmayabilir. Örneğin; bir toplumda inek kutsal kabul edilirken başka bir grup bu hayvanı kutsal görmeyebilir. Mutlak değeri ise; herkesin üzerinde anlaştığı değer olarak tanımlanabilir. Değer felsefesi ister mutlak olsun isterse görelî olsun yine de insan doğası ile ilgilidir. Bu yüzden değer felsefesini, insanın değerinden yola çıkarak tekrar insana dönülen bir seyahat olarak tanımlanabilir.

Psikolojiye Göre Değer

Psikoloji değer mefhumunu felsefeden ayrı bir noktadan ele alır. Psikoloji açısından değer kavramı, insanın davranışı üzerinde etkisi ile ilgilidir. “Psikoloji değer kavramını yalnızca bir inanç olarak ele almaktadır” (Güngör, 2010, s. 28).

İnsanoğlunun temel ihtiyaçları ile birçok varlığındaki benzerlik gösterir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de bunu görmek mümkündür. Temel istek ve ihtiyaçlar insan psikolojisinin sağlığı hususunda oldukça önemli unsurlardır. İnsanın değer yargılarına ve normlarına uygun davranışlar sergileyebilmesi açısından temel ihtiyaçlarının giderilmesi gerekir. Bu temel ihtiyaçları Freud “id” diye niteler. Temel ihtiyaçlar giderildiği ölçüde insan sağlıklı bir toplumsal bütünleşme sağlayabilir. Değer yargılarına uygun davranışlar sosyal kabul ile ilgilidir. Sosyal kabul davranışlarının üst düzey davranışlar olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde insanın ihtiyaçları onun için değerli olmakta ve onları giderme arzusu öncelik taşımaktadır. Bu durumda ihtiyaçlar, bireyin sergilediği tutum ve davranışlara yön vermektedir (Şerif, 1985).

Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin birçok sınıflandırması söz konusudur. Spranger (1928) tarafından yapılan sınıflandırma en bilinen sınıflandırmadır. Spranger değeri; bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dinî değer olarak sınıflandırmıştır. Allport, Vernon ve Lindzey (1960), çalışmalarında değeri; estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî değer olmak üzere altı başlıkta incelemişlerdir. Güngör (1998) değeri; estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dinî değer şeklinde değerlendirmiştir. Winter, Newton, Kirkpatrick (1998), yapmış oldukları sınıflandırmada değeri “ailevi, toplumsal ve bireysel değer” olmak üzere 3 bölümde ele almışlardır. Filiz (1998) ise değeri “amaçsal ve araçsal olarak 2 başlıkta toplamıştır” (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 28).

Rokeach (1973), değerleri iki kategoride toplamıştır. Yaşamın temel amaçlarını gösteren değerler objektif değerler olarak tanımlamış ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak davranışlar araç değerleri olarak tanımlamıştır. Schwartz, 10 kategoride değerleri araştırmıştır. Bunlar; güç, başarı, hedonizm, uyarma, özyönetim, evrenselcilik, yardımseverlik, gelenek, uygunluk, güvenlidir. “Bu 10 farklı kategoride 56 değer vardır. Bu sınıflandırmalar hakkında bilgi aşağıda verilmiştir” (Akbaş, 2004, s. 55, , Allport,, Lindzey, Rokeach, Spranger, Ulusoy Vernon, 2007, s. 56).

Spranger Değer Sınıflaması

Spranger değerleri 6 alt kategoride ele almıştır. Bunlar; estetik, teorik (veya ilmî), iktisadi, siyasi, sosyal ve dinî değerlerdir. Bu değerler insanoğlunun kendi öz çabasıyla ürettiği değerdir. Her insan için bu değerlerin anlamı farklıdır ve bu değerlere verdikleri önem de bu paralelde değişmektedir. Bu değerlere ek olarak bir de ahlaki değerler mevcuttur. Güngör, değer sınıflandırma çalışmalarında yedi gaye değer içinde ahlaki değerleri ilk sırada bulurken dinî değerlerin sonuncu, estetik değerlerin de sondan ikinci sırada bulunduğunu tespit etmiştir (Güngör, 1998).

Spranger değerleri altı kategoride sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya ilişkin açıklamalar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Spranger Değer Sınıflaması

Değer Tipleri	Açıklama
Bilimsel değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir, Bencil değildir.
Politik değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dinî değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dinî uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Rokeach Değer Sınıflaması

Rokeach sınıflamasında 18 farklı değere yer vermiştir. Bunları; gaye ve vasıta değerler olarak ikiye ayırmıştır. Bir davranış biçimini yansıtan tüm değerlerin, yaşam hedefleriyle ilgili objektif değerler olarak tanımlanabilir. Ancak, amaç ve araç değerleri arasında bire bir ilişki yoktur. Tek bir davranış şekli birçok farklı hedef değerine ulaşmak için bir araç olabilir ve çeşitli davranış biçimleri tek bir hedef değer elde etmek için amaç olabilir (Rokeach, 1973, s. 28; akt. Izgar, 2013, s. 29).

Rokeach değerleri iki kategoride sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya ilişkin açıklamalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Rokeach Değer Sınıflaması

Gaye Değerler	Vasıta Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olmak
Barış içinde bir dünya	Affedici olma
Başarılı olma	Cesaretli olmak
Bilgelik	Dürüst olmak
Dinî olgunluk	Entelektüel olmak
Eşitlik	Geniş görüşlü olmak
Gerçek dostluk	Hırslı olmak
Güzellikler aynası	İtaatkâr
Heyecan verici bir hayat	Kendini kontrol edebilen
İç huzur	Kibar
Kendine saygı	Kendine hâkim olmak
Mutluluk	Mantıklı
Özgürlük	Neşeli
Rahat bir hayat	Sevecen
Sosyal kabul	Sorumluluk bilinci olan
Ulusal güvenlik	Temiz
Zevk	Yardımsaver olmak

Schwartz Değer Sınıflaması

Shalom H. Schwartz'a göre değerler, insanların hayatlarında neyin önemli olduğunu göstermektedir. Her insanın birbirinden farklı değere sahip olabileceğini ifade eden Schwartz, bazı insanlar için önemli olan değerlerin, diğer insanlar için önemli olmayacağını belirtmektedir (Özkul, 2007).

Schwartz, Rockeach değer sınıflamasında bazı değişiklikler yapmıştır. 10 temel değer çatısında 18 hedef ve 18 araç değeri birleştirmiştir. Türkiye'nin ve 60'tan fazla ülkenin 10 değer türünü ve alt kategorileri de içeren, evrensel değerleri belirleyen bir araştırma yapmıştır (Yiğittir, 2010). Schwartz'ın değerler ölçeğini kullanan Kağıtçıbaşı ve Kuşdil (2000) Türk öğretmenlerinin değer yönelimlerini ele aldıkları araştırmada, farklı lise türlerinde eğitim veren öğretmenlerin değer önceliklerini saptamaya çalışmışlardır. Schwartz'ın değer listesi dikkate alınarak yapılan araştırmada en önemli sayılan değer tipleri evrenselcilik, güvenlik ve iyilikseverlik olarak tespit edilmiştir. Schwartz'ın oluşturduğu değer listesi Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından Tablo 3'teki şekliyle verilmiştir.

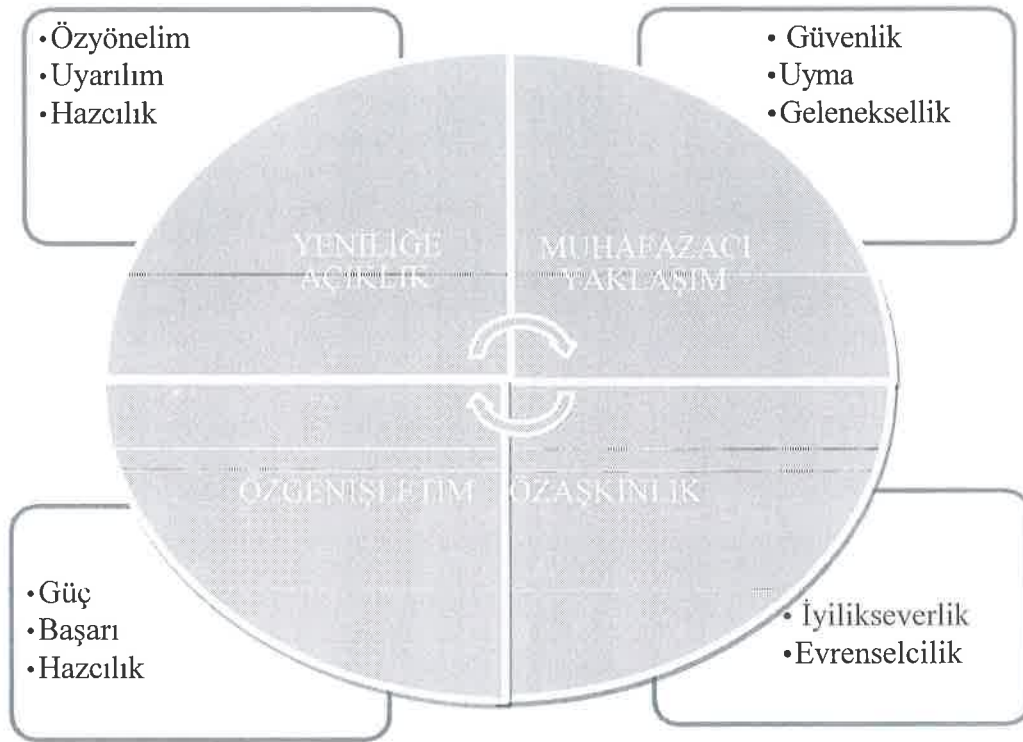
Tablo 3. Schwartz'ın Değer Sınıflamasına İlişkin Değer Tipleri ve Alt Değerler

	DEĞER TIPLERİ	AÇIKLAMA	ALT DEĞERLER
Değişime/Yeniliğe Açıklık	GÜÇ	Sosyal konum ve prestij, insanlar ve kaynakla rüzerinde denetim veya kontrol gücü	Sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak Toplumdaki sosyal görüntüsünü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek, otorite sahibi olmak
	BAŞARI	Sosyal standartları temel alan kişilerin başarı yöntemi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen bir olmak, zeki olmak
	HAZCILIK	Zevk ve duyguların kişisel ödüllendirilmesi	Zevk, hayattan tat almak, cinsellik, İsteklerine düşkün olmak
Kendini Geliştirme (Özgenişletim)	UYARILIM	Heyecan, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
	ÖZYÖNELİM	Bağımsız düşünce eylem tercihi, keşif ve inceleme	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak kendine saygılı olmak
Kendini Aşma (Özdeşlik)	EVRENSELÇİLİK	Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve tabiatın iyiliğini gözetme	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya istemek, güzelliklerle dolu bir

			dünya,doğayla bütünlük içindeolmak, çevreyi korumak, iç uyum
	İYİLİKSEVERLİK	Kişisel temas içinde bulunulan kimselerin iyiliğini gözetme,geliştirme ve koruma	Yardımsaver olmak, dürüst olmak,bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manev bir hayat, anlamlı bir hayat
Muhafazakârlık	GELENEK	Dinin ya da geleneksel kültürün birtakım adet ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı gösterme	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak, dünyevi işlerden el-ayak çekmek
	UYMA	Toplumsal norm ve beklentileri ihlal etme, başkalarını rahatsız etme ya da kırma-yaralama gibi fiillere elverişli dürtü ve eğilimlerin sınırlandırılması	Kibar olmak, itaatkâr olmak, ana-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek

Tablo 3 incelendiğinde, bu on değer tipinin birbirine zıt olan iki ana grup altında toplandığı görülmektedir. Bu grupların ilkini “Yeniliğe Açıklık- Muhafazakârlık” zıt kutupları, diğerini ise “Kendini Aşma (Öz aşkınlık)- Kendini Geliştirme (Öz genişletim)” zıt kutupları oluşturmaktadır. Birinci grupta yer alan Yeniliğe Açıklık kutbunda: bireysel yenilik arayışı, bağımsız düşünme ve davranma yönelimini içeren “Öz yönelim” ve “Uyarılım”; Muhafazakârlık kutbunda ise: bireysel isteklerin toplumsal normlara ve geleneklere göre sınırlanması, bireysel ve toplumsal istikrarın korunması yönelimini içeren “Güvenlik”, “Uyma” ve “Gelenek” değer tipleri yer almaktadır. İkinci grupta yer alan Kendini Aşma kutbunda: yakın olunan başkaları, dış gruplardaki kişiler ile doğanın esenliği yönelimini ifade eden “İyilikseverlik” ve “Evrenselcilik”; Kendini Geliştirme kutbunda ise: bireysel başarı ve baskınlık güdüsünü yönlendiren “Güç” ve “Başarı” değer tipleri yer almaktadır. “Hazcılık” değer tipi ise: hem Yeniliğe Açıklık hem de Kendini Geliştirme kutuplarında ortak olarak bulunur (Bozdoğan, 2013).

Schwartz değer teorisi, hem değer sistemi bileşenlerinin hem de 10 tip insanın değer önceliklerini anlamayı sağlar. Şekil 1, değer boyutlarını göstermektedir (Schwartz, 1992; akt. Devrani, 2010, s. 55).

Şekil 1. Schwartz'ın Değer Teorisi'ndeki Ana Değer Grupları

Eğitim, bireylere kasıtlı ve istendik davranışların kazandırılması sürecidir. Bu istendik veya kasıtlı olumlu davranışların belirli sosyal ve moral normlarla uyumlu olması gerekmektedir. Bilgi, beceri ve değer kazanan bireyler toplumsal yapıyı olumlu yönde değiştirebilirler. “Sosyolojik açıdan eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu yöndeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği bir süreçler toplamıdır” (Ergün, 1994, s. 117).

“Eğitim, çocuğu veya ergeni bedensel, ruhsal, zihinsel, toplumsal, ahlaksal yönleri ile oluşturmak ve geliştirmek için onun varlığındaki değer kaynaklarını ortaya çıkarmaya yönelik yöntem ve tekniklerin eyleme dönüştürülmesidir” (Bilhan, 1986, s. 14).

Değerler, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Salt bilgi, formül, kuram yüklü bireyler toplumun etkin işleyişinde üstlendikleri rolleri duyuşsal açıdan gerçekleştirmede yetkin olmayabilirler. Her birey içinde bulunduğu toplumun değer

yargılarını birçok şekilde öğrenebilir. Değer öğretimi gelişigüzel yapılamayacak kadar hassas ve önemlidir. Değer öğretimi de kendine has bir disiplin alanıdır.

Küreselleşen dünya ile birlikte içinde yaşadığımız çevre giderek daralmakta ve sahip olduğumuz birçok değer erozyona uğramaktadır. Kültürel miras yoluyla devraldığımız birçok değer yargısı başka kültürlerin etkisi altına girmektedir. Kimliksiz, belli bir menşei olmayan değerler hızla artmaktadır. Bununla birlikte arkadan gelmekte olan nesilde bir değer buhranı yaşanmaktadır. Bunun tezahürleri şiddet, çatışma, başkaldırı, Vandalizm olarak içinde yaşadığımız toplumda kol gezmektedir. Artan şiddet olayları küresel ölçekte düşünüldüğünde savaşları da beraberinde getirmiş ve bunun sonucu olarak mültecilik gibi bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda farklılıkların bir potada eritilmesi, hoşgörü, sevgi, saygı gibi bütünleyici değerlerin insanlara kazandırılması giderek daha fazla önem arz etmektedir.

Değerler eğitimi bireyi tam anlamıyla kapsamalıdır. Sadece bilişsel olarak değer aktarımı düşünülemez. Değerlerin duyuşsal yönü de önemsenmelidir. Değerler eğitiminin misyonu özünde bireye iyiliği tanıtmaya, onu sevdirmeye ve iyiliğin yaygınlaştırılması olmalıdır. Bu bağlamda sosyal birer ortam olan okullarda çocuklar gördükleri, tecrübe ettikleri eylemler vasıtasıyla birçok değeri edinirler. Sosyal dokunun olumlu bir atmosferde oluşturulduğu sınıflarda bireyler birçok tepki ve yorum ile iyiyi kötüden ayırt etmeyi öğrenirler. Aydın'a (2010) göre, öğretmenler de öğrencilere sorumluluk vererek, onların olumlu yönlerini pekiştirip olumsuz yönlerinde düzeltmeler yaparak bireylerin değer bilinci gelişimine katkı sağlamalıdır.

Eğitim sistemi, öğrencileri; bilgi, beceri, tutum sağlamanın yanı sıra, iyi insanlar, dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişilik ve karaktere sahip, temel ve insani değerler kazandıran iyi vatandaşlar olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. Eğitim, sosyal yaşamı oluşturan ahlaki, insani, sosyal ve manevi değerleri kazanma, insanları birbirine bağlama, gelişme, mutluluk ve barış sağlama ve risklerden ve tehditlerden koruma konusunda en önemli faktördür. "Bu kazanımların öğrencilere aktarılması, eğitim değerlerini oluşturmaktadır" (MEB, 2010 a, 13).

18. Millî Eğitim Şurası'nın önemli konularından biri, değerler eğitimi ve onun yaygınlaştırılmasıydı. Bu bağlamda Talim ve Terbiye Kurulu 53 sayılı İlk Ders Genelgesini yayınladı.

18. Millî Eğitim Şurası'nda değerler eğitimi konusunda aşağıdaki kararlar

alınmıştır:

1. Millî Eğitim Bakanlığı, çocuklarımızın değerlerini belirlemek için ülke çapında bir saha çalışması yapmalı ve bu çalışma her 4 yılda bir güncellenmelidir.
2. Değerler eğitiminde değer aktarımı yerine, ulusal ve evrensel değerler konusunda farkındalık yaratacak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.
3. Öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki farkındalığına önem verilmeli, değerlerin bir ilke olduğunu ve toplumların benzer tercihlere sahip olduğunu vurgulayarak verilmelidir.
4. Tüm öğretmen eğitimi programlarına değerler eğitimi dersi dahil edilmeli ve öğretmenler hizmet içi eğitim programlarına katılmalıdırlar.
5. Ortak değerleri vurgulamak ve değerlerin değer bakımından zengin olmasını sağlamak için düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Tüm eğitim seviyelerinde değerleri eğitmek için STK'larla iş birliği içinde programlar ve materyaller geliştirilmelidir.
7. Okul öncesi dönemden itibaren yaygın eğitim de dâhil olmak üzere her eğitim kademesinde ve okul kültüründe değerler eğitimi ve bu konuda öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler, aile ve çevre ile iş birliği ve farkındalığı artırmak için kitle iletişim araçlarını kullanılmalıdır.
8. Değer eğitimi açısından örnek davranış sergileyen öğrenciler için düzenlemeler yapılmalıdır.
9. Medya ve değerler eğitimi arasındaki ilişki hakkında farkındalığı artırmak için araştırma ve eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir, bu konuda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
10. Öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra, değerlerin oluşumunda önemli rol oynayan duygusal, sosyal ve ruhsal zekânın gelişimine yatırım yapılmalıdır.
11. Değerlerin eğitiminde önemli rolü olan din kültürü ve etiği, çoğulcu bir yaklaşımla eğitim kurumlarında daha etkin bir şekilde öğretilmelidir (MEB, 2010, b11-12).

“Değer yaratmada evrensel olarak uygulanabilir ilkeler ve süreçler hakkında konuşmak mümkün olmasa da, değer eğitiminde dört temel süreçten söz edilebilir. Bunlar; muhakeme ve akıl yürütme, duygudaşlık, özgüven gelişimi, iş birliği geliştirmedir” (Bottery, 2000, s. 55; akt. Izgar, 2013, s. 39).

Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi

Dil ile kültür arasında sıkı bir ilişki vardır. Dil kültür öğelerinin nesilden nesle aktarılmasında en önemli araçtır. Kaplan'ın (1996, s. 133), da belirttiği üzere: "Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır".

Türkçe dersi öğrencilere millî ve manevî değerlerin aktarılmasında önemli bir yer tutar. Bu bağlamda değerlerin aktarılması sırasında metinler, şiirler, mecazlar, deyimler, ikilemeler, atasözleri, ağız özellikleri, özdeyişler ve yansıma ifadeleri kullanılır. Ders kitaplarındaki metin ve tür çeşitliliği öğrencinin dil zenginliğini olumlu etkiler. Çünkü değer kazanımında gerek duyguya gerekse olay ve düşünceye dayanan türlerden yararlanılabilir (Fırat ve Mocan, 2014). Öğrencilerin ders kitaplarındaki metinler sayesinde çeşitli sosyal rollerle karşılaşarak millî ve evrensel değerleri kavrayarak doğru düşünme ve davranabilme gibi kazanımları edinmesi beklenmektedir (Çelikpazu ve Aktaş, 2011). Seçilen metinler öğrencilerin seviyesine uygun olmalıdır ve bu şekilde seçilen metinlerin amaç ve kazanımları edindirmede daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Türkçe dersi diğer derslerden değer aktarımı hususunda önem sırası olarak ayrılmaktadır. Türkçe dersinin değer aktarımı hususunda sorumluluğu biraz daha fazladır. Aksan'ın (1975, s. 430) aşağıdaki ifadesi de bu görüşü desteklemektedir:

"Bir dilin söz varlığının incelenmesi, o dili konuşan toplumun maddi ve manevî kültürü üzerinde bize en inandırıcı tanıkları getirir. O ulusun yaşayış biçimi, inançları, gelenekleri, toplumda önem verilen kavramlar ve tarih boyunca ortaya çıkan çeşitli değişimler, giderek o toplumun birçok nitelikleri, söz varlığında kendini belli eder."

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; bin yıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurum; seslerden örülmüş bir ağ; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir (Ergin, 2000). Bu tanımın yanı sıra dilin alanyazında öne çıkan nitelikleriyle şöyle tanımlanabilir: İnsanla nesne arasında ilişki kuran, gerçek dünyayı kurmaca dünyaya aktararak bir toplumun dünyayı algılama biçimini yansıtan, insanın düşünce oluşturmasını ve düşüncelerini iletmesini, kendisine iletilen düşünceleri

algılamasını sağlayan; çözümlenebilir insan seslerinden kurulu ve çift eklemli bir sistemdir (Börekeçi, 2009). Tanımlardan da anlaşıldığı gibi dil, hem toplumları ve onların kültürünü etkileyen hem de bundan etkilenen yaşayan bir mekanizmadır. Dilin birey ve toplum yaşamındaki önemini Sever (2004, s. 5) şöyle özetlemiştir:

“1. Dil anlamayı ve anlatmayı sağlayan bir araçtır. Başka bir deyişle, bir iletişim aracıdır.

2. Dil, düşünme aracıdır, düşüncenin yaratıcısıdır.

3. Dil, ulusu meydana getiren temel öğedir. Aynı dili konuşan insanlar arasındaki duygu ve düşünce birlikteliği, ulus bilincinin de oluşmasını sağlar, bu bilinci pekiştirir.

4. Dil, ulusun ve insanlığın bütün kültür birikimini aktaran en etkili araçtır.”

Dilin taşıyıcı özelliği yüz yıllardır bilinmektedir. Toplumun sahip olduğu normlar, kültür öğeleri, sosyal özellikler dil vasıtasıyla arkadan gelen nesle aktarılır. Toplumsal işleyişin doğası üzerinde dilin ve dil kullanımının önemi büyüktür.

Ana dil, bireyin içinde doğup büyüdüğü çevresi ile etkileşimi yoluyla edindiği dildir. Ana dil insanın ihtiyaçlarını cevap verir. Bunun yanı sıra ana dil, bireyin içinde yaşadığı dünyayı algılama, adlandırma ve anlamlandırmasında etkin bir araçtır. Birey çevresini, toplumunu ve bu toplumun ortaya koyduğu ve geliştirdiği kültürel birikimi ana diliyle algılar; dili gelişip, yetkinleştikçe bilgi, kültür ve düşünce evreni de gelişme gösterir (Sever, 2000). Sosyal ve ahlaki gelişimin temelinde ana dil bulunur. Ana dili yetkin olmayan bireylerin birçok alanda eksiklikleri göze çarpmaktadır.

“Türkçe dersiyle dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır” (MEB, 2006, s. 3). Görüldüğü üzere Türkçe dersi sadece metin analizlerinin yapıldığı veya dil bilgisi etkinliklerinin gerçekleştirildiği bir ders değildir. Bunun dışında çok hayati öneme sahip bir derstir. Bir toplumun kültürel öğelerinin muhafaza edilmesinde ve sürdürülmesi hususunda rolü büyüktür. Yalçın'ın (2002, s.15) da belirttiği gibi “Ana dili öğretimi, kendi kuralları ve mantığı içinde yalnızca dil öğretimini ilgilendiren bir konu değil, toplum hayatının bütün unsurlarını yakından ilgilendiren hayati bir kavramlar

bütünüdür.” Konuşma, yazma, okuma, dinleme becerilerinin geliştirilmesinde değerlerimiz manevra alanıdır. Türkçe dersinin genel amaçlarında belirtilen anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerinde de değerler referans noktasıdır.

Türkçe dersinde araç olarak kullanılan metinler de millî, kültürel, ahlaki değerler doğrultusunda iletilere sahip metinlerdir. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda okuma metinlerinde ve dinlenecek/izlenecek materyallerde bulunması gereken özelliklerle ilgili şu maddeler değerlere yöneliktir:

2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

3. Siyasi kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

4. Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda belirtildiği üzere Türkçe Ders Kitabı’ndaki metinler rastgele seçilmemektedir. Toplumun yapısına, yaşayış biçimine ve millî değerlerine uygun olarak seçilmelidir. Kapsayıcı nitelikte olması beklenen bu metinlerin öğrencilerde de yapıcı unsurları geliştirmesi beklenir. Türkçe dersi dil becerilerini geliştirirken araç olarak kullandığı metinler toplumsal kabullere, ortak değerlere dayanmaktadır ve değerlerin öğretimini içermektedir. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda genel amaçlarda yer alan dokuzuncu ve on birinci maddeler değerlerin Türkçe dersi alanı içinde olduğuna dayanak oluşturur.

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

11. Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (2005 Türkçe Öğretim Programı Kılavuzu).

Aşıcı’ya (2005, s. 248) göre metinler yoluyla Türkçe öğretiminin iki çalışma alanı vardır. Bunlar:

“1. Metinde kullanılan dili çözümleyerek öğrencilerin dil becerilerini geliştirme.

2. Metnin konusu ile öğrencinin yaşantıları arasında ilişkiler kurarak, öğrencinin kişisel ve sosyal değerlerini geliştirmedir.”

Metinler, dilin yapısal ve biçimsel özelliklerini taşımanın yanı sıra değer aktarımında kullanılır. Bu noktada öğrenci metinler aracılığıyla hem ana dil gelişimine katkı sağlar; hem de metin üzerinden verilmekte olan mesajı da çözümler. Türkçe ders kitabında geçen metinler, öğrencilerin dil gelişimine ek olarak sosyal becerilerinin geliştirilmesine olanak sağlar. Öğrenciler bu metinler vasıtasıyla farklı insanların yaşantılarını öğrenirler. Bu yaşantılardan olumu ve uygun olanlarını kendilerine örnek alırlar. Bu yönüyle Türkçe dersi değerler eğitimi çalışmalarını yürütebilmek için uygun bir derstir

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ise değerler ile ilgili “Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır” ifadesi yer almaktadır (2018 Türkçe Öğretim Programı Kılavuzu). Değerler ayrı bir program, öğrenme alanı, ünite veya konu olarak görülmemiştir ve değerlerin, öğretim programlarının her biriminde yer alması beklenmektedir (2018 Türkçe Öğretim Programı Kılavuzu). Öğretim programlarında ise şu değerlere yer verilmiştir: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.

İlgili Araştırmalar

Değerler eğitimi son yıllarda üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Alanyazın incelendiğinde değerler eğitimiyle ilgili çalışmaların ders kitaplarının ve edebi eserlerin incelenmesi yönünde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışma ise değerlerin ders kitapları üzerinden incelenmesine yönelik araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Alanyazın etraflıca incelendiğinde nitel verilerin bilgisayar desteği ile incelenmesine yönelik çalışmaların sayısının az olduğu tespit edilmiştir. Bu kısımda Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi temelli yapılan çalışmalara dair bir betimleme yapılacaktır. Türkçe ders kitaplarında değerler eğitimi temelli yapılan çalışmalara ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.Önceki Çalışmalarla Karşılaştırma

Farklar Yıllar	Bu çalışma	Şen 2008	Karagöz 2009	Doğan ve Güllüßen 2011	Tekşan 2012	Kırmızı 2014	Öztürk 2017	Kahya 2018
Ders kitaplarının incelenmesi	•	•	•	•		•	•	•
Edebî eserlerin incelenmesi					•		•	
Bilgisayar program desteği	•							
Değer inceleme formu	•	•	•	•		•		•
Betimsel analiz	•	•	•	•		•	•	•
Doküman incelenmesi	•	•	•	•	•	•	•	•

Şen (2008), “Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında beş yayınevini altıncı sınıfta okutulan Türkçe ders kitapları kitaplarını incelemiştir. Ders kitaplarındaki metinlere 20 değerden oluşan “Değerler İnceleme Formu” uygulanmıştır. Bu çalışmada en sık karşılaşılan değer Sevgi (%29,6) olduğu gözlemlenmiştir. Şen’in (2008) çalışmasında kullanılan “Değer İnceleme Formu” ile bu çalışmada kullanılan form birbirine benzemektedir. Belet ve Deveci’nin (2008), araştırmalarında ilköğretim 1-5. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin durumunu belirlemeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı 1-5. sınıf Türkçe Ders kitapları incelenmiştir. Araştırmada kitaplardaki metinlerin analiz edilmiş ve 132 metinde değerlerle ilgili cümlelere rastlanılmıştır. Karagöz’ün (2009) Yapılandırmacı Yaklaşımına göre, 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerleri inceleyen yüksek lisans tezinde 6. ve 7. sınıf Türkçe Ders Kitaplarını örnek olarak seçmiştir. Ders kitaplarındaki metinler Değer Analizi Formu ile incelenmiştir. Ders kitaplarının incelenmesi sonucunda, 73 değer içinden çalışkanlığın en sık karşılaşılan değer olduğu tespit edilmiştir (%35,4). Karagöz’ün (2009) çalışmasında en sık tekrar eden değer ile bu çalışmada en fazla tespit edilen değer çalışkanlıktır. Bu yönüyle iki araştırma benzer niteliktedir. Akyol (2010) 6. sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndaki sevgi temasının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi konusunu incelemiştir. İki ayrı yayınevini ders ve çalışma kitaplarını sevgi teması bağlamında analiz etmiştir. Araştırma sonucunda, incelenen iki kitabın dil ve zihin becerileri hususunda istenilen düzeyde olduğu, ancak sevgi değerinin yeteri kadar karşılanmadığı

sonucuna varmıştır. Kırmızı'nın (2014) çalışmasında amaç, 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinleri inceleyerek mevcut değerleri belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analiz yöntemi tercih edilmiştir. Değerlerin tespiti, Aydın ve Akyol Gürler (2012) tarafından yapılan sınıflandırmaya dayandırılmıştır. Çalışmada, kitaptaki bütün metinler incelenmiş ve değerleri ifade eden cümleler ile ilgili örnek alıntılara yer verilmiştir. Metinlerdeki değerler dört ana grupta toplanmıştır. 1. Sosyal yaşamın değerleri, 2. Evrensel düşüncenin gelişimi ile ilgili değerler, 3. Ülkeye sadakat değerleri, 4. Kişinin tanınması ile ilgili değerler. Türkçe ders kitabı metinlerinde en çok vurgulanan üç alt değer doğaya duyulan sevgi / doğal çevreye duyarlılık (% 35), iyimserlik/olumlu düşünme (% 27,5) ve ulusun sevgisi (% 22,5) olduğu sonucuna varıldı.

İlgili araştırmaların diğer bölümünü ise edebî eserler üzerinden değerlerin incelenmesine yönelik çalışmalar oluşturmaktadır. Bu grupta yapılan çalışmalar ise şunlardır:

Özkan ve Sivrikaya (2012) çalışmalarında, Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için önerdiği 100 Temel Eser serisinde yer alan kitaplarda küresel değerleri incelemişlerdir. Araştırmada 100 Temel Eser serisi arasından tesadüfî örnekleme yöntemi ile 40 eser incelenmiş ve bu eserlerde en çok demokrasi değerine yer verildiği sonucuna varılmıştır. Kuru ve Keklik'in (2016) çalışmasında, günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan Ayşe Yamaç'ın eserleri, değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Çalışmada Ayşe Yamaç'ın, "Ali'nin Öyküsü, Dedemin Gizli Defteri, İncili Kavak, Hayalet Peşinde, Bizim Evde Grev Var, Zümrüt Küpeler, Düşlerin Ötesi" adlı yedi çocuk romanı analiz edilmiştir. Bu eserlerde en çok tekrar eden değer sevgi (93), en az ise aile birliğine önem verme (17) değerinin yer aldığı belirlenmiştir. İncelenen eserler genelinde Ayşe Yamaç'ın romanlarının değerler eğitimi hususunda oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tekşan'ın (2012) çalışmasında, Reşid Rahmeti Arat'ın günümüz Türkçesine aktardığı Kutadgu Bilig kitabı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (6,7.Sınıflar)'nda yer verilen yirmi değer dikkate alınarak betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Kutadgu Bilig'de bu değerlerden bağımsızlık, özgürlük ve vatanseverlik değerleri dışında diğer bütün değerlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Adil olma, dürüstlük, bilimsellik, yardımseverlik, duyarlılık eserde üzerinde en çok durulan değerlerdendir. Güven'in (2014) çalışmasında, içerisinde barındığı değerler, ahlaki öğütler nedeniyle İngilizce, Almanca

ve Türkçeye çevrilen, Türk eğitim tarihinde de önemli bir yer tutan Gülistan ve Bostan adlı eserleri değerler eğitimi bakımından incelemiştir. Gülistan ve Bostan'da en çok rastlanan değerler hoşgörü olduğu sonucu ortaya çıkarılmıştır. Özdemir ve İdi Tulumcu (2017), Türk edebiyatında önemli bir yeri olan Fatma Aliye Hanım'ın ilk eseri Muhadarat isimli romanında yer alan değerler incelemiştir. Araştırmanın sonucunda romanda, başta güzel ahlak, sadakat, vefa ve iyilik olmak üzere birçok değer yer aldığı tespit edilmiştir. Aydın, Çelenk ve Can (2018) çalışmasında, modern Türk öykücülüğünün önemli simgelerinden M. Şevket Esendal'ın öyküleri değer aktarımı açısından incelenmiştir. Esendal'ın öykü kitaplarının tamamı incelenmiş ve öykülerinde en fazla vurgu yapılan değerler duyarlılık (322) olduğu saptanmıştır. Bu değeri sırasıyla, dayanışma (229), sevgi (165), çalışkanlık (145), saygı (133) ve vatan sevgisi (101) değerlerinin izlediği gözlemlenmiştir. Aşağıdaki tablo ile önceki yıllarda farklı bağlamlarda yapılan çalışmaların özellikleri belirtilmiştir.

Alanyazında yapılan çalışmalar hem ders kitapları hem de edebî eserler bağlamında incelendiğinde değerlerin daha çok metinler üzerinden araştırıldığı görülmektedir. Bu yönüyle teorik bir çerçeveden değer eğitimine yaklaşılmaktadır. Uygulamaya yönelik çalışmaların alanda eksikliği hissedilmektedir. Deneysel çalışmalar vasıtasıyla değerler eğitimin çıktıları hususunda da çalışmalar yapılmalıdır. Bilhassa öğrencilerin yaşamlarında ve davranışlarında metinler üzerinden verilmeye çalışılan değerlerin ne gibi etkileri olduğu incelenmelidir. Bu konuyla ilgili bir diğer husus da öğretmenlerin değerler eğitimine yaklaşımı ve tutumlarıdır. Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimine karşı tutum ve algılarına yönelik araştırmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Gelecek zaman içerisinde bahsedilen konular üzerinde yapılacak çalışmalar değerler eğitiminin etkililiğini ve verimliliğini de artıracaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma betimsel nitelikte nitel bir çalışmadır. Çalışmanın verileri doküman inceleme tekniği ile elde edilmiştir. “Doküman analizi, amaçlanan olgular hakkında bilgiler içeren yazılı ve görsel içeriklerin analizidir” (Karasar, 2014, s. 183; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217-219).

Belge tarama içeriği incelenen materyallerdir. Bu materyallere doküman denir. Dokümanlar yazılı veya görsel şeklinde olabilir. “Başlıca dokümanlar ise kitaplar, tezler, makaleler, istatistikler ve resimler olarak kategorize edilebilirler” (Baloğlu, 2009, s.85; Balcı, 2013, s. 217).

“Nitel araştırma, insanların inançları, deneyimleri, algıları ve duyguları gibi öznel verilerle ilgilidir. Aynı zamanda doğal ortamında sosyal bir olayı betimleme gibi işlemlere de sahiptir” (Saruhan ve Özdemirci, 2011, s. 236).

Doküman analizinin kendine has bazı aşamaları vardır. Bunlar:

1. Dokümana ulaşma
2. Gerçekliğini sınama
3. Dokümanları anlama
4. Veriyi analiz etme
5. Veriyi uygun bir şekilde uygulama (Forster,1995; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.223).

Doküman incelemesi araştırmacıya birçok fırsat sunmaktadır. Ulaşılması güç ilgili kişi, kurum veya olguların dolaylı yoldan analiz edilmesine katkı sağlar. Doküman analizi, doğrudan görüşme, yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış anketlerin uygulanması esnasında karşılaşılan katılımcı gönülsüzlüğü veya anlamsız çıktıların ortaya çıkması gibi olumsuz durumların oluşmasının önüne geçmede etkilidir. Araştırmaya katılım sağlayacak kişiler veya gruplar ile direk temas çoğu zaman olmamaktadır.

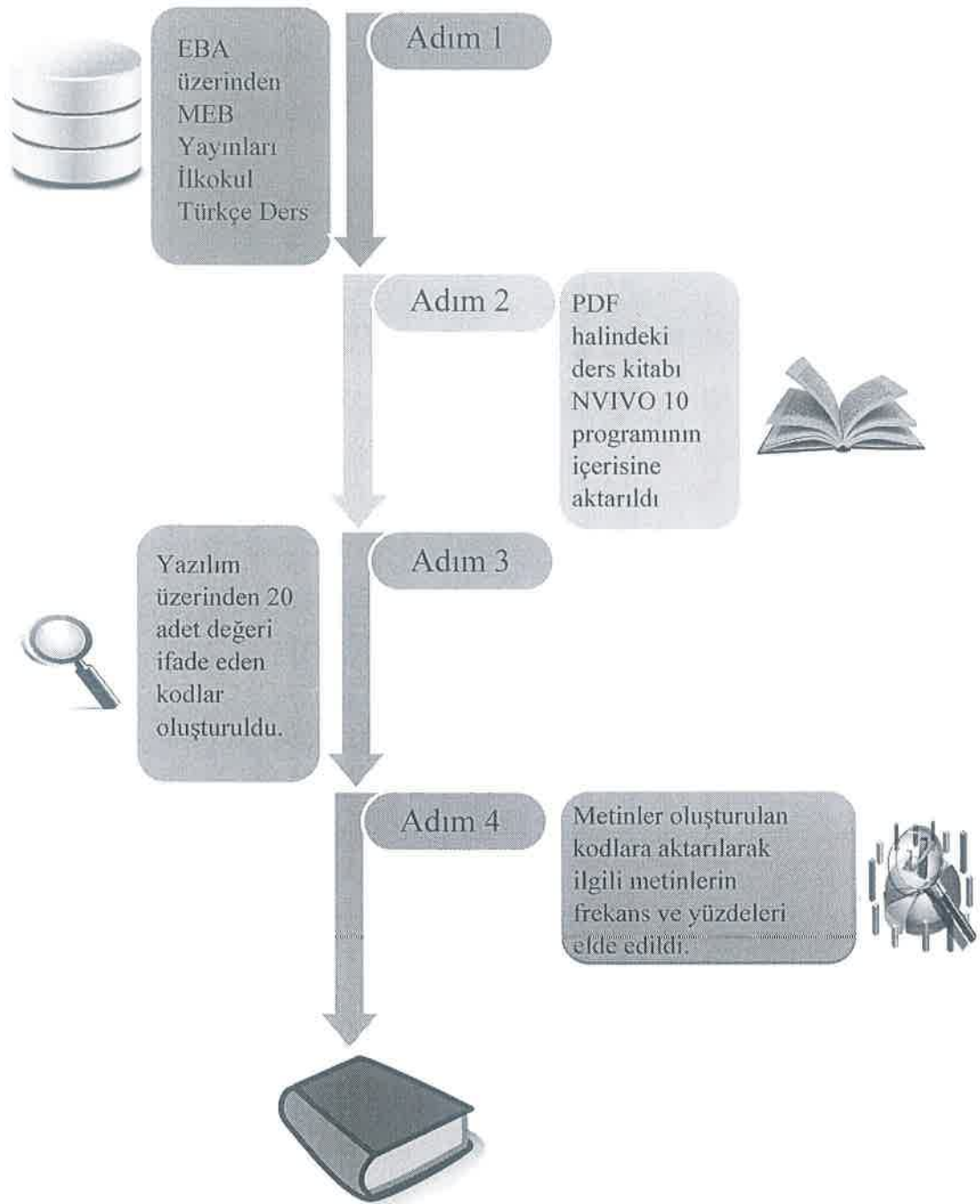
Günümüzde internet tabanlı veri erişiminin yaygınlaşmasıyla birlikte dünyanın her yerinde dokümanlara ulaşmak oldukça kolaylaşmıştır. Bu nedenle geniş kapsamlı bir örneklem oluşturmak doküman analizi ile mümkündür. Yazılı materyaller yayımlanmadan evvel birçok kez gözden geçirilmekte ve düzenlemeler yapılmaktadır.

Günümüz koşullarına göre her yıl baskıları yenilenmekte ve bu materyaller çağımız ile uyumlu hale gelmektedir. Bu da yazılı materyallerin hem kapsamlarının geçerli hem de içeriğinin güvenilir olduğuna işaret etmektedir. “Bununla birlikte bu materyaller nitel araştırmalarının geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 220).

Bu çalışmada metinler doküman olarak kullanılmıştır. Gerekli veriyi tek başına sağlamasından dolayı gözlem veya görüşme tekniklerinden faydalanılmamıştır. “Dokümanlar nitel araştırmalarda istenilen veriyi araştırmacıya gözlem ve görüşme olmadan sunmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 213). Görüşme ve gözlem kapsam olarak bu çalışmanın amacı dışındadır. Bu yüzden bu araştırma bu iki tekniğe yer verilmemiştir.

Araştırma Kapsamı

Araştırma kapsamını 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde okutulan MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır. Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720204 sayılı yazısı ile birinci defa 1.301.370 adet basılmıştır. Son yıllarda sürekli güncellenen yayınevleri nedeniyle birçok devlet okulunda ders kitabı bütünlüğü mevcut değildir. Birçok şehirde farklı yayınevlerine ait kitaplar okutulmaktadır. MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı bu anlamda en güncel ve en yaygın ders kitabıdır. Daha önce alanyazında MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın değerler eğitimi bağlamında incelenmesine yönelik alanyazında başka çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışma ise verilerin incelenmesi sürecinde kullandığı NVIVO 10 programı ile diğerleler çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu yönüyle alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Şekil 2. NVIVO 10 Metin Kodlama Adımları (AhmadFirdaus, MohdFaizal Ab Razak, Ali Feizollah, Ibeahim Abaker, Mohamad HazimiNo rBadrul Anuar (2019) makalesinden uyarlanmıştır)

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinden oluşmaktadır. Bu değerleri belirlemek için, Türk Millî Eğitiminin değerlerine uygun bir değer inceleme formu hazırlanmıştır. Bu çerçevede oluşturulan bu form Ek 3'te detaylı olarak sunulmuştur. Literatürdeki değer tanımları form oluşturma sırasında ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Form hazırlanırken bu alanda çalışmalar yürüten uzmanlardan görüş alınmış ve bu görüşler doğrultusunda çalışmaya yön verilmiştir. MEB 4.sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, ders kitaplarında öğrencilere verilmesi amaçlanan 20 değer in durumu hazırlanan form ile incelenmiştir. Buna göre çalışmada şu değerler incelenmiştir:

1. Adalet
2. Bilimsellik
3. Çalışkanlık
4. Dayanışma
5. Doğa sevgisi
6. Doğruluk
7. Dürüstlük
8. Estetik
9. Güven
10. Hoşgörü
11. Merhamet
12. Misafirperverlik
13. Özgüven
14. Paylaşma
15. Sabır
16. Saygı
17. Sevgi
18. Sorumluluk
19. Vatanseverlik
20. Yardımlaşma

Metinlerin içeriği değer durumlarına göre analiz edilmiş ve bu metinlerin hangi değer durumlarına karşılık geldiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Metinlerde geçen değer durumların sıklığı incelenmiştir ve daha sonra bu değerlerin frekans oranı belirlenmiştir. En fazla yer alan değer ile en az yer alan değer saptanmıştır. Nitel araştırma verilerini analiz ederken, verilerin kodlanması aşamasında  çeşit kodlamadan bahsedilmektedir. Daha evvelden tespit edilmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden elde edilen kavramlara göre yapılan kodlama, genel bir kapsamda yapılan kodlamadır.

Bu çalışmada, daha evvelden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama kullanılmıştır. Araştırmanın temelini oluşturan bir kuramsal ve olgusal verilerin elde olduğu durumlarda veriler toplanmadan önce bir dizi kod listesi oluşturulur. Bu Şekilde veriler için bir biçim oluşturulmuş olur.

Verilerin çözümlenmesi ve Yorumlanması

Bu çalışmada betimsel analiz yöntemi verilerin çözümü için kullanılan yoldur. Bu yaklaşım ele alındığında, veriler ilk olarak belirlenir ve alt temalara kategorize edilir. Daha sonra alt grupta gruplandırılan temalar yorumlanır. Betimsel analiz yaklaşımdan direkt alıntılarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu gibi analizlerin asıl maksadı kendi içinde tutarlı ve örgütlenmiş bilgiye okuyucuya iletmektir. Betimsel analiz yaklaşımı 4 kategoriden oluşur. Bunlar:

1. Betimsel analiz için ereve oluşturma
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi
3. Bulguların anlamlandırılması
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

Betimsel Analiz için ereve Oluşturma

Çalışmanın erevesi, 4. sınıf Türkçe dersi müfredatında öğrencilere verilmesi amaçlanan 20 değer üzerinden oluşturulmuştur. Bilimsellik, adalet, sayęı, sevgi, dayanışma, misafirperverlik, zgven, merhamet, vatanseverlik, yardımlaşma, sorumluluk, hoşgörü değerleri bu çerçeveyi oluşturmaktadır.

Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi

NVIVO 10 programı bu çalışmanın verilerini analiz ederken kullanılan programdır. NVIVO 10 programı sayesinde veriler bilgisayar programına aktarılmakta ve kodlanmaktadır. Program vasıtasıyla yazılı dokümanların analizi sağlanmaktadır.

NVIVO programı ile literatür taraması yapmak da olanaklıdır. Her geçen gün nitel araştırmalarda bilgisayar destekli çalışma yapanların oranı artmaktadır. Bunun ana sebebi ise bilgisayar destekli veri işleme sürecinin hem daha güvenilir hem de daha pratik olmasıdır. Bu program vasıtasıyla ilgili kelime veya kelime gruplarının kodlanmasının mümkün olmasıdır.

NVIVO 10 programı internet üzerinden indirilmiş ve kurulumu yapılmıştır. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı EBA üzerinden PDF olarak indirilmiştir. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı programın içerisine aktarılmıştır. Yazılım üzerinden 20 adet değeri ifade eden kodlar ortaya çıkarılmıştır. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan metinler kodlar üzerinden verileri incelenmiştir. Değerleri ifade eden anahtar kelimelere programın arama sekmesine yazılmış ve ders kitabı taranmıştır. Yazılı ifadeler kodlar üzerinden içe aktarılarak bu değerlerin frekans ve yüzdeleri ortaya çıkarılmıştır. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı bu şekilde NVIVO 10 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir.

NVIVO 10 yazılımı her ne kadar detaylı bir analiz programı olsa da MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı içerisinde sadece anahtar kelime araması yapılarak değer ifade eden cümleleri bulmak olanaklı olmamıştır. Bunun çözümü noktasında doküman analizine başvurulmuştur. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda geçen metinler ifade ettikleri değer açısından incelenmiş ve hangi metnin hangi değere atıfta bulunduğuna yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu da araştırmanın güvenilirliğini artırmıştır.

Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması

MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda geçen metinlerin değer sıklığı açısından yorumlanması yapılmıştır. Bulgu ve yorumlar ayrı bir başlık altında incelenecektir. Araştırmanın güvenilirliğin sağlamak amacıyla ortaya çıkan bulgular hususunda alanda çalışma yapan iki ayrı uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Bu vesileyle kişisel yanlılığın ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Metinlerden elde

edilen değer listesi sadece tek bir gözün bakış açısıyla değil birçok perspektiften değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın geçerliği ve güvenilirliğini artırması bakımından önemlidir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde birincil olarak kitapta araştırılan değerlerin bölüm ayrılmıştır. İlgili bulgulara ilişkin bir tablo oluşturulmuştur. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı ile ilgili veriler tabloya aktarılmıştır. Buradan elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Araştırmanın problem cümlesi ile doğru orantılı olarak kitabın değer frekansı ile ilgili olarak yorumlarda bulunulmuştur. Yorumlama kısmı 2 bölüm şeklinde ele alınmıştır.

1. Değerlerin frekans ve yüzdelerine ilişkin yorumlar,
2. Değerlerin metinler bağlamından yüzde ve frekans açısından yorumlanması.

Değerlerin Frekanslarına ve Yüzdeleriyle ilgili Bulgu ve Yorumlar

MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'na ilişkin değerlerle ilgili frekans ve yüzde tablosu tablo 5'te belirtilmiştir.

Tablo 5. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Değerlerin Frekans ve Yüzde Oranları

Değer	<i>f</i>	%
Adalet	2	1.3
Bilimsellik	11	7.5
Çalışkanlık	17	11.6
Dayanışma	8	5.4
Doğa Sevgisi	5	3.4
Doğruluk	4	2.7
Dürüstlük	4	2.7
Estetik	8	5.4
Güven	3	2.05
Hoşgörü	4	2.7
Merhamet	8	5.4
Misafirperverlik	4	2.7
Özgüven	8	5.4
Paylaşma	8	5.4
Sabır	6	4.1
Saygı	11	7.5
Sevgi	14	9.5
Sorumluluk	9	6.1
Vatanseverlik	8	5.4
Yardımlaşma	4	2.7
TOPLAM	146	100

Tablo 5’de görüldüğü üzere MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndan elde edilen veriler ışığında en çok karşılaşılan değerin % 11,6 ile çalışkanlık değeri olduğu görülmüştür. Çalışkanlık değerinden sonra en çok görülen değerin ise % 9,5 ile sevgi değeri olduğu tespit edilmiştir. Sevgi değerinden sonra oran olarak üçüncü sırada ise bilimsellik ve saygı %7,5 gelmektedir. Bu iki değerin yüzdesi ve frekansı aynıdır. Daha sonra bu değerleri sorumluluk değeri % 6,1 takip etmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına bakıldığından en az karşılaşılan değerin % 1,3 ile adalet değeri olduğu tespit edilmiştir. Az karşılaşılan değerler sırasında ikinci sırayı ise % 2,05 ile güven değeri almıştır. Bu paralelde devam edildiğinde % 2,7 tespit edilme oranıyla yardımlaşma, misafirperverlik, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük değerleri takip etmektedir.

Değerlerin Metin Frekansları Bağlamında Yorumlanması

Adalet

Adalet değeriyle ilgili bulgular tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Adalet Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Adalet	2	1.3

Tablo 6’da da belirtildiği üzere adalet değeri ile ilgili sadece 2 metne rastlanılmıştır. Metin sıklığı açısından durum bu şekildeyken; yüzdelik oranı ise % 1,3’tür. Adalet değeri ile ilgili metinler aşağıda belirtilmiştir: “Ben Mümin’in ustası olduğum için elbette onun kazanması beni sevindirdi. Ama Allah’tan da korkarım. Mümin asla Yusuf’u yenmiş değildir” (MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 210).

Bu kısımda okul seçmelerinde adil bir yarışma ortamından bahsedilmektedir. Öğrenciler okul takımına girebilmek için seçmelere katılmışlardır. Seçmelerde Mümin’in ustası her ne kadar onu desteklese de Yusuf’un hakkını da kendisine teslim etmiştir. Burada aynı zamanda adalet değerini dinî temellere oturtup sosyal yaşama uyarlanmasına da güzel bir örnek sunulmuştur. MEB (2009), adaletin tanımı olarak kendi ihtiyaçlarını tanımlarken seçme ve seçilmedeki uygunluğu eleştirme bunun yanı sıra kuralları analiz etme ve değerlendirme becerisi olarak ifade etmiştir. Buna benzer bir alıntı ise aşağıda belirtilmiştir:

“Çocukların antrenmanı bitmişti ki hocaları: On beş gün sonraki yarış için takım kurma zamanımız geldi. Bayrak yarışı için her kategoride sizi kendi aranızda yarıştıracam. En iyi yüzenlerinizi takıma alacağım” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 225).

Burada geçen metinde ise herkesin becerisine göre kategorize edileceğinin ve başarılı olanların ise takıma dâhil edileceğinin bahsi geçmektedir. Yetenekli olanlar ve bu yeteneklerini çalışma ile harmanlayanların takıma katılacağından bahsedilmektedir. Herkes hakkı olana razı olacak ve adil bir yarışma sonunda kazananın kendi emeğiyle bir noktaya geleceğine atıfta bulunulmuştur. MEB'in (2009), adalet kavramına ilişkin tanımında, kaybetmenin ve kazanmanın bir yarışın doğası olduğu dile getirilmektedir.

Bilimsellik

Bilimsellik değeriyle ilgili bulgular tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Bilimsellik Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Bilimsellik	11	7.5

Tablo 7'de belirtildiği üzere bilimsellik 11 metinde değer olarak saptanmıştır. Bilimsellik değerinin yüzdeler oranı ise %7, 5'tir. Bilimsellik değerine ilişkin metinler şu şekildedir:

“Yemek ve içmek beden, okumak da beynin gıdasıdır. Okumak, beyine canlılık kazandıran en etkili egzersizdir.” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 18).

Üste alıntı yapılan bu cümle ile okuma eylemine yönelik bir benzetme yapılmıştır. Bilimsellik boyutu ele alındığında ise okuma eylemi bilimselliğe giden yolda ön koşul olarak tanımlanabilir. Okuma eylemi zihni daha keskin yaparken aynı zamanda eleştirel düşüncüyü de geliştirir. Kitaptan alıntı yapılan bu cümle ile bilimselliğin doğasına dolaylı bir atıfta bulunulmuştur. Bu bağlamda aşağıda benzer bir alıntı da şöyledir:

“Okumanın amacı beyni düşünceye sevk etmektir” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 18).

Okumanın düşünce üzerindeki etkisi hususunda kitaptan bu alıntı yapılmıştır. Bir düşüncenin belirli bir evreye getirilebilmesi örgütlü ve sistemli bir okuma ile

mümkündür. Okuma eylemi de düşünceyi geliştirme hususunda etkili bir araçtır. Bu sayede bilimselliğin bir koşulu da yerine getirilmiş olur. Bu konuyla ilgili (Sönmez, 2014, s. 108) “Bilimsellik bir düşüncenin geliştirilme aşamasıdır ” diye belirtmiştir.

“Âkif, kalkınmanın cehaletin yenilmesiyle mümkün olacağına inanırdı. İlkokul sıralarından başlayarak ilme, fenne ve sanata adım atılmasını isterdi” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 19).

Bilimsel merak çok erken yaşlarda başlamaktadır. Birçok ünlü bilim insanının yaşamlarının daha ilk evrelerinde bilimsel düşüncenin ilkel prensiplerini yerine getirdiği görülmüştür. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda geçen bu cümle ile öğrencilerin bilime olan motivasyonlarının artırılması hususu öne çıkarılmıştır. Mehmet Akif bu sözleriyle cehalet karanlığının bilimin aydınlık meşalesi ile sonlandırılacağına vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle bu metin bilimsel düşünme yetisinin kazandırılması için ilkokul sıralarının ve yıllarının önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte bilimsel düşünceyi tetikleyen başka unsurlar da vardır. Birçok bilimsel gelişme gerçek hayattaki ihtiyaçlardan ve eksiklikten dolayı ortaya çıkmıştır. Bununla ilgili kitapta şu örneğe rastlanılmıştır. “Örneğin, başarılı bilim insanı Canan Dağdeviren dedesini kalp yetmezliğinden kaybettikten sonra onun gibi hastalar için neler yapabileceğini düşünmüş ve giyilebilir kalp pilini icat etmiş” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 104).

Bu metinde de bahsedildiği üzere bilimsel bilginin kaynağını ihtiyaçlar ve sorunlar da oluşturabilir. Bu sorunları giderebilmek için geçmişten günümüze elde edilen bilimsel bilgiye başvurulmalıdır. Bilimsel bilgi birikimsel olarak ilerlemektedir. Dünden bugüne insanoğlunun ihtiyaçları onu bilimsel buluşlar icat etmeye sevk etmiştir. Bu metinde de ünlü bilim insanı Canan Dağdeviren’in yaşadığı kötü bir olaydan etkilenmesi sonucu bilimsel bir keşfe neden olan sürecine değinilmektedir. Hem günümüze yakın bir örnek olması hem de öğrencilerin duyuşsal becerilerine hitap edebilmesi bakımından bu örnek önemlidir. Bilimin toplumsal işleyişi hakkında da öğrencilere somut bir yaşam örneği sunulmaktadır. Bilimin toplumsal yönü ele alındığında tarihte de bu anlamda çalışmış ünlü kişilere rastlanılmaktadır. Bununla ilgili kitapta şu metinler tespit edilmiştir:

Günümüzde kullandığımız tabletlerin, bilgisayarların, robotların, motorların, saatlerin, kilitlerin ve daha nice aletin mucidinin 800 küsur yıl önce yaşamış bir Müslüman bilim adamı, Cizreli Cezeri olduğunu

duymuş muydunuz? Evet, hayatımızı kolaylaştıran pek çok mekanik ve teknolojik aletin ilk örneklerini Ce-zeri icat etmişti. (s.117)

Eskiden suların yüksek yerlere çıkarılması çok zordu. Bu nedenle Cezeri, su kaldırma makinesi icat etmişti. Bir at ya da eşek, dişlileri döndürüyor, dişlilerin hareket ettirdiği kovalar sırayla suya girip çıkıyordu. Dolan kovalar yukarı çıktığında içindeki suyu bozaltıp tekrar aşağı iniyordu. Cezeri, icat ettiği bu makinesinde suyun gücünden istifade ederek suyun pompalanmasını sağlamıştı. Su gücüyle dönen çarklar pistonları hareket ettiriyor ve su, yükseklerle ya da uzaklara pompalanıyordu. (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.118).

Bu metinlerden hareketle şu açık bir şekilde belirtilebilir ki MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bilimsellik değerine ilişkin kazanımların verilmesinde bilim dünyasında tanınmış insanlardan yararlanılmaktadır. Bu yaş grubundaki öğrenciler için model alma özellikle karakter gelişiminde ve meslek seçiminde aktif rol oynamaktadır. Bu nedenle Müslüman bir bilim insanı olan Cezeri'nin MEB Yayınları ilkokul 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alması bilimsellik değeri açısından önemlidir. Cezeri'nin bilime katkısı düşünüldüğünde icatlardan da bahsedilmiştir. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda icatlarla ilgili şu metin alıntılanmıştır: “Mikroskop aracılığıyla gözle görülemeyen nesnelere büyütülerek görülebilirler” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 202).

MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndan alınan bu kısa cümle ile bilimsel araç-gereçler hakkında bilgi verilmektedir. Bilimsel araç-gereçler ile eskiden yapılamayan birçok eylem daha kolay hale gelmiştir. Bu eylemlerin toplumsal yararı yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçekliğin özellikle bu evrede çocuklara bildirilmesi ve haberdar edilmesi bilimsellik değeri açısından fevkalade önemlidir.

Çalışkanlık

Çalışkanlık değeriyle ilgili bulgular tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Çalışkanlık	17	11.6

Tablo 8'den anlaşıldığı üzere çalışkanlık değeri ile ilgili toplamda 17 metin tespit edilmiştir. Diğer değerlerle karşılaştırıldığında en sık rastlanan değer çalışkanlıktır. Bu değer % 11,6 oranında MEB Yayınları İlkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yinelendiği görülmüştür. “Çalışkanlık; çaba gösterme, işine bağlı olma ve devamlı olarak yapılacak iş için azimli olma manasını ifade etmektedir” (Yurtbaşı, 2012, s. 121).

Çalışkanlık değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:“Toplum ancak okuyarak cehaletten uzaklaşabilirdi. Bu yüzden Âkif, gençlerin sistemli okumasını ve kendilerini yetiştirmelerini isterdi.” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 19).

Kör karanlıklardan aydınlık yarınlara ulaşacak nesillerin meşalesi okumadır. Okumak; sistemli, disiplinli ve özverili bir eylemdir. Öğrencilerin bu eylemi bir boş zaman etkinliği olmaktan ziyade kendi bilgi birikimlerini artıran onlara daha geniş bir ufuk çizgisi sağlayan bir eylem olarak görmeleri gerekir. Elbette okuma eylemi tek başına düşünülemez. Okuma eylemini gerçekleştirebilmek için bireyin kendine uygun bir tür ve bu türde anlaşılır bir eser bulması gerekir. Her yazar okurun kalbine giden yolu bulamayabilir fakat bunu başaran birçok yazar da vardır. Bu konuyla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu alıntı iyi bir örnektir:

“Büyükler için yazanların anlaşılır bir dille yazmaları yani çocukların dünyasını anlamaları her zaman kolay değildir ama Tevfik Fikret bunu başarmış” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 38).

Yazma eylemi, okuma eyleminin doğasında bulunan birçok prensibi içinde barındırır. Buradan hareketle yazma eyleminin çok da kolay bir beceri olmadığı anlaşılmaktadır. İyi bir okur her zaman iyi bir yazar olamamaktadır. Dahası yazarken kendini anlatabilmek ve bunu geniş kitlelere ulaştırmak çok da mümkün olmamaktadır. Hele bir de çocukların dünyasına ulaşmak yazarların en zorlandığı alanlardan biridir. Bunu başarabilmek ise çok çalışmayı ve çok okumayı gerektirir. Çok okuyan ise ufkunu genişletir ve daha başarılı olur. Bu durumla ilgili ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu alıntı tespit edilmiştir:“Çocukluğumda elime geçen iki kuruştan birini eğer kitaplara vermeseydim, bugün yapabildiğim işlerin hiçbirini yapamazdım” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 44).

Okumak, büyüdü dünyalara seyahatin en kolay ve en ucuz yoludur. İnsanın hayal gücünü zenginleştirmesinin yanında farklı düşüncelerle karşılaştırması bakımından eşsiz bir kaynaktır. Yüzyıllardır bu olgu değişmemiştir. Okumak, bireyi aynı zamanda cesaretlendirmektedir. İnsan, kendisine benzeyen kimselerin başarılarından ilham alabilir. Bu cümlenin özelinde başarıya giden yolda okumanın önemine vurgu yapılmaktadır. Okuma ve başarılı olma noktasında ise en nadide örnek Atatürk'tür. Çünkü kendisi okuduklarını uygulamaya koyarak her alanda başarılı olmuş bir liderdir.

Bu konuyla ilgili ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu metin tespit edilmiştir:

“Atatürk, bu kitapları dikkatli okumuş, ilgisini çeken noktalara işaretler koymuş ve notlar almıştı” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 44).

Gazi Mustafa Kemal okumaya çok değer veren ve önemseyen bir liderdi. Hayatını cephelerde geçirmesine rağmen okumaktan da asla geri durmazdı. Bu cümlede ise Atatürk'ün nasıl kitap okuduğuna örnek verilmiştir. Öğrencilerin yaşamlarında başarıya ulaşan yakın örneklerden çalışkanlık değerine ilişkin çıkarımlar yapmaları beklenmektedir. Çalışkanlık değerinden bahsedildiğinde ise Anadolu halkına değinilmelidir. Parçalanmaya yüz tutmuş bir ülkenin küllerinden doğup bağımsızlığa giden yolda rehber edindiği değer, çalışkanlıktır. Bu bağlamda ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu metin tespit edilmiştir:

Artık bütün Anadolu ayaktaydı. Ayaklanmamış hiçbir yer kalmamıştı. Memleketin her köşesi umut ve inanç doluydu. Bir halkın canını dişine takarak varını yoğunu ortaya koyarak ölümüne girdiği özgür ve bağımsız yaşama kararlılığıydı bu. Aynı zamanda tarihinde bir kez dahi tutsak yaşamamış bir milletin onur mücadelesi (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 54).

Millî mücadele, Türk tarihinin en şanlı çalışkanlık değeridir. Yoktan var edilen bir bağımsızlığın asil hikâyesidir. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda verilen mesajlardan en önemlisi de bir milletin çalışarak, inanarak neleri başaracağıdır. Elindeki imkânları kısıtlı olmasına rağmen yurdunu işgal etmiş düşmana karşı inançla, azimle ve gayretle bağımsızlığa giden yolun açılması çalışkanlık değerine en iyi örnektir. Bir toplum her alanda çalışkan olmalıdır ki bağımsızlığı her zaman daim olsun. “Dünyanın tartışmasız en iyi insanıdır, Kadir Bey. Tüm zamanların en başarılı, en usta tamircisidir” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 74).

Bu cümlede ustalık ile başarı arasında bir ilişki kurulmuştur. Ustalık ancak çok çaba sarf ederek ve çalışarak mümkündür. Bu yönüyle çalışkanlık değeri için uygun bir cümledir. “Bu hayalimi gerçekleştirmek için çok çalıştım ve sonunda ilk uçağımı yaptım. Bu uçağa Vecihi-6 adını verdim” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 66).

Vecihi Hürkuş Türk havacılık tarihin en önemli simgelerindendir. Öğrencilerin bu önemli şahsiyeti tanınması oldukça önemlidir. Kısıtlı imkânlar dâhilinde birçok şeyi başarmış olan Vecihi Hürkuş bu ders kitabında öğrencilere tanıtılmaktadır. Kendi ağzından anlatılan yaşam öyküsüyle öğrencilere ilham vermektedir. Kendisi ilk uçağı

yapan kişidir. Çalışmalarının karşılığını eserine ismini vererek almıştır. “İcadın hakkında düşünürken doğadan ilham almayı unutma. Bunun için keşif yürüyüşleri yapabilir ya da ansiklopedi ve kitaplardan hayvan ve bitkileri derinlemesine araştırabilirsin” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 110).

Yeni icatlar ortaya çıkarabilmek uzun uğraşların sonucudur. Bunla ilgili birçok örnek vardır. Yeni icatların birçoğunun esinlenme kaynağı ise doğadır. Detaylı ve etraflıca çalışmalar yapılarak yeni şeyler üretmek mümkündür. Bu cümlelerin özelinde ise keşiflerin ancak çok çalışmanın yapılması ile mümkün olabileceğine bir örnek verilmiştir. Elbette bir eserin ortaya çıkarılması safhasında hatalar da olmaktadır. Hatalar mucidi yıldırmmamalı aksine icat etme dürtüsünü kamçılar. Bu durumla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda şu metin tespit edilmiştir:

“Yeter ki nerede hata yaptığını bul, bir sonraki denemede ise o hatayı yapmamaya gayret et” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 110).

Hatalar gelişim gösterebilmenin işaretleridir. Yapısal ve tekrarlayan hatalar dışında öğrenme ortamlarında hatalar maruz görülmektedir. Her ne kadar gelişimsel olarak olumlu olarak değerlendirilse de ilerleyen süreçlerde bireyler hatalarını düzeltmelidirler. Bunun için gayret gösterilmeli ve tekrarlamalarının önüne geçilmelidir. Bu da ancak çalışma ile mümkündür. Bu cümlede de bu noktalara vurgu yapılmaktadır.

Dayanışma

Dayanışma değeriyle ilgili bulgular tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Dayanışma Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Dayanışma	8	5.4

Bir eylemin birlikte ve iş birliği ile yapılması durumu dayanışma olarak tanımlanmaktadır. Tablo 9’dan da anlaşıldığı üzere MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda toplam 8 adet metinde dayanışma metnine rastlanılmıştır. Yüzdeler oran olarak ifade edildiğinde %5,4 ile metinlerin farklı şekillerde tekrarlandığı ortaya çıkmaktadır.

Dayanışma değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:“Arkadaşlarını hızla örgütlediği gibi harekete geçti. Öyle bir bastılar ki karakolu, içindeki bütün cephane, silah, erzak ne varsa hepsini ele geçirmekle kalmayıp, askerleri de tutsak aldılar” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 54).

Millî Mücadelenin Batı Cephesinde gerçekleşen olayları ele alan “Efelerin Efesi” adlı metinden alınan bu cümlelerde dönemin ruhunu yansıtan ifadeler yer almaktadır. Zorluğu ve imkânsızlığa karşı tek bilek ve tek yürek almayı özetleyen bu metin dayanışma değeri ile hem doğrudan ilişkilidir hem de vatanseverlik değerine de atıfta bulunmaktadır. Bu yaş grubundaki öğrencilerin bu değerleri içselleştirebilmeleri ve gerekli mesajları alabilmeleri adına konu bir hikâye altında verilmiştir. Bu da öğrencilerin metne daha iyi dâhil olmalarını ve oradaki karakterler ile özdeşleşme sağlamalarına yardımcı olmuştur. Metinde geçen karakterleri anlayabilen ve onlarla bir paylaşım içine giren öğrenciler Millî Mücadele ruhunu da idrak edebilirler. Millî Mücadele ile ilgili ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu metin tespit edilmiştir: “Anadolu halkı her geçen gün biraz daha birleşiyor, tek yürek tek yumruk oluyor, o yumruk düşmanın tepesine inmek için sabırsızlanıyordu” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 54).

Yeryüzünde çok az ulus kendi bağımsızlığının kaderini yoktan var etmiştir. Bu kutlu şerefe nail olan necip Türk ulusu bunu kenetlenerek, örgütlenerek ve bir araya gelerek başarmıştır. Düşman işgaline karşı en etkili savunmanın farklılıklarını bir kenara koyarak dayanışma ruhu içinde karşı koyma olduğunu en canlı örneği ile ortaya koymuştur. Bu metinde de bahsedildiği gibi “tek yumruk olmak” ifadesi mecazi bir anlatım yoluyla dayanışma değerine en iyi örneklerden biri olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra dayanışma değeri aynı zamanda birlik olma ve kenetlenme anlamına gelmektedir. Bu konuyla ilgili ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu metin tespit edilmiştir;“Sizlere de yurdumu veriyorum. Bu yurdun kıymetini bilin, aranızda birlik olun, düşmana fırsat vermeyin” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 195).

Bu veciz söz ulu önder Atatürk'e aittir. Tam bağımsızlığın yöntemi hakkında oldukça önemli mesajlar vermektedir. Birlik olan uluslar her zaman güçlü olmuşlardır. Bağımsızlıkları ise daim olmuştur. Yaşanılan vatanın kıymet ve önemi hususunda oldukça önemli olan bu cümle dayanışma değeri bakımından da önemlidir. Bu cümle

üzerinden bu yaş grubundaki çocuklar ana fikri vatanseverlik ve dayanışma olan değerleri cümleden çıkarabilirler. Bu cümle ilgili kompozisyon, şiir veya hikâye gibi etkinlikler ile bu değerler pekiştirilebilir. “Gün boyunca çocuklar çok eğlenmişlerdir. Büyük ustalara el sallayarak: Yine gelin, yaşatalım el sanatlarını! Sizler çok yaşayın! Diyerek sergi yerinden ayrılırlar” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 240).

Çocukların el becerilerinin gelişimi küçük yıllarda başlar. Bu gelişim desteklenip, pekiştirildikçe daha da sofistike bir hal almaya başlar. Usta-çırak ilişkisinin de yer verildiği bu metin çocukların estetik duygularını geliştirmesi bakımından da oldukça önemlidir. Yalnız taştan duvar olmaz düsturundan hareketle zanaatlar da bireyin tek başına olan gayreti ile ancak belirli bir noktaya kadar ilerletilebilir. Bu doğrultuda sanatında dayanışma içerisinde daha ileri boyutlara ulaşabileceği mesajı bu metinde verilmektedir.

“Yani hocam beni takıma alıyor musunuz?”

“Elbette, sen takımın bel kemiğisin, yani takımı taşıyorsun. Kendi bacaklarını kullanamıyorsun ama takım senin bacaklarınla ayakta duracak! Hem sen istavrit değil mezgıt gibi yüzüyorsun. İnce uzun bedenli mezgıt balığını tanıyor musun? Tanımıyorsan bir an önce tanışmalısın kendisiyle. O zaman ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksın” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 240).

Her birey doğuştan veya sonradan bir engel durumu ile karşılaşabilir. Engeller başarıya giden yolu zorlaştırırsa da imkânsız hale getirmez. Tarihte bunun birçok örneği mevcuttur. Bu metinde de bedensel engelli bir sporcunun azmi ve en nihayetinde yüzme takımına seçilmesi hikâye edilmiştir. Bu metinden hareketle öğrenciler başka bireylerin yaşamlarına tanık olmaktadır. Burada geçen metinde bu öğrenci kendi takım arkadaşları ile bir bütün içinde başarı için mücadele etmektedir. Başarının sırrı da her ne kadar koşulları el vermese de dayanışmadan geçmektedir. Bu metin hem dayanışma hem de azim gibi kavramlar için önemlidir.

Doğa Sevgisi

Doğa Sevgisi değeriyle ilgili bulgular tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Doğa Sevgisi Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Doğa Sevgisi	5	3.4

Doğa Sevgisi ile ilgili toplamda MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 5 metin saptanmıştır. Bu metinlerin yüzdelik oranı ise % 3,4'tür. Diğer değerlerle karşılaştırıldığında nispeten az yer verilen değerlerden biri de Doğa Sevgisi değeridir.

Doğa Sevgisi değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Elif, çiçekleri hayvanları

Vc insanları sevmeyenlere

Sevgi ilacını bulacak.

Herkes birbirini kucaklayacak” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.104).

Bir şiirden alıntılanan bu dizeler ile Elif adlı kişinin doğa sevgisine atıfta bulunmaktadır. Doğayı sevmeyenler için sevgi ile bunun üstesinden gelinebileceğini ifade etmektedir. Doğa sevgisi çocukların içinde programlanmış bir şekilde var olmaktadır. Bu sevginin daha da yüce hâle gelebilmesi ise eğitim ile mümkün hâle gelmektedir. Aile ve okul iş birliği ile doğa sevgisi daha sistemli ve daha istendik bir hale getirilebilir. Bu şekilde daha sistemli hâle gelen doğa sevgisinin bir başka boyutu ise olumsuz sonuçlar üzerinden örnekleme yapılmasıdır. Bu durumla ilgili ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu cümle tespit edilmiştir:“Yok, olan güzelliklerden, nesli tükenen kuşlardan ve hayvanlardan bahsedeceğim bugün sizlere çocuklar” dedi Bilge Dede (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 138).

Küreselleşen dünyanın en çabuk tükettiği şey belki de doğamız. Doğayla ilişkili olarak bununla yok edilen yaşam ve yaşantılarımız. Yıllarca parklarda, bahçelerde, denizlerde, nehirlerde ve sokaklardaki ağaçların altında büyüyen çocuklar şimdilerde apartman dairelerinin kısıtlı beton bahçelerine mahkûm edildiler. Doğa bizim evimizdir. İnsan doğasından ayrıldıkça daha kırılğan daha saldırgan ve daha mahkûm bir hayat yaşamaktadır. Modernizm diye sunulan olgu bizi kendi dünyamızdan ayıran demir parmaklıklarımız adeta. Bu metinde de Bilge Dede bu konuya değinmekte ve asıl zenginliğin kuşların cıvıltısı, ağaçların yeşili ve özgürce yaşayan hayvanlar olduğuna dikkat çekmektedir. Özellikle bu yaş grubundaki çocuklarda doğa bilinci, hayvan sevgisi gibi değerler yerleşirse gelecek yüzyıllarda daha yeşil daha sürdürülebilir bir

yaşamdan bahsedilebilir. Özellikle doğasıyla birçok dünya ülkesinden daha zengin olan vatanımız birçok yaban canlısına ev sahipliği yapmaktadır. Bu konuyla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu cümle tespit edilmiştir:“Ülkemizin her yerinde hayvanların yaşamasına müsait, kuşların özellikle göçmen kuşların konaklamasına müsait, eşi benzeri olmayan yerler var, bunu biliyorsunuz değil mi arkadaşlar?” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 138).

Ülkemiz jeopolitik konumu itibariyle özel bir yere sahiptir. Bu bağlamda düşünüldüğünde birçok yaban hayvanı için de durak noktasıdır. Doğal güzelliklerinin yanı sıra zengin tabiatı ile Anadolu eşsiz habitatlara ev sahipliği yapmaktadır. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndan alıntılanan bu cümlede çocukların hem doğaya bakış açıları geliştirilmek istenmiş hem de disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir. Öğrenciler bu metin vasıtasıyla ülkemizin sahip olduğu doğal zenginliklerden haberdar edilirken aynı zamanda doğa sevgisi doğri hususunda da farkındalıkları artırılmıştır. Doğadan bahsedilen bir yerde ırmaklardan bahsetmemek olmaz. Irmaklarla ilgili ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu dizeler yer almaktadır:

“Sevgili Yeşilırmak,

Kavuşunca denize,

Benden selam söyle olur mu?

Senden çok uzaklarda,

Seni çok seven bir çocuk var de,

Öp benim yerime olur mu?” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 162).

Bir çocuk bir nehri sevebilir mi? Bir çocuk bir ormanı sevebilir mi? Bir çocuk sevmek için bahane ister mi? Bu sorulara birçok cevap verilebilir ama çocukların engin bir sevgi pınarı vardır. Çocuklar sevmek için çoğu zaman bir mazerete ihtiyaç duymazlar. Buna doğal sevgi de denebilir. Doğa Sevgisi belki de var olanı nedensiz sevmektir. Bu yönüyle düşünüldüğünde üstte ders kitabından alıntılanan dizelerde bunun en saf örneği görülmektedir. Şiirde adı geçen çocuk denize olan selamını nehirle yollamaktadır. Nehirler, denizler, göller, ormanlar bunlar bizim çocuklarımız tarafından koşulsuz sevilmesini istediğimiz doğa unsurundan bazılarıdır. Bu dizeler üzerinden çocuklarımıza bu değerın mesajını kolayca geçirebilir. Şiir de bu doğal sevgiyi

aktarabilmenin en anlamlı vasıtalarından biridir. Duygusal ve içten mesajların okuyucuya en saf şekilde aktarabilmenin aracı olan şiir burada doğa sevgisini aktarabilmenin en doğru yoludur.

Doğruluk

Doğruluk değeriyle ilgili bulgular tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Doğruluk Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Doğruluk	4	2.7

Tablo 11’de saptanan verilere göre doğruluk değeri ile ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda toplamda 4 metin tespit edilmiştir. Yüzdclik oranı ise %2,7’dir. Bu veriler ışığında şunu diyebiliriz. Diğer değerler ile kıyaslandığında doğruluk değeri az rastlanılan değerler arasındadır.

Doğruluk değeriyle MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:“Okuyan insan dik durur, hakikati savunur. Gerçekle yalanı ayırt eder. Okuyanı bilgisi, inancı ve aklı dışında kimse yönlendiremez” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 19).

Hakikat, bir işin doğrusu, gerçeği anlamına gelmektedir. Hakikati savunan kimse doğrunun yanındadır. Doğru gerçek olandır ve yalanla ilişkisi olmayandır. 4. Sınıf Türkçe ders kitabından alıntılanan bu cümle ile okuyan bir kimsenin doğrunun yanında olacağını bunun yanı sıra mukayese gücü daha yüksek olacağı için gerçeği savunacağı anlatılmaktadır. Bu cümle özelinde doğruluk değeri üzerinde durulmuştur. İlâveten, okuma eyleminin bir insanın davranış özellikleri üzerindeki etkisine de vurgu yapılmıştır.

“Yay gibi gergin, ok gibi doğru olmazsanız dostlarınızı çok ağlatırsınız” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 195).

Bu cümlede doğruluk değeri bir benzetme üzerinden anlatılmak istenmiştir. Doğruluğun sosyal ilişkilerdeki öneminden bahsedilmiştir. Aksi durumlarda yakın arkadaşlar üzerindeki etkisi hakkında bilgi verilmiştir.

Dürüstlük

Dürüstlük değeriyle ilgili bulgular tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Dürüstlük Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Dürüstlük	4	2.7

Tablo 12’de saptanan verilere göre doğruluk değeri ile ilgili toplamda 4 metin tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise %2,7’dir. Bu veriler ışığında, diğer değerler ile kıyaslandığında dürüstlük değeri daha az tespit edilen değerler arasındadır.

Dürüstlük değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Dürüstlük ve sevgiyle,

İnanca götürürsün...

Nefreti süpürürsün...

Atarsın bir çırpıda” (MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 86).

Bu cümleler bir şiire aittir. Kitaptan alıntılanan bu dörtlükte dürüstlük değerinin sevgiyle kombinasyonundan ortaya inanca giden bir yol açıldığı ve nefretin ortadan kaldırıldığı açıklanmıştır. Dürüstlüğün olumlu duygular ve eylemler oluşturmada bir etken olduğundan bahsedilmiş ve bu nedenle kitapta bu değere yer verilmiştir.

“Hasan’a dedi ki:

Eğer yalan söylersen seni döverim!

Söylemem.

Pekâlâ, bu kaşağıyı niye kırdın? (...)

Ben kırmadım, dedi.

Yalan söyleme, diyorum.

Ben kırmadım.

Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok kötüdür, dedi. Hasan inkârda direndi” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 97).

Üstte geçen karşılıklı diyalog ile metinde farklı duygulara yer verilmektedir. Soru-cevap şeklinde ilerleyen bu diyalogda Türk Edebiyatının ünlü eserlerinden Kaşığı’ dan bir bölüm alıntılanmıştır. Yalan söyleyerek suçunu örtbas etmeye çalışan Hasan’ın duyguları ele alınmaktadır. Yalan söylemenin kötü bir eylem olmasından ve dürüstçe davranmanın öneminden bahsedilmektedir. “Evet evet. Kötülük yapmayın, iyi insan olun demek istiyordur belki bir de. Yalan söylemeyin, haksızlık etmeyin demek istiyordur. Of! Amma da çok şey söylüyormuş Şair!” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 246).

Bir üst metinde bahsi geçen yalan eyleminin kötü oluşu burada da tekrarlanmış ve iyi insan olmanın önünde bir engel olduğundan bahsedilmiştir. Dürüstlük değerine dolaylı bir atıfta bulunulmuş ve olumsuz birçok davranışın dürüstlük değeri ile çeliştiği ifade edilmiştir.

Estetik

Estetik değeriyle ilgili bulgular tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Estetik Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Estetik	8	5,4

Tablo 13 incelendiğinde estetik değeriyle ilişkili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda 8 metnin saptandığı görülmektedir. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 5,4’tür. Genel olarak bakıldığından birçok değere istinaden MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda estetik değeri diğer birçok değerden fazla bir şekilde kitapta kendine yer bulmuştur. Bu da son yıllarda MEB’in öğrencilerde sportif, sanatsal ve bilişsel becerilerin kazandırılmasında etkin rol oynayan müfredat kazanımlarıyla örtüşmektedir. MEB, salt bilgiyi taşıyan öğrencilerden ziyade bunu yorumlayan, yaşantısıyla bağdaştıran ve estetik bir biçimde ele alan öğrenci modelini son yıllarda öne çıkarmaktadır.

Estetik değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Bazen iki kulak duymak için yeterli olmuyordu. Bir çocuk, eğer isterse onu kalbiyle duyabilirdi. İşte bunu bekliyordu. Kendi kendine mırıldandı.” “Renksiz görünsem de çok renkli bir kişiliğim var. Resimlerimi de beni okuyan çocuk hayalleriyle çizecek. Özgürce!” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 29).

Estetik, sanatsal becerinin duyguyla harmanlanması olarak tanımlanabilir. Estetiği herkes kendine göre tanımlayabilir ama TDK’ye (2017) göre estetik, sanatsal yaratının ama hatlarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu anlamına gelmektedir. Kitaptan alıntılanan bu cümlelerde ise özellikle kalbi duyguların güzel duyuyu hissetmede önemli olmasından bahsedilmektedir. Kalp gözü açık olan bir birey dokularından daha fazlasını hissedebilir. Bu noktada ise estetik duygusu öne çıkmakta ve bu değere göndermede bulunmaktadır. Edebiyatta estetik denilince ise akla şiir gelmektedir. Şiirler de insanı farklı duygulara sevk ederler. Bu konuyla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda şu cümle tespit edilmiştir: “İyi şiirler duygularımıza hitap eder; bizi kimi zaman neşelendirir, kimi zaman hüzünlendirir, bazen de bize ilham verir” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 38).

Kişiye ilham verebilecek sanatsal birçok eser bulunmaktadır. Bunun en bilinen ise şiirdir. Şiir bizleri farklı duygulara gark eder. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda birçok şiire yer verilmektedir. Üstte tespit edilen cümlede bizi neşelendiren kimi zaman ise hüzünlendiren dizlerden bahsedilmektedir. Hüzün, neşe, sevinç gibi duygular insanın estetik duygularının dışı vurumu olarak nitelendirilebilir. Özellikle ilham verici olan duygular estetik duyguların kendisidir. Estetik duyguların sanatsal bir anlatım ile insanlara ulaştırılması gerekir. Bu noktada sanatçıya çok iş düşmektedir. Sanatçı ele alacağı konuyu belli kıstaslara göre seçmek zorundadır. Bu konuyla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda şu cümle tespit edilmiştir: “Sanatçının anlatmak istediği önemli bir konu, dikkat çekmek istediği bir gerçek, yaşatmak istediği bir duygu olması lazım yaptığının sanat olması için” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 232).

Sanat içinde barındırdığı duygu ve aktardığı mesajı ile bir karşılık bulur. Özellikle duygu bakımından düşünüldüğünde sanatsal bir ürünün içerdiği duygu estetik açıdan da önemlidir. Üstte alıntılanan cümle de sanatçının duygu yoğunluğu onun sanatsal bir ürün ortaya çıkarması bakımından ele alınmış ve hatta bir ön koşul olarak ifade edilmiştir. Sanatın estetik boyutu, aksettirdiği duygu yoğunluğu ve coşkunluk boyutu ile orantılıdır. Bu yoğunluk bir de ulaştığı kitle tarafından beğenilirse o zaman sanatçı

eseriyle gurur duyabilir ve zahmetinin karşılığını alır. Bu konuyla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu cümle tespit edilmiştir:“Öğrendiğin hiçbir iş insana zor gelmez. Hele yaptığın eser de birileri tarafından beğenilirse yorgunluk falan kalmaz” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 238).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de kendine yer bulan beğenilme ve başkalarının saygısını kazanma bu cümlede dile getirilmiştir. İnsanın emeği ile ürettiği bir eserin karşılığında beğenildiğini görmek belki de en büyük ödüldür. Beğenilen bir ürün estetik olarak kabul görmüş diyebiliriz. Bu bağlamda üstte incelenen cümlede de beğenilme duygusundan bahsedilmektedir. Beğenilme duygusu da dolaylı bir anlatım yoluyla estetik değeri ile ilişkili diyebiliriz.

“Şimdi anladım. Şair bize, çiçekleri soldurmayın, çamur yapmayın, kirletmeyin demek istiyor.”

“Belki çocukları da çiçeği benzetiyordur. Çocukları üzmemin demek istiyor da olabilir.

Ya da, kalbimiz de çiçektir, bembeyaz bir çiçek, onu kirletmeyelim diyordur” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 246).

Teşbih sanatına sıkça başvurulduğu bu cümle birçok duygu ele alınmıştır. Çocukların çiçeğe benzetildiği bu cümlede güzel duyguların okuyucuda hissettirilmesi istenmiştir. Benzetme sanatında da okuyucunun dikkatini çekme ve onu etkilemesi amaçlanmaktadır. Bu yönüyle bu cümleyi okuyan öğrencilerin duygularına seslenilmektedir. Estetik değerine de dolaylı bir göndermede bulunmaktadır. Estetik duyguların belki de en çok yakıştığı kimseler şairlerdir. Şairler çoğu zaman şiirleriyle birçok duygunun aynı anda hissedilmesini sağlarlar. Bu konuyla ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu cümle tespit edilmiştir:“Bilmez olur mu? Şairler kuşça, çiçekçe ve çocukçayı en iyi bilen insanlardır Aras.

Dağca, ırmakça, rüzgârca da konuşabilirler” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 246).

Şairler belki de en duygu yüklü insanlardır. Duygu dünyaları çok yoğundur. Estetik yönü en gelişmiş kişiler arasındadırlar. Burada bahsi geçen cümlelerde de şairlerin en özel yanlarından bahsedilmektedir. En ulvi duyguların insanları olarak gösterilmektedir. En çiçekçe ve en çocukça denilerek estetik duyguların yüksek

olmasından bahsedilmektedir. Estetik değeri ile ilgili güzel bir örnek olarak tespit edilmiştir.

Güven

Güven değeriyle ilgili bulgular tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14: Güven Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Güven	3	2.05

Tablo 14 incelendiğinde güven değeri ile 3 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran %2,05'tir. Güven değeri MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda en az yer verilen değerdir. Güven duygusu hiç korkmadan ve tereddüt duymadan inanma ve bel bağlama olarak nitelendirilebilir.

Güven değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: "İster bir şiiire saklan, ister romana; söylemez yerini, güven masala" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 12).

Bu cümlede güven değeri ile ilgili kendi fiilinden yola çıkılarak ifade edilmiş durumu vardır. Çeşitli edebi türler arasında masalı öne çıkararak okuyucunun ona güvenmesi telkin edilmektedir. Edebî türler üzerinden güven değerinin aktarılmasına yönelik bir cümledir. "İşte o zaman yarınımız dünden daha güzel olacak, buna imanım, sana güvenim tamdır" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 19).

Kelime anlamı itibariyle iman etmek ve güvenme arasında benzerlikler vardır. Her ikisinde de koşulsuz olarak bir nesneye, varlığa, olaya veya olguya bel bağlama durumu vardır. Burada alıntı yapılan cümlede de iman etmek ve güvenmek birlikte verilmiştir. Bu iki kelime ile güven değerine göndermede bulunulmuştur.

Hoşgörü

Hoşgörü değeriyle ilgili bulgular tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Hoşgörü Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Hoşgörü	4	2.7

Tablo 15 incelendiğinde, hoşgörü değeri ile 4 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 2,7'dir. Bu değer kitapta yine az rastlanılan değerler arasındadır. Küreselleşen dünyada farklı kültürlerin, farklı dil, din ve ırk gruplarının bir arada yaşama telaşı düşünüldüğünde kitapta daha fazla yer verilmesi gereken değerlerden biri olarak düşünülmektedir.

Hoşgörü değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: "Bir gün kardeşlikten, çocukluğun güzel günlerinden bahseden bir şiir kitabı yazmak ister mi siniz? Peki, ismi ne olurdu? Türkiye'de bunu ilk yapanlardan biri Tefvik Fikret olmuş. Ünlü şair, yeğeni Şermin için bir şiir kitabı yazmış. Kitaba da Şermin ismini vermiş" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 38).

Ünlü yazar Tefvik Fikret'in şiir kitabı Şermin'i oluştururken baz aldığı tema kardeşliktir. Yeğeni için oluşturduğu kitapta çocukluğun güzel günlerinden ve kardeşlikten bahsetmektedir. Toplumsal anlamda kardeşlik ise bir arada yaşamayı, farklılıklara saygı göstermeyi ve bu farklılıkları bir potada eritmeyi hedefler. Bu bağlamda düşünüldüğünde Şermin adlı şiir kitabının amaçlarından biri de hoşgörüyü dile getirmediir. Hoşgörü değerinin bir şiir kitabının dizelerini oluşturan tema olması bakımıyla önemli bir örnektir. Yine bu paralelde aşağıda bir şiir ile hoşgörü temasına atıfta bulunulmuştur.

"Sizin elleriniz var.

Resimler çizen, şiirler yazan.

Benim umutlarım var,

Bütün dünyayı kucaklayan" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 81).

Üstte alıntılanan şiirde hoşgörü değeri ile ilgili özellikle tüm "dünyayı kucaklama" ifadesi seçilmiştir. Her birlikte huzur, barış ve güven içinde yaşanılması bir toplum ancak hoşgörünün sağlam temellere bina edilmesi ile mümkündür. Sanatın, sporun, siyasetin ve toplumun her alanında egemen olacak bir hoşgörü iklimi insanların yaşadığı hayatı pozitif etkileyecektir. Bu bağlamda üstte geçen dizelerde de hoşgörü değerine umutlar vasıtasıyla tüm dünyayı saran ve olduğu gibi kabul eden gibi ifadelerle gönderme yapılmıştır. Çocukların bu mecazi anlatım yoluyla hoşgörü değerini

çıkarsamaları beklenmektedir. Yine bu mecazi anlatıma ek olarak aşağıdaki şiirle de hoşgörü değerine ilişkin bir anlatım söz konusudur.

“Kahvelerim pişti gel,

Köpükleri taşı gel,

İyi günün dostları

Kötü günüm geçti gel” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.184).

Bu topraklarda hoşgörü iklimi çok uzun yıllardır hüküm sürmektedir. “Gel ne olursan ol yine gel.” diyen Mevlana’dan; “Yaratılanı severiz yaratandan ötürü.” diyen Yunus Emre’ye kadar birçok düşünür bu konu üzerinde durmuştur. Hoşgörü ikliminin coğrafyası olan Anadolu’da bu iklimin devamını sağlayacak yerlerin başında okullar gelmektedir. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndan alıntılanan bu dizelerde de yine aynı konu üzerinde durulmuştur. Bahsedilen dizelerde dostunun hangi koşulda olursa olsun yine de gelmesini istemiştir. Çıkar veya fayda gözetmeksizin bunu belirtmiştir. Bu bağlamda ne halde olursa olsun dostunu hoşgörü ile kabullenmektedir. Hoşgörü değeri için çok anlamlı bir şiir olarak saptanmıştır. Burada ele alınan şiirden hareketle hoşgörü temasına yakın olan barış kavramı da MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda ele alınmıştır. Aşağıdaki şiirle bu konuya değinilmiştir.

“Kalemler” diyor Yiğit

Sadece barışı yazacak

Barış rengi kalemler.

Küçük bir tohumla” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 104).

Üstte alıntılanan şiirin teması barıştır. Barışın oluşabilmesi için farklılıkların bir kenara bırakılması ve herkesin birbirini kabullenmesi gerekmektedir. Hoşgörünün olduğu bir durumda ancak gerçekleşecek barış ile hoşgörü değeri bir yönüyle ima edilmiştir.

Merhamet

Merhamet değeriyle ilgili bulgular tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Merhamet Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
-------	-------	---

Merhamet	8	5.4
----------	---	-----

Tablo 16 incelendiğinde, merhamet değeri ile 8 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 5,4'tür. Kitapta nispeten diğer değerlere göre fazlaca yer verilmiş değerler arasındadır.

Merhamet değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Ben engelli değilim anne.

Sen de engelli annesi değilsin.

Bunu bil ve sakın üzülme” (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 81).

Her birey bir engelli adaydır. Engelli bireyler toplum içerisinde gereken değeri ve önemi her zaman görmelidirler. Acımak veya merhamet duymak yerine onlara birer birey gibi davranmak gerekir. Bu metinde ise çocuğunun durumuna üzülen anneye haklı bir tepki gösteren gencin cümleleri ele alınmıştır. Merhamet duygusu önemli bir değerdir ama yerinde gösterilmeyen merhamet bireyi örseler. Merhamet duygusu sadece insanlara özgü bir duygu değildir. Bugün birçok hayvanın da bu duyguyu beslediği bilinmektedir. Aşağıda MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndan alıntılan cümle bu yorumu destekler niteliktedir:

“Yılanlar ağacın dibine yuvalanmış, ağacın dallarına ise balıkçı kuşu yuva kurmuştu. Belki de anne, yılanları gördüğü için yavrularını kanadının altına almıştı”(MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 140).

Merhamet duygusu en gelişmiş canlılar belki de annelerdir. Anneler, yavrularını her türlü tehditte canı pahasına korumaktadırlar. Bu metinde de bir kuşun yavrularını kanatları altına alması üzerinden merhamet değerine göndermede bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin bir örnek ise şöyledir:

“Düdük çaldığında yüzücüler hep birlikte suya atladılar. O sırada heyecanla yerinde zıplayan Ayşe'nin ayağı kaydı ve Mehmet'in sandalyesine çarptı. Sandalye havuza doğru gitmeye başladı. Mehmet'in annesi yerinden fırladığı gibi sandalyeyi yakaladı” (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 214).

Annelerin merhametinden sual olunmayacağına dair bir metin ile merhamet değeri arasında kurulan bir köprüye örnek bir cümle alıntılanmıştır.. Bu cümlelerden hareketle merhamet duygusunun bireyi yönlendirmesi ve koruma içgüdüsünün dışavurumunu görmekteyiz. Merhamet değeri kitapta daha çok anne figürü üzerinden öğütlenmiştir. Merhamet duygusunun olumlu yanları açıktır fakat olumsuz yanları da mevcuttur. Merhametle ortaya konulmuş bir davranışın sonuçları aynı doğrultuda olmayabilir. Bu duruma bir örnek olarak MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndan şu cümle alıntılanmıştır:

“Bir gün Hoca'nın karısı dolma yapar. Hoca'nın ısrarına dayanamayarak bir tanesini “Şifa niyetine” yedirir. Hoca dolmayı yedikten sonra fenalaşır” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 214).

Merhametin doğru zamanda gösterilmesi gerektiğine dair bir örnek de bu metinde geçmektedir. Doğru zamanda gösterilmediğinde olumsuz sonuçları olacağını işaret eden öğretici bir metindir. “Hasan'ı çağırdım. Zavallının bir şeyden haberi yoktu” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 97). “Yazık ki, zavallı suçsuz kardeşim, o gece ölmüştü” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 98).

Kardeşlik duygusu ve merhamet üzerine kurulu bir metin saptanmıştır. Anneler merhamet duygusunun zirvesinde olsalar da her aile ferdi aynı ölçüde bu duyguya sahiptir. Bu metinde de yapılan yanlış eylemler sonucunda suçlu olarak nitelendirilen kardeşine geç kalınmış bir merhametten bahsedilmektedir. Geç kalmış hiçbir duygu aslının yerini tutamaz. Bu nedenle merhamet duygusu da gerekli olduğu zaman devreye girmeli ve işlevini yerine getirmelidir. Merhamet değerinin zamanlamasına yönelik önemli bir metindir çünkü merhamet göstermek karşıdakini önemsemektir. Karşıdaki insanın başına bir şey gelmemesini istemektir. Bu bağlamda aşağıdaki metin bu duruma örnek gösterilebilir.

“Bak martı gibi uçacağım şimdi karşıdaki
koltuğa. Kuaaaark... Kuarrkk...”

“Aman dikkat, uçarken bir yerini incitme de” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 246)

Sevdiklerimizi önemser ve onları daima teşvik ederiz. Bu metinde de gerçek olmayan bir hayali teşvik ederken aynı zamanda onu gözetken ve onu önemseyen

cümlelerden bahsedilmektedir. Belki de merhamet, bireylerin bağımsız kararlarını teşvik ederken onların yaşayabileceği olumsuzlukların önüne geçme çabasıdır.

Misafirperverlik

Misafirperverlik değeriyle ilgili bulgular tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Misafirperverlik Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Misafirperverlik	4	2.7

Tablo 17 incelendiğinde, misafirperverlik değeri ile 4 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 2,7’dir. Bu değer kitapta az rastlanılan değerler arasındadır. Ulusal ve uluslararası konjonktür düşünüldüğünde misafirperverlik bağlamında Türk ulusu bir üne sahiptir. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bu konuya çokça yer verilmediği tespit edilmiştir.

Misafirperverlik değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: “Anadolu’nun geleneksel konukseverliği dillere destandır. Ne var ki bu konukseverlik önce kahveden başlar. Sizi bir acı kahve içmeye çağıran dostunuza neden “acı kahve” diyemezsiniz. Bu yüzden Anadolu’da “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır!” sözü, her yerde, her zaman söylenir durur” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 183).

Gelen misafire ikram, Türk kültürünün olmazsa olmaz öğelerindendir. Misafir ağırlama ikram ile başlar ve devam eder. Bu bağlamda da metinde ikram edilen nesnenin kahve olduğu görülmektedir. “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır” denilir. Bu noktadan hareketle metinde de Anadolu konukseverliği ve kahve üzerinden misafirperverlik değerinin üzerinde durulmuştur. Kırk yıl hatırı olan bir kahve öyle paldır küldür hazırlanmaz. Titiz bir dizi işlem sonucunda konuğa sunulur. Bu doğrultuda şu cümleler bu durumu destekler niteliktedir:

“Bugün de eş dost ziyaretinde ikramın başını çeken kahve, öyle gelişi güzel pişirilmez, pişirilirse konuğa saygısızlık sayılır” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.184).

Anadolu’da konuk severliğin başını kahve çeker demiştik. Gerçekten öyle. Konuk olduğunuz köy ve kasabalarda bir kahve içirmeden sizi bırakmazlar.”(s.185)

İkram, konukseverliğin öncüllerinden biri olsa da ikramın sunumu ve hazırlanışı da bir o kadar konuğa olan saygıyı ve önemi yansıtır. Toplumsal olarak önemli olaylarda kahvenin rolü vardır. Evlilik, misafirlik ve buna benzer birçok sosyal ritüelde kahve ikram edilir. Bu metinde de kahvenin Türk kültürü üzerindeki etkisi üzerinden konuğun önemine ve misafirperverlik değerine atıfta bulunulmuştur. İçerik-değer ilişkilendirilmesi bakımından önemli bir metindir.

Özgüven

Özgüven değeriyle ilgili bulgular tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. Özgüven Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Özgüven	8	5,4

Tablo 18 incelendiğinde, özgüven değeri ile 8 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 5,4’tür. Diğer değerlerin aksine nispeten daha fazla metin unsuru saptanmıştır. Özgüvenli bireyler yetiştirmeyi amaçlayan müfredat kapsamında özgüven değerine fazlaca yer verilmiştir.

Özgüven değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: “Birden Süslüye dönerek bağırdı: “Bu benim elimde olan bir şey değil! Evet, renksiz ve resimsiz olabilirim. Ama anlam doluyum tamam mı? !” (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 27).

Özgüven kişinin kendi potansiyelini ve sınırlarını bilmesidir. Üstte alıntılanan metinde de kişi kendi kapsam aralığında eksilerinin farkındadır ama yine kendisinin sahip olduğu nitelikleri de ortaya koymaktadır. Kendi özelliklerinin bilincinde olan birey bu özellikleri yorumlayabilir ve örgütleyebilir. Bunları yaparak da herhangi bir görevde veya işte başarılı olabilir. Bu metin üzerinden de sınırlılıklarımız ve potansiyelimizin özgüven değeri açısından önemine değinilmiştir.

“Bu dizeler, halkımızın ruhunda yeni ateşler yaktı. Taptaze bir millî inanç ve özgüven yarattı” (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 54).

Bu dizelerden kasıt İstiklal Marşı’dır. İstiklal Marşı ne zaman okunsa ve dinlenirse millî inanç meşalesini tekrar tekrar harlamaktadır. Bu bağlamda İstiklal

Marşı, bir ulusun bağrındaki millî inancın tekrar yukarı çekilmesinde ve kaybedilmiş olan özgüvenin tekrar kazanılmasında belki de en anlamlı unsur olarak değerlendirilir. İstiklal Marşı, her Pazartesi ve Cuma tekrarlanan bir ritüelden ziyade her yaş grubundan insanın millî duygularının canlanmasında bir etken ve tekrar kendine özgüven duymak isteyen insanların bel bağlaması gereken önemli bir kazanımdır. Bu noktadan hareketle, millî marş her okunduğunda özgüven değerine göndermelerde bulunmaktadır. Millî marşın oluşum safhasında birçok gizli kahraman bu vatan için her şeyini ortaya koymuştur. Bu kahramanların havacılıkla ilgili olanı ise Vecihi Hürkuş'tur. Vecihi Hürkuş ile ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şu cümleler yer almaktadır; “Uçak düşüren ilk Türk pilotu ben olmuştum. Adım tarihe geçti” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 66). “Meclis, başarılarımdan dolayı bana üç tane takdirname ve kırmızı şeritli istiklal madalyası verdi. Üç kez takdirname verilen tek kişi bendim” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.66) Bir asır sonra siz çocuklar, benim hayatımı anlatan bu kitabı okuyorsanız bunu başarmışım demektir” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 67)

Çok az insanın adı tarihe kazınmıştır. Vecihi Hürkuş, bu kitapta adından sürekli bahsettirmektedir. Yaptığı çalışmalar ve gösterdiği başarılar ile havacılık alanında örnek bir şahsiyettir. Bugün birçok gencin idolü olmayı başarmıştır. Alıntılanan bu cümlelerde kendisinin engellere rağmen ortaya koyduğu başarılarına örnek verilmiştir. Özgüveni yüksek kimseler sınır tanımazlar ve başarı için sürekli mücadele ederler. Emeklerinin karşılığını ise ödüllendirilerek alırlar. Bu hususta da Vecihi Hürkuş istiklal madalyası gibi şerefli bir ödül almıştır. Vecihi Hürkuş üzerinden de bu metinlerde özgüven değerinin başarı üzerindeki etkisine örnek verilmiştir. “Dünyanın en güçlü Silgisini yapacağım” dedi Ali” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.104).

Hedef koymak ve bu hedef doğrultusunda çalışmalar yapmak başarıya giden yolun mihenk taşlarıdır. Hedef olmadığı takdirde rotasını kaybetmiş bir gemi misali ufuk çizgisinde kaybolur insan. Akla yatkın hedefler ise başarı için atılması gereken önemli adımlardır. Yukarıda alıntı yapılan cümlede de Ali adlı öğrenci kendisi için bir hedef koymuştur. Hedef belirleme üzerinden kişinin kendi potansiyelini açığa çıkarma çabası ifade edilmektedir. Buradan hareketle özgüvenli bireylerin hedefleri olduğunu görülmektedir. Özgüven değeri açısından öğrencilere kendi hedefleri hatırlatılmalı ve sorulmalıdır. Bu vesileyle onların da özgüven değerine ilişkin kazanımları edinmelerine

yardımcı olunur.“Demek ki sen de benim gibi bir usta oldun. Şimdi icadınla gurur duyabilirsin” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 110).

Başarı duygusunu tatmış insanların özgüvenleri yüksektir. Bir ürün veya eser ortaya koyabilmek başarı duygusunu bireylere tattırabilir. Özellikle okullarda öğrencilere başarı duygusunu tadabilecekleri uygun hedefler koyularak onların özgüvenleri yükseltilebilir. Özgüveni yüksek bireylerden daha sonra başarmaları için daha zorlu hedefler beklenilebilir. Üstte alıntılanan cümlelerde ustası çırağını pekiştirmekte ve onun icadını övmektedir. Sözlü pekiştireçler çoğu zaman somut olanlardan daha etkilidir. Öğrenme ortamlarında bu tarz pekiştirenlerin yerinde ve zamanında kullanılması sınıf ikliminin daha olumlu olmasına ve kendine güveni yüksek öğrencilerden oluşmasına olanak sağlar. Bu bağlamda, özellikle öğretmenlerin özgüven değerinin kazandırılmasında güdülenme yaparken somut ve sözel pekiştireler birlikte kullanımlarında fayda vardır.

Paylaşma

Paylaşma değeriyle ilgili bulgular tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Paylaşma Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Paylaşma	8	5.4

Tablo 19 incelendiğinde paylaşma değeri ile 8 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 5,4’tür. Paylaşma değeri bir önceki değer olan özgüven değeri ile aynı frekans ve yüzdesel orana sahiptir. Modern insanın giderek yalnızlaştığı ve mikro toplum yapısının günden güne ivme kazandığı çağımızda paylaşma değerinin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. MEB müfredatı ele alındığında paylaşma temalı ünitelerin veya metinlerin hemen hemen tüm sınıflar bazında işlendiğini görülmektedir.

Paylaşma değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: “Onu duyacak olan çocuğa içindekilerin hepsini vermeyi bekliyordu” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 29).

Paylaşmanın tılsımı paylaşıldıkça artmasıdır. Bu cümlede geçen içindeki her şeyi vermeyi bekleyen nesne kitaptır. Sorgusuz, sualsiz bizimle her şeyi paylaşan kitaplar

bilgi ve deneyimi aktarmanın en etkin yoludur. Bu konuda MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda şöyle bir cümle vardır: “Türk havacılığına katkı sağlaması amacıyla bilgi ve tecrübemi bir kitap haline getirdim” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 67).

İnsan ancak ürettikleri ile sonsuzluğu yakalayabilir. Yukarıda belirtildiği üzere bilgi ve deneyimlerden diğer kuşakların da faydalanabilmesi için kitap hâline getirilmesi paylaşma değerine en iyi örnektir. Bu nedenle arkadan gelen nesil bu deneyim ve bilgileri güncel bilgi birikimi ile harmanlayarak daha da sofistike hâle getirir.

“Önce bilsek, burası kimin acaba

Hüsam cevap verdi:

Kimin olacak, köyün hayvanları yayılır;

köyün ortak malı” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 147).

Köy ve kır yaşamı üzerinden geçen bu diyalogda ortak kullanılan mallardan bahsedilmektedir. Ortak kullanılan ürünler paylaşma açık olanlardır. Paylaşmak, sahip olunan bir nesnenin veya olgunun başkaları ile çıkar gözetmeksizin üleşilmesidir. Bu noktadan hareketle “köyün ortak malı” ifadesi üzerinden paylaşma değerine atıfta bulunulduğu saptanmıştır. “Bu efsane, babasına bir salkım üzümü çok gören bir oğlu anlatırken; “Baba oğluna bir bağ bağışlamış; oğul, babasına bir salkım üzüm vermemiş.” atasözünü de açıklamaktadır” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 169).

Efsaneler üzerinden anlatılan bu hikâyenin moral mesajı, paylaşma hususunda baba ve oğulların farklı yaklaşımlarıdır. Baba bütün bir bağı evladına gözü kapalı bağışlarken oğul ise tek bir salkımı babasına vermemiştir. Bu efsane aynı zamanda bir atasözüne de kaynaklık etmektedir. Paylaşma değerine bu atasözü üzerinden göndermede bulunulmakta ve öğrencilere sosyal mesaj verilmektedir. Ailede paylaşma olgusunun ne kadar önemli olduğunu ve bir aileyi bir arada tutan yegâne unsurlardan birinin de paylaşma olduğu mesajı öğütlenmektedir. “Sanatçı bir şeyleri kalbinde hisseder ve başkaları da bunu hissetsin ister” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 232).

Yıllardır süregelen tartışmalardan biri de sanatın toplum için fonksiyonudur. Sanatçı eseriyle içinden geçenleri, kalbinde duyumsadıklarını aktarmaya çalışır.

Hissettiklerini paylaşmak ve dolayısıyla anlaşılmaq istemektedir. Sanatçı paylaştığı ölçüde içinde yaşadığı toplumda daha çok yer edinir. Üstte bahsi geçen cümlede de bu vurgulanmaktadır. Sanat ve sanatçı kavramları üzerinden paylaşma değerinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Sabır

Sabır değeriyle ilgili bulgular tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. Sabır Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Sabır	6	4,1

Tablo 20 incelendiğinde sabır değeri ile 6 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 4,1’dir. Sabır, olacak veya gerçekleşecek bir şeyi telaş göstermeden beklemektir. Özellikle bu yaş grubundan kazandırılması en güç değerlerden biri de sabırdır. Henüz daha çocukluk döneminden olan öğrenciler genellikle birçok şeyin hemen olmasını ümit etmektedirler. Öğrenmenin bir süreç olduğunu ve uzun erimli bir serüven olduğunu yeni yeni kavramaktadırlar. Bu nedenle bu yaş gruplarında sabır değerine ilişkin nispeten az sayıda metne rastlanılmıştır.

Sabır değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Yarın söylersin, dedi.

Hayır, şimdi gideceğim.

Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 98).

Aile büyükleriyle ilişkilerimizi belirleyen birçok unsur vardır. Değerler Eğitimi kapsamında kazandırılması hedeflenen kazanımlar sayesinde hem toplumsal hem de ailevi yaşam daha huzurlu hale gelmektedir. Bu doğrultuda üstte bahsi geçen diyalogda da annesi çocuğuna babasının istirahatini bölmemesini öğütlemektedir. İçi kıpır kıpır da olsa çocuk beklemeyi öğrenecek ve sabrının meyvesini alacaktır. “Hiç vazgeçmeyin”, dedi öğretmen “Yaşamı yeniden bulun küçük mucitler” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 104).

Pes etmeden, sebat göstererek bir işe koyulmanın anahtarı sabırdır. Sabırla devam edenler yarı yolda kalmazlar. Bu kısa metinde de öğretmen öğrencilerine yeni şeyler üretmek için pes etmemelerini ve sabırla devam etmelerini telkin etmektedir. Bu cümleler ile sabır değerini de iletmektedir. “Bir şey icat etmek çok da zor değil. Yeter ki istekli ve sabırlı ol” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 109).

Şimdi sıra, icadını yapmakta. Ama öyle hemen ilk denemede olacak sanma.

Elbette zorlanacak, pek çok hata yapacaksın” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 110).

Dünya tarihi icatlar ve mucitlerle doludur. Gelecek nesillerin de bu gibi bilimsel gelişmelere katkı sunabilmesi için icat kavramının içeriğini ve dinamiklerini bilmesi gerekir. Bu dinamikler olmaksızın yeni şeyler icat etmek mümkün gözükmemektedir. İcat etmek, birçok farklı özelliği bulunan nesnelere bir araya getirmektir. Bu da çok zorlu ve çetrefilli bir süreçtir. Bu sürecin yönetilebilmesi, yapılandırılması ve uygun bir rotaya koyulması hem sabır hem de istikrar gerektirir. Dünya üzerinde icatları sadece normal insanlar yapmamıştır. Birçok engelli insan da bilime katkı sunmuştur. Bu noktada MEB Yayınları 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda şöyle bir alıntı vardır:“ Mehmet’in engelli sandalyesinin yanında oturan annesi ise gazete okuyarak yüzme sırasının Mehmet’e gelmesini bekliyordu. Diğer çocukların yüzme antrenmanı bitince Mehmet girecekti havuza” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 225).

Gündelik yaşamımız bir koşuşturmacadan ibarettir. Herkesin acelesi vardır gibi gözükür. Özellikle kamusal alanlarda sıklıkla bu durumla karşılaşılır. Okullar da bu telaştan nasibini almıştır. Çocukların okulda kazanması gereken en önemli değerlerden biri de sabırdır. Ders içi veya ders dışında daima sırasını beklemeli ve başka arkadaşlarına saygı duymalıdır. Bu noktadan hareketle sabır ve saygı değeri bir biriyle sıkı bir ilişki içerisinde. Sabır sahibi olmayan kimselerin bir başkasına saygı göstermesini beklemek çok anlamsız bir beklentidir. Üstte alıntılanan metinde de Mehmet sabırla sırasını beklemekte ve diğer arkadaşlarına saygı göstermektedir. Bu metin öğretici bir metindir ve sabır değeriyle uyumludur.

Saygı

Saygı değeriyle ilgili bulgular tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Saygı Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Saygı	11	7.5

Tablo 21 incelendiğinde saygı değeri ile 11 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 7,5'dir. Saygı değeri tüm değerler arasında bilimsellik ile birlikte en çok yer verilen 3. değer olarak tespit edilmiştir. Daha önce yapılan birçok çalışmada da saygı değerinin en fazla çıktığı görülmüştür.

Saygı değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: "Kitaplar, geçmişin birikimini günümüze taşır. Kitaplar asla vefasızlık etmez. Okumak, soylu bir davranıştır, sana da yakışan budur" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 19).

Okumak, erdemli ve birikimli olma yolunda atılmış ulvi bir adımdır. Soylu bir davranış biçimi olarak bugün bile toplumdaki yerini korumaktadır. Geçmiş ile günümüz arasında bir bağ oluşturan bu eylemin yaygınlaştırılması ve öneminin genç kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Toplumda saygın bir kimse olma yolunda kitaplar bireylere çok şey kazandırmaktadır. Okuyarak hem saygınlığımızı artırırken hem de başka insanlara saygı duymayı da öğreniriz. Her açıdan verimli olan bu eylem ile saygı değerini de kazandırmış oluruz. Özellikle nesilden nesle geçen eski kitaplara olan ilgi ve saygı biraz daha fazladır. Onlardan her zaman önemle bahsedilir. Bu hususta MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndan şöyle bir alıntı yapılmıştır:

"Ciltli, yaşlı kitaplar saygı gereği üst raflarda oturuyorlardı. Çoğunlukla sessizce düşünen bilge insanlar gibiydiler" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 26).

Bilge insanlar nesiller boyunca saygı görmüşlerdir. Bilge insanlara gösterilen bu saygının sebebi onların toplumu aydınlatan düşünceler sahip olmalarıdır. Bu metinde de kitaplar ile bilge insanlar arasında bir benzetme ilişkisi kurulmuştur. Bu benzetme üzerinden saygı değerine göndermede bulunulmuştur. Buna benzer benzetmeler MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda sıklıkla geçmektedir. Aşağıda buna ilişkin bir örnek mevcuttur: "Güreşe başladığındaki ilk ustası Dursun Pehlivan babasına: "Dana yer boğa olur, çocuk yer pehlivan olur." demiş ve beslenmesine çok dikkat etmesi gerektiğini söylemişti. Koca Yusuf bu öğüdü yaşamının sonuna kadar tuttu" (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 210).

Ünlü pehlivanlardan Koca Yusuf'un hayat hikâyesine bu ders kitabında yer verilmiştir. Hem yaşantısı hem de sporcu kimliğiyle Koca Yusuf örnek bir simadır. Sportif alanda ne kadar başarılı olsa da Koca Yusuf büyüklerini sayan ve ustalarının öğütlerini her zaman önemseyen bir şahsiyete sahiptir. Sportif alanlarda da başarının sırrı nitelikli ustalarla çalışmaktır. Koca Yusuf da büyüklerine olan saygısı ile branşında eşsiz bir üne sahiptir. Koca Yusuf'un örnek kimliği ve ustalarına olan saygısı tema ile uyumludur. Saygı değeri için seçilmiş yerinde bir metindir.

Sevgi

Sevgi değeriyle ilgili bulgular tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22. Sevgi Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Sevgi	14	9.5

Tablo 22 incelendiğinde sevgi değeri ile 14 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 9,5'tir. Sevgi değeri bu çalışmada çalışkanlık değerinden sonra en çok yer verilen değerdir. Bundan önce yapılan birçok çalışmada saygı değeri ile birlikte en çok saptanan değer sevgi değeri olmuştur. Bu çalışmada ise değerler sırasında metin frekansı olarak ikinci sırada yer almaktadır.

Sevgi değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Bazen bir martısın mavi göklerde,

Bazen Küçük Prens uzak çöllerde.

Ne defineler bulursun arasan sen de

İçine düşünce inan kitabın” (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 12).

“Açıl kitap açıl” dersin açılır

İçinden ne öyküler, sözler saçılır

Keloğlan ne güzel seni şaşırtır

Büyüsü tükenmez hiç okumanın” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 12).

Bu dizelerde kitap sevgisinden bahsedilmektedir. Özellikle çocuk edebiyatının bilindik eserleri seçilerek daha evvel bu kitapları duymayan çocuklara da tanıtım yapılması amaçlanmıştır. Kitap sevgisi kadar okuma sevgisi de kazandırılması gereken bir yetidir. Çocukların alışkanlıklarının olduğu bu kritik dönemde kitap ve okuma sevgisine MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda yer verilmesi temayla uyumludur. “Sadece gözünle değil beynini ve gönlünü işin içine katarak oku” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 19).

Severek yapılmayan işlerden ve eylemlerden sonuç alınması pek beklenilmez. Okuma eylemi için de bu geçerlidir. İsteyerek ve severek okunmadığı takdirde, yaşantımıza katkısı pek olmayacaktır. Okuma sevgisi özellikle ilkokul çağında edinilmesi gereken bir niteliktir. Bu bağlamda da üstte geçen cümlede gönülden oku denilerek okuma sevgisinin ve kitapların eşsiz dünyasından bahsedilmektedir. Kitapların dili olsa belki de şöyle söylerlerdi: “Ben!” dedi heyecanla, biraz sesi titriyordu. “Konuşabiliyorum. Beni kalbiyle duyacak bir çocuk arıyorum! Anlatacaklarımla büyüyecek bir çocuk!” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 27).

Bu cümleler serzenişte bulanan bir kitaba aittir. Cansız bir nesnenin konuşurulması söz konusudur. Çocukların ilgisini çekebilecek bir durumdur. Kitaplar daima okunmak ister. İçinde bulunan mesajın içselleştirilmesi ve somut yaşantılarda yer edinmek ister. Bu cümlelerde de coşkulu bir şekilde okunmak ve sevilme isteyen bir kitabın konuşması aktarılmaktadır. Kalbiyle bir şeyi duymak ise onu sevmeyi gerektirir. Mecazi bir anlatım yoluyla sevgi değerini okuma eylemi üzerinden ima edilmektedir. Sevgiyle okumanın yapıldığı en güzel yerlerden biri de okullardır. Çocuklar burada arkadaşlarıyla birlikte okumalar yaparlar. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bu konuya ilişkin şöyle bir alıntı vardır: “Örneğin, Muhallebim ve Mektebim adlı kısacık şiir ne de güzel anlatmış okul sevgisini. Çocuk diyor ki: “Sizin olsun muhallebim. Bana yetişir mektebim!” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 38).

Üstte geçen dizeler okul sevgisi üzerinedir. Bir çocuğun sevdiği bir şeyden vazgeçip okuluna karşı gösterdiği sevgi bağından bahsedilmektedir. Birçok sevgi çeşidi

arasından okul sevgisi de özellikle bu yaş grubundan edindirilmesi gereken bir sevgidir. Sevgi değeri burada okul sevgisi ile kombine edilmiştir. Okul sevgisine ek olarak hayvan sevgisi de MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda kendine yer bulmuştur. “Hayvan sevgisini ise ‘Rengin’ şiiriyle keyifli bir şekilde anlatmış şair. “Rengin demek renkli demek: Benim kedim de üç renkli. Hem de benekli, benekli. Sarı kedim, siyah kedim, beyaz kedim adı ‘Rengin’ olsun dedim” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 38).

Ele alınan bir diğer husus ise hayvan sevgisidir. Tek başına bir değer olarak bile alınabilecek hayvan sevgisi bu noktada bir şiir üzerinden aktarılmıştır. Günümüzde hayvanlara karşı şiddet vakaları artış göstermektedir. Bu bağlamda özellikle kritik yaş grubunda olan bu çocuklarda hayvan sevgisini yerleştirmek oldukça mühimdir. Bunu sağlayabilmek adına ders kitabı bu hususu bir şiir üzerinden yorumlamış ve çocuklara iletmiştir. Hem güncelliği hem de hassasiyeti bakımından temayla oldukça uyumlu bir metin seçilmiştir. “Sevgili çocuklar, ATATÜRK başarısının kaynağını ve kitap sevgisini şu şekilde dile getirmiştir: “Çocukluğumda elime geçen iki kuruştan birini eğer kitaplara vermeseydim, bugün yapabildiğim işlerin hiçbirini yapamazdım” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 44).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder Atatürk'ün kitap sevgisi üzerine söylediği bir cümlenin alıntı yapıldığı bu metinde yaşamında büyük başarılarla imza atmış bir lider için kitap sevgisinin ne anlam ifade ettiği ele alınmıştır. Özellikle işlevsel olarak kitapların faydası bakımından oldukça önemli bir alıntıdır. Sevgi değeri için ise kitap sevgisi üzerinden önemine değinilmiştir.

“İnsanı seveceksin,

Gönlünle göreceksin,

İçinde doğan kin, hınç

Uzun zaman süremez” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 86).

Sevgi tüm kötülüklerin panzehridir. Sevgiyle açılan kapılar sonsuza kadar açık kalmaktadır. Öfke, hınç ve nefret duvarları sevginin karşısında daima yıkılmışlardır. Çocuklarımızın da içindeki sevgiyi hep yeşil tutmalı ve onun solmasına izin vermemeliyiz. Bu bağlamda özellikle moral mesajların iletilebilmesi adına iyi bir metin seçimi yapılmıştır. Çocuklara sevgi dilini ve sevginin gücünü öğretmeliyiz. İlkokul bu

sürecin ilk adımlarının atılması için oldukça kritiktir. Sınıf öğretmenleri sevgi değerine gereken önemi göstermeli ve bu hususta örnek teşkil edecek etkinlikler düzenlemelidir.

Sorumluluk

Sorumluluk değeriyle ilgili bulgular tablo 23'te sunulmuştur

Tablo 23. Sorumluluk Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Sorumluluk	9	6.1

Tablo 23 incelendiğinde sorumluluk değeri ile 9 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 6,1'dir. Sorumluluk değeri diğer değerlerle karşılaştırıldığında nispeten daha çok karşılaşılan bir değer olarak tanımlanabilir.

Sorumluluk değeriyle ilgili MEB Yayınları ilköğretim 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır: “Bu sırada ülkemiz için zor günler başlamıştı. Çünkü ülkemiz savaşa girmişti. Ülkem için bir şeyler yapmalıydım. Bu yüzden bir komutan olan eniştemin yanında Balkan Savaşı'na katıldım” (MEB Yayınları ilköğretim 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 66). Savaştan dolayı geri kalmış ülkemizi geliştirmek ve insanları eğitmek en büyük amacımız olmalıydı. Bunun için Seydiköy'de açılan Tayyare Okulunda öğretmenliğe başladım” (MEB Yayınları ilköğretim 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 66).

Sorumluluk kelime anlamı olarak bir kimsenin üstüne aldığı, yapmak zorunda olduğu ya da yaptığı bir iş için gerektiğinde hesap vermeme durumudur. Tanımdan da anlaşıldığı üzere gerektiğinde bireyin içinde bir görev bilincinin oluşması sorumluluğa işaret eder. Bu noktada milli mücadelenin başladığı yıllarda ülkesinin içinde bulunduğu durumu kendine dert edinen Vecihi Hürkuş'un sözlerinden alınan bu metinler sorumluluk değeri için faydalı bir örnektirler. Özellikle bu yaş grubundaki çocuklara ülke müdafası bakımın gerekli mesajların verilebilmesi adına temayla uygun bir metin seçimi yapılmıştır. Her çocuk geleceğin sorumluluğunu omuzlarında taşır. MEB Yayınları 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda çocuklara sorumluluk değerini aşılabilme adına tarihe mal olmuş kadim şahsiyetlerin hayat hikâyelerinin sunulması sorumluluk değeri açısından oldukça önemlidir.

“Annem, İstanbul’a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan’la artık Dadaruh’un yanından hiç ayrılmıyorduk” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 96)

Hayvan sevgisi de diğer sevgiler kadar önemlidir. Birçok çocuk hayvanlara karşı karşılıksız sevgi besler. Bir nesneyi veya bir canlıyı sevmek tek başına yeterli değildir. Ona karşı sorumlu olmalı ve gerekli olan özen ve ihtimamı göstermek gerekir. Sevme eylemi sorumluluk kavramı ile iç içedir. Çocuklara bilhassa ilkokul çağında küçük sorumluluklar vererek onları daha büyük sorumluluklara hazır hâle getirilmelidir. Üstte bahsi geçen metinde de çocuklar annelerinin yokluğunda evin atının sorumluluğunu almışlardır. Çocuklara evcil hayvanların basit sorumluluklarını vermek onları hem daha şefkatli yapar hem de daha sorumlu kılar. Sorumluluk değerini hayvan sevgisi üzerinden veren bir metindir. “İnanılmaz bir şekilde yok olan, geliştirilmeyen, suları kirlenen ve azalan; kuşları kalmayan adeta yok edilen bir yer haline geldi. Bu umursamazlık devam ederse, insanlar kendi topraklarına sahip çıkmazlarsa her yer bozkıra dönecek. Unutmayalım ki biz, dünyayı çocuklarımızdan emanet aldık” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 140).

“Emanete hıyanet edilmez.” Bu atasözünde de bahsedildiği gibi emanet kavramı içinde sorumluluğu da barındıran bir kavramdır. İçinde yaşadığımız gezene karşı herkesin yapması gereken sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar bizim gelecek nesillere bırakacağımız eserin ön koşuludur. Bu metinde de bahsedildiği üzere yaşadığımız ülkenin doğal kaynaklarına karşı gereken özenin gösterilmemesinden yakınılmaktadır. Çocuklara kendi sorumluluklarının yanında yaşadıkları çevrenin ve doğanın da sorumlulukları anlatılmalı ve bununla ilgili gereken aktiviteler yapılmalıdır. Sorumluluk değeri açısından ise emanet kavramı üzerinden bu değere ilişkin mesaj iletilebilir. “Hasta olduğumuzda, öksürürken veya hapşırırken mendil kullanmaya dikkat etmeliyiz. Böylece hastalığa neden olan gözle göremediğimiz canlıların, başkalarına geçerek hastalığı bulaştırmasını engellemiş oluruz” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 203).

Adabımuaşeret kuralları bir cemiyet için oldukça hayatidir. Sosyal ortamlarda kişinin nasıl davranması gerektiği hem birey için hem de ait olduğu toplum için gereklidir. Sıhhat noktasında da herkes kendisi kadar başkalarının sağlığını düşünmelidir. Kamusal alanlarda nasıl davranılacağı, belli durumlarda ne gibi önlemler

alınacağı çocuklara öğretilmeli ve kendi sorumluluklarının bilincine varmaları sağlanmalıdır. Bu metinde sorumluluk değerinin toplumsal yönü ele alınmıştır.

Vatanseverlik

Vatanseverlik değeriyle ilgili bulgular tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Vatanseverlik	8	5.4

Tablo 24 incelendiğinde vatanseverlik değeri ile 8 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 5,4'tür. Vatanseverlik değeri metin bakımından az gibi gözükse de birçok metnin alt teması olarak göze çarpmakta ve diğer değerler sürekli temas halindedir. Bu vesileyle vatanseverlik değeri kitabın ortak değeri olarak tanımlanabilir.

Vatanseverlik değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

“Er Süleyman:

Yaş 17

Memleketi Adapazarı.

Bırakıp yaşanacak yıllarını

Sahiplenmişti vatanın toprağını” (MEB Yayınları ilkököl 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 48).

Millî mücadele, vatan toprağının ana kucağından farksız olduğunu bilen yiğitlerin destanıdır. Geride tüm kıymetli varlıklarını bırakıp bağımsızlık uğruna can verenlerin diyarıdır, Anadolu. Vatan sevgisinin anlatıldığı bu dizelerde henüz yaşı 17 olan Er Süleyman'ın vatan aşkı anlatılmaktadır. Vatan sevgisi değerine ilişkin oldukça etkili ve duygusal bir örnektir. Çocuklar bu noktada Er Süleyman ile özdeşleşmişlerdir. Bu konuyu ders öğretmeni hassas bir şekilde işlemeli ve omlarda bu duyguyu uyandırmalıdır.

“Çavuş Üzeyir:

Yaş 19

Memleketi İnebolu.

“Vatan sağ olsun!” diyordu

Gözlerinde pişmanlık yoktu” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 49).

Vatan sevgisi değerine “Vatan Sağ Olsun!” deyişinden daha etkili bir söylem bulunamaz. Koşul ne olursa olsun ucunda ölüm de olsa bu ifade bugün dahi karşılığını bulmaktadır. Vatanın bölünmez bütünlüğü için her bir fert gereken fedakârlıktan asla kaçınmayacaktır. Bu durumun ilkokul çağındaki çocuklara da uygun bir dille anlatılması ve vatanın önemi hususundaki ayrıntılar özümsetilmelidir. “Ya istiklâl ya ölüm!” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 54).

Vatan sevgisi uğrunda ölünecek yegâne sevgidir. Vatan sevgisi, modern zamanların suni sevgilerine nazaran bu topraklarda her zaman uğrunda can vermeye hazır olan milyonların içindeki sevgiye bir örnektir. Bu vesileyle “Ya istiklal ya ölüm !” ifadesi genç olsun yetişkin olsun kendine şiar edinmesi gereken bir ifadedir. Vatan sevgisi denilince akla Anadolu’nun isyanı ve haklı direnişi gelmektedir. Bu duruma ise MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda şu cümle örnektir: “Artık bütün Anadolu ayaktaydı. Ayaklanmamış hiçbir yer kalmamıştı. Memleketin her köşesi umut ve inanç doluydu” (MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s.53).

Anadolu isyan coğrafyasıdır. Düşman işgaline karşı dimdik duran bir coğrafyadır. İşgale karşı ayaklanan, dur diyen ve işgale son veren coğrafyadır. Bağımsızlık ateşinin yandığı bu coğrafya vatan sevgisinin de beşiğidir. Tek yürek olmuş büyük bir kitle işgale dur demiş ve bağımsızlığını kazanmıştır. Vatanın bağımsızlığı için hiçbir fedakârlıktan sakınmayanların itici gücü ise vatan sevgisidir. Vatan sevgisi değeri açısından içeriğe uygun bir metindir.

Yardımlaşma

Yardımlaşma değeriyle ilgili bulgular tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25. Yardımlaşma Değeri İle İlgili Bulgular

Değer	Metin	%
Yardımlaşma	4	2.7

Tablo 25 incelendiğinde yardımlaşma değeri ile 4 metin saptanmıştır. Yüzdeler oran olarak incelendiğinde bu oran % 2,7'dir. Yardımlaşma değeri diğer değerlerle kıyasladığında az karşılaşılan bir değer olarak söylenilebilir.

Yardımlaşma değeriyle ilgili MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2018) şu ifadeler yer almaktadır:

Kadir Bey farklıdır. O her şeyi tamir eder. Yalnız eşyaları değil aynı zamanda ilişkileri de. Araları bozulan çiftler, birbirine küsen kırk yıllık arkadaşlar, anlaşamayan komşular Kadir Bey'in peşini bırakmazlar. Sorunlarını ona anlatıp, çözmesini isterler. O da, "Bu sizin sorunuz, beni ilgilendirmez," deyip sırtını dönmez. Hemen taraflarla konuşur, basit ama kalıcı çözümler geliştirerek, küsleri barıştırır. Borçlularla alacaklıları el sıkıştırır. Kiracılarla ev sahiplerini anlaştırır. Birbirine küsmüş karıkocaların, bir iki güzel sözle arasını buluverir (MEB Yayınları ilkökul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 75).

Toplum içerisinde gelişen birçok olumsuz durum vardır. Bunlar sonsuza kadar bir problem olarak kalmaz ve kalmamalıdır. Sağlıklı bir toplumun ön koşulu huzur içinde yaşayan bireyler ve gruplardır. Problemlerin çözümünde bazen arabuluculara da görev düşer. Ara buluculuk görevini üstlenenler çoğu zaman yardımlaşma hususunun değerini bilen kimselerdir. Üstte geçen metinde de Kadir Bey bu sorumluluğu üstlenmiş ve toplumsal barış için elinden geleni yapmaktadır. Kalıcı çözümler üretmek sağaltım yapmakta ve toplumsal yardımlaşmaya ön ayak olmaktadır. İlkokul çağında ise akran arabuluculuğu hususu gündeme getirilmeli ve çocukların bir biri arasındaki sorunların çözümünde onlara gereken sorumluluk verilmelidir. Bu vesileyle hem sorumluluk bilinci geliştirmekte hem de yardımlaşma nitelikleri artmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde alanyazında yapılan benzer çalışmaların bulgularına yer verilerek karşılaştırmalı bir analiz çalışması yapılmak amaçlanmaktadır. Bu vesileyle kendi çalışmamız ve diğer çalışmalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymanın çalışma açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Diğer çalışmaların bulgularını da yorumlayarak kendi çalışmamız hakkında daha detaylı bir analiz yapma fırsatı bulunulacaktır.

MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi adlı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır. İncelenen ders kitabında en çok tespit edilen değer çalışkanlık %11,6; en az tespit edilen değer ise %1,3 ile adalet değeridir. Karagöz'ün (2009), yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi adlı tez çalışmasında en sık karşılaşılan değer çalışkanlık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda her iki çalışma da en çok tespit edilen değer noktasında birbirini destekler niteliktedir.

Çalışkanlık değerinden sonra en sık karşılaşılan değer ise sevgi % 9,5 değeridir. Sevgi değerinin kapsayıcı özelliği düşünüldüğünde sıklıkla ders kitabında yer verilmesi şaşırtıcı değildir. Sevgi değeri diğer değerleri de içine katan bir değerdir. İnsan ilk önce kendini severek başlar yaşamaya. Kendine karşı geliştirdiği bu olumlu sinerji etrafındakilere de sirayet eder. Birlikte birbirini seven bir toplum içerisinde daha az şiddet olayları ve kaos olduğu bilinen bir gerçektir. Sevgiyle harmanlanmış sosyal çevreler bireyin hem zihinsel hem de duygusal gelişimine katkıda bulunur. Yapılan işin veya ortaya konulan herhangi bir projenin sevgi ile yapılması onun verimliliğini de artırır. İnsanlar severek yaptıkları iş ve eylemlerde daha çok sorumluluk almakta ve bu durumlara karşı prensipli yaklaşmaktadırlar. Çalışkan olma ve ders çalışma ilkokul öğrencileri için önemli bir husustur. Çalışmada ortaya çıkan verilerde çalışkanlık değerinin en sık karşılaşılan değer olduğu ortaya çıkmıştır. İlkokul çocukları için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Çocukların, kendi başına çalışma ve öğrenmeyi sevme gibi nitelikleri bu dönemde edinmesi beklenir. Bu yaşlarda edinilen, kemikleşen davranışlar ve alışkanlıklar öğrencilerin tüm öğrenim hayatı boyunca ihtiyacı olan temel özelliklerdir. Adalet değeri MEB Yayınları 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda metin sayısı

olarak en az yer alan değerdir. 7-11 yaş grubunda yer alan ilkokul öğrencileri her ne kadar somut işlemler döneminde yer alsalar da, adalet değerini anlayacak niteliklere sahiptirler. Çocuklar hem aile içinde hem de okulda adaletli davranışları ayırt edebilirler. Bu yönüyle ders kitabının adalet değerine metin sayısı bakımından az yer vermesi eleştirebilir.

Güzel'in (2013) çalışmasında ise en sık karşılaşılan değer sevgi %13,5 değeri olduğu tespit edilmiştir. En az tespit edilen değer ise %0,7 misafirperverliktir. Bu çalışmadan hareketle yapılan benzer çalışmalarda belli değerlerin ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Kendi çalışmamızda ise misafirperverlik değerinin %2,7 ile az karşılaşılan değerler arasında olduğunu görülmektedir. Bahsedilen diğer çalışmada da misafirperverlik değerine az yer verildiği gözlemlenmiştir. İlkokul çağında misafirperverlik değerinin kendine az yer bulması bu yönüyle eleştirilebilir. İlkokul çağında da misafirperverlik değeri çok kolayca kavranabilecek bir değerdir. Türk kültürünün kült öğelerinden misafirperverlik günlük yaşamın bir parçasıdır. Çocuklar sosyal yaşamlarında sıklıkla misafirperverlik olgusu ile karşılaşmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde ders kitabında metin sıklığı olarak misafirperverliğin az yer alması bu değer öneminin az olduğu anlamına gelmemektedir. Doğan ve Gülüşen' in (2011) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6-8. sınıf Türkçe Ders Kitaplarında metinlerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi adlı çalışmasında da misafirperverlikle ilgili metin sayısı bu çalışmada olduğu gibi az sayıdadır. Bunun yanı sıra bahsedilen çalışmada az yer verilen değerlerden biri de hayvan sevgisidir. Bu çalışmada ise doğa sevgisi değeri % 3,4 ile temsil edilmektedir. Diğer çalışmalara nazaran doğa sevgisi değeri bizim çalışmamızda nispeten daha sık rastlanan değerler arasındadır. Bu durumu son yıllarda gelişen ve artan çevre bilinci ile ilişkilendirebiliriz. Doğaya karşı artan toplumsal farkındalığın değerler eğitimi bakımından tezahürü bizim kendi çalışmamızda kendine yer edinmiş olabilir.

Doğan ve Gülüşen (2011), Türkçe ders kitaplarında saygı ve hoşgörü değerinden sonra en fazla karşılaşılan değerlerden birinin de sorumluluk olduğunu ortaya koymuştur. Bizim çalışmamızda ise sorumluluk değeri % 6,1 ile sık rastlanılan değerler arasındadır. Bu bağlamda her iki çalışmada da sorumluluk değerinin tespit edilme sıklığı birbirine benzer niteliktedir. Sorumluluk değerinin bireysel bir değer olması ve ilkokul döneminde yavaş yavaş alışkanlık hâline getirilmesi ihtiyacı ders kitaplarındaki

metinler üzerinden işlenmiştir. Bu metinler vasıtasıyla öğrenciler sorumluluk bilincini artırma fırsatı bulabilirler.

Doğan ve Gülüşen' in (2011) çalışmasında, öne çıkan değerlerden biri de milli değerlerden vatanseverliktir. Vatanseverlik değeri bu çalışmada en sık karşılaşılan 6. değerdir. Bizim çalışmamızda ise vatanseverlik değeri %5,4 ile 4. sırada kendine yer bulmuştur. Bizim çalışmamızda vatanseverlik değerinin daha fazla vurgulandığı öne çıkmaktadır. Vatanseverlik bilinci ülkemizde yüzyıllardır önemini kaybetmeyen bir değerdir. Bu değerın ders kitaplarında daha çok yer alması şaşırtıcı bir sonuç değildir. Ders kitaplarının yanı sıra hem görsel hem de işitsel medyada da vatanseverlikle ilgili birçok tema eskisine nazaran kendine daha çok yer edinmiştir. Değerler de gelişen olaylar ve değişen ülke gündeminden etkilenmektedirler. Zaman içerisinde bazı değerler daha da ön plana çıkmaktadır. Önem derecesi artan değerlerin öğretim programlarında da işlenmesi ve uygun öğretim etkinlikleri ile hedef kitleye kazandırılması oldukça önemlidir.

Bu çalışmada doğa sevgisi değerinin, Kırmızı'nın (2014), bulguları ile kıyaslandığında daha az olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada doğa sevgisi diğer değerlere göre daha az rastlanan bir değeridir. Kırmızı'nın (2014), çalışmasında ise doğa sevgisi değeri en çok yer verilen değer olarak tespit edilmiştir. Bulgulardaki bu farklılığın nedeni; değişen müfredat ile birlikte bazı değerlerin diğer değerlerden daha fazla önem kazanmış olması olabilir.

Bu çalışmada elde edilen değerler ve onların sıklığı göz önüne alındığında vatanseverlik, sorumluluk, sevgi değerlerine yönelik bulgular; Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013), İlköğretim 4 ve 5. sınıf kitaplarından elde ettiği bulgular ile benzerlik göstermektedir. Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013) çalışmasında, en sık vurgulanan değerler duyarlılık, vatanseverlik, sorumluluk, sevgi ve dayanışmadır. Bu çalışmada da en sık rastlanılan değerler arasında sorumluluk ve sevgi değerini görmekteyiz. Bu çıkarımdan hareketle her iki çalışmada da benzer değerlerin sıklıkla tekrarlandığını görmekteyiz. En az yer verilen değerler ise temizlik, dürüstlük ve hoşgörü değerleridir. Hoşgörü değeri bağlamında bu çalışma Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013), çalışmasındaki bulgular ile de benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da hoşgörü değeri en az yer verilen değer olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları Şen (2008), tarafından elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Şen'in (2008) çalışmasını, altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler eğitimi bağlamından incelendiğinde, ders kitaplarında yer alan metinlerin çoğunlukla sevgi, duyarlılık, yurtseverlik değerlerine atıfta bulunduğu saptanmıştır. Bu çalışmaya paralel olarak sevgi değerinin Şen'in (2008) çalışmasında da sıklıkla yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın aksine Şen'in (2008) çalışmasında, en az yer verilen değer ise misafirperverlik % 0,37 değeridir. Bu çalışmada ise en az yer verilen değer % 1,3 ile adalet değeridir. Sevgi değerinin bu iki çalışmada da sıklıkla yer verilmesine neden olarak ise bu değer ilkökul yıllarından başlayarak kademeli olarak öğrencilere benimsetilmesi amacı benimsenmiş olabilir.

Aral'ın (2008) çalışmasında, elde ettiği bazı bulgular bu çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Aral (2008), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 6. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki değerler üzerine yapılan araştırmada en sık işlenen değerlerin sırasıyla yurtseverlik, sevgi ve saygı olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada da bu değerlere sıklıkla yer verilmiştir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde her iki çalışmanın birbirini desteklediği görülmektedir. Bir diğer taraftan hoşgörü değeri açısından değerlendirildiğinde ise bu çalışmada hoşgörü değerinin oranı %2,7 iken; Aral'ın (2008) çalışmasında, hoşgörü değerine hiç rastlanılmamıştır. Bu farklılığın sebebi ise çalışılan kitapların farklılığı olarak nitelendirilebilir.

Özkan'ın (2017) çalışmasında, elde ettiği sonuçlar ile bu çalışma arasında nispeten benzerlik bulunmaktadır. Özellikle sevgi değeri bağlamında düşünüldüğünde Özkan'ın (2017), çalışmasında en sık yer verilen değer sevgi %13,5 değeridir. Bu çalışmada ise sevgi değeri % 9,5 en sık karşılaşılan ikinci değerdir. En az saptanan değerler bağlamında kıyas yapıldığında ise Özkan'ın (2017) çalışmasında, en az karşılaşılan değer % 0,7 misafirperverlik değeri olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmada ise en az karşılaşılan değer %1,3 ile adalet değeri olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebi ise farklı kitapların çalışılması olabilir.

Değerler eğitimi ile ilgili alanyazında birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda bazı değerlerin diğerlerine göre daha fazla tekrar ettiği tespit edilmiştir. Bu çalışmalarını yapanlar ve hangi değerlerin daha sık tekrar ettiğiyle ilgili veriler Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26.Yapılan Benzer Çalışmalarda En Çok Çıkan Değerler İlişkin Veriler

Yapılan Çalışmalar	Çalışma Bulgularında En Çok Çıkan Değer
Aral (2008)	Vatanseverlik
Belet ve Deveci (2008)	Ulusal Değerler
Doğan ve Gülüşen (2011)	Ulusal Değerler
Güzel (2013)	Sevgi
Karagöz (2009)	Çalışkan Olma
Kırmızı (2014)	Doğa Sevgisi
Kuş, Meray ve Karatekin (2013)	Duyarlılık
Şen (2008)	Sevgi
Yaşaroğlu (2013)	Sorumluluk
Özkan (2017)	Sevgi

Yapılan çalışmalarda en çok yer verilen değerler ulusal değerler ve sevgi değeri olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çalışkan olma ve sorumluluk değerine de sıklıkla yer verilmiştir. Çok sayıda farklı ders ve çalışma kitabı incelenmesine rağmen değerlerin birçoğunun benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Özellikle ilkokul ders kitaplarında adalet, misafirperverlik ve güven gibi değerlerin metin sayısının az oluşu göze çarpmaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu bölümde, bulgular ve öneriler çalışmanın bulgularına uygun olarak sunulmuştur. Araştırmada 2018-2019 eğitim-öğretim senesinde MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı incelenmiştir. Kitapta geçen metinler barındırdıkları değerler açısından değerlendirilmiş ve yüzdesel oranları çıkarılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; çalışkanlık değeri (11,6), sevgi değeri (9,5), Bilimsellik ve saygı değeri (7,5), sorumluluk değeri (6,1) ile en çok tespit edilen değerlerdir.

Bu değerleri dayanışma, estetik, merhamet, özgüven, paylaşma ve vatanseverlik (5,4), sabır (4,1), doğa sevgisi (3,4), doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, yardımlaşma (2,7) ile izlemektedir.

Araştırmanın en az rastlanan değerleri ise güven (2,05) ve adalet (1,3) değerleridir.

Çalışmanın sonucu olarak ise en çok karşılaşılan değer çalışkanlık (12,5); en az tespit edilen değer ise adalet (1,4) değeridir.

Araştırma verilerinden hareketle şu bulgular elde edilmiştir;

1. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda adalet değeri ile ilgili 2 ifade tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ise 1,3'tür.
2. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bilimsellik değeri ile ilgili 11 ifade tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ise 7,5'tir.
3. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda çalışkanlık değeri ile ilgili 17 ifade tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ise 11,6'dır.
4. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda dayanışma değeri ile ilgili ifade 8 tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ise 5,4'tür.
5. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda doğa sevgisi değeri ile ilgili 5 ifade tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ise 3,4'tür.
6. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda doğruluk değeri ile ilgili 4 ifade tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ise 2,7'dir.

7. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda dürüstlük değeri ile ilgili 4 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 2,7'dir.
8. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda estetik değeri ile ilgili ifade 8 tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 5,4'tür.
9. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda güven değeri ile ilgili 3 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 2,05'tir.
10. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda hoşgörü değeri ile ilgili 4 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 2,7'dir.
11. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda merhamet değeri ile ilgili 8 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 5,4'tür.
12. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda misafirperverlik değeri ile ilgili 4 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 2,7'dir.
13. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda özgüven değeri ile ilgili 8 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 5,4'tür.
14. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda paylaşma değeri ile ilgili 8 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 5,4'tür.
15. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda sabır değeri ile ilgili 6 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 4,1'dir.
16. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda saygı değeri ile ilgili 11 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 7,5'tir.
17. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda sevgi değeri ile ilgili 14 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 9,5'tir.
18. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda sorumluluk değeri ile ilgili 9 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 6,1'dir.
19. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda vatanseverlik değeri ile ilgili 8 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 5,4'tür.
20. MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yardımlaşma değeri ile ilgili 4 ifade tespit edilmiştir. Yüzdeler oranı ise 2,7'dir.

Araştırma sonucundan hareketle MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda en çok tespit edilen değer in çalışkanlık; en az tespit edilen değer in ise adalet değeri olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra misafirperverlik değerinin de diğer değerlere nazaran kitapta az temsil edildiği tespit edilmiştir. İlkokul çağındaki öğrenciler için üstte bahsedilen tüm değerler önemlidir. Adalet, güven ve

misafirperverlik gibi toplum yapısında önemli rollere sahip değerlerdir. Bu değerler toplumun bütün fertleri tarafından bilinir ve çoğunluğu tarafından kabul görür. Türk toplumunda aileler de bu değerlere önem verir ve bu değerlerin içselleştirmesinde çocuklarına yardımcı olurlar. Bu nedenle MEB Yayınları ilkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda adalet, güven, misafirperverlik değerlerin ifade eden metin sayısını artırılması gerektiği fikri ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Araştırma veri ve bulgularına dayanarak bu konuyla ilgili gelecekte araştırma yapmak isteyenlere şu öneriler sıralanabilir:

Araştırmada misafirperverlik değeri az rastlanılan değerlerdendir. Türk kültürünün temel öğelerinden misafirperverlik değerine ilişkin metin sayısı az olsa da bu noktada Türkçe öğretmeni tarafından öğrencilere misafirperverliğin önemine ilişkin aktarımlar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2012). Reasonfor high school students to mistrust most people: A study in the context of values Education. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 603-608.
- Aksan, D. (1975). Anadili, *Türk Dili Dergisi*, 31(285), 423-433.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Aktaş, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 187-200.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aşıcı, M. (2005). Öğrenme anlayışların ışığında ders kitabı hazırlama. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu, (Editörler). *Konu alanı ders kitabı incelemesi* içinde (s. 61-71). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Atabek, E. (1999). *Hayatımız ve değerlerimiz*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları Yayınları.
- Aydın, İ. Çelenk, B. ve Can, Z. (2018). Memduh Şevket Esendal öykülerinin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 254-275.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(3), 121-144
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. Ceceli Eğitim Kurumları Değerler Eğitimi Buluşması sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2010). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baloğlu, B. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (4.baskı). İstanbul: Der Yayınları.

- Beill, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?* (çev. C.Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008, 2-4 Mayıs). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda Sunuldu, Elazığ.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul. Sistem Yayıncılık.
- Bilhan, S. (1986). *Eğitim sosyoloji*. Ankara: DTCF Yayınları.
- Bolay, S. H. (2007). *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Kitabı*. İstanbul: Der Yayınları.
- Börekçi, M. (2009), *Türkiye Türkçesinde yapı ve işlev bakımından sözcükler*, Erzurum: Eser Ofset.
- Bozdoğan, A. F. (2013). *Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi Ankara ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6,7 ve 8.Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies Dergisi*, 2(6), 34-47.
- Çubukçu, Z. (2008). Çocuklara temel değerleri kazandırmanın önemi. *Qafqaz Üniversitesi Türk Xalqları Ədəbiyyatı Dergisi*, 2(7), 1012-1019.
- Devrani, T. K (2010). Kişisel değerlerin kuramsal yapısı ve pazarlamadaki uygulamaları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(5), 49-70.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, B., ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki(6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Doğan, İ. (2002). *Sosyoloji: Kuramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ergin, M. (2000). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Fichter, J. H. (2015). *Sosyoloji nedir?* (çev.N. Celebi).Ankara: Anı Yayıncılık.

- Fırat, H.ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikayelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 25-49.
- Firdaus, A., Feizollah, A., Razak, M. F., Anuar, N. B., Abaker, I., Hazim, M. (2019). The rise of Blockchain:bibliometric analysis of blockchain study. *Scientometrics*, 1289-1331.
- Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 355-374.
- Güzel, D. (2013). *4.Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. OnSekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Güven, A. Z (2014). Gülistan ve Bostan adlı eserlerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *International Periodical For The Languages*. 9(6), 505-517.
- Izgar, G. (2013) *İlköğretim 8. sınıf çocuklarına uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlara etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Konya Necbettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Halstead, J. M. ve Taylor, J. M. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30(2), 169- 202
- Kaplan, M. (1996). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Karaköse, T. ve Altinkurt, Y. (2009). Okul yöneticilerinin ve il milli eğitim müdürlüğü çalışanlarının değerlere göre yönetim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. Kütahya ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 49-67.
- Kırmızı, F. S. (2014). 4.Sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Koca, A. İ. (2009). *Üniversite öğrencilerinin değerleri ve bireysel özellikleri ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki: Çukurova Üniversitesi'nde bir araştırma*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kuru, H. ve Keklik, S. (2016). Ayşe Yamaç'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 217-237.
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.

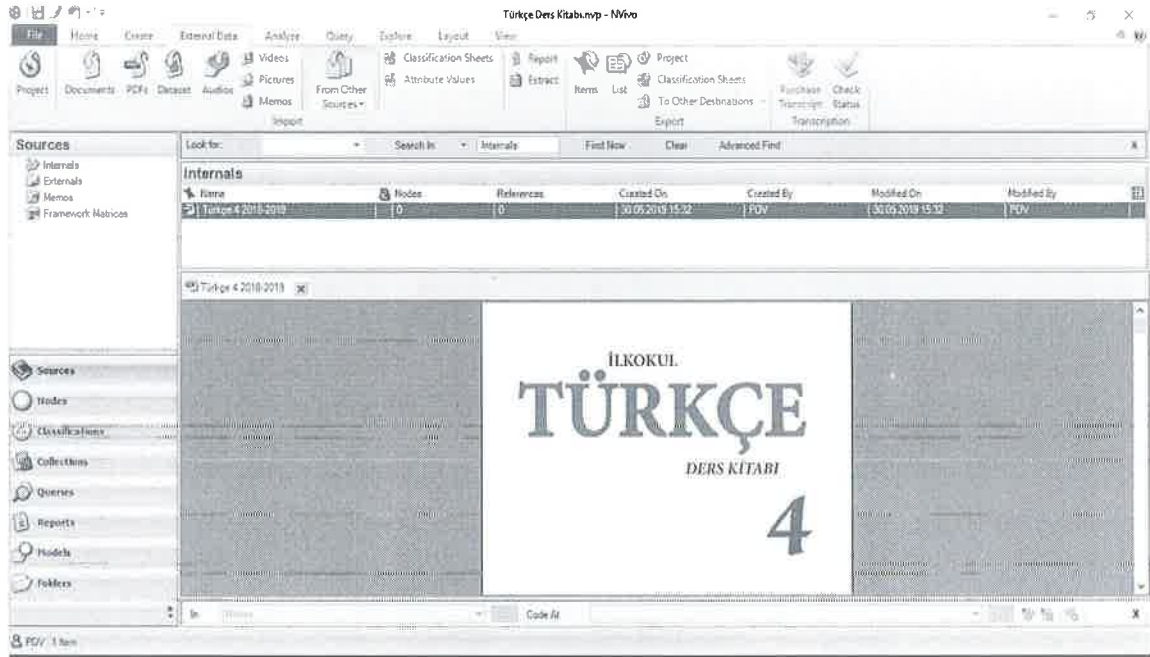
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.
- MEB. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB, (2006). İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663> adresinden alınmıştır.
- MEB, (2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.Sınıflar)<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf> adresinden alınmıştır.
- MEB. (2009). İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu.<http://talimterbiye.mebnet.net/Ogretim%20Programlari/ilkokul/2010-2011/HayatBilgisi-3.S%C4%B1n%C4%B1f.pdf> adresinden alınmıştır.
- MEB. (2010 b). 8. Milli Eğitim Şurası Kararları. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010 a). İlk Ders Genelgesi. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12> adresinden alınmıştır.
- MEB. (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı (1,2,3,4,5,6,7 ve 8.sınıflar). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özdemir, M. ve İdi Tulumcu, F. (2017). Değerler eğitiminde edebi eserlerden yararlanma: Fatma Aliye'nin Muhadarat romanı örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 7(4), 720-729.
- Özdemirci, A. ve Saruhan Ş.C. (2011). *Bilim, felsefe ve metodoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(3), 217-239
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitabı örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.

- Özkan, S. Ö. (2017). *Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ordu.
- Özkan, R. ve Sivrikaya, Ü. (2012). İlköğretimde küresel değerler (100 Temel Eser üzerine bir inceleme). *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 342-358.
- Özkul, A. S. (2007). *Yaşam ve çalışma değerlerini etkileyen faktörler, Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ryan, K. ve Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*. California Jossey- Bass Inc,
- Samur, Ö. A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin sosyal bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi. *Journal of World of Turks*. 6(2), 101-115.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1(5), 763-779.
- Şerif, M. (1985). *Sosyal kuralların psikolojisi*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2011). *Güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe Dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1-17.
- Türk Dili Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B.(2014). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsani erdemler-İslami erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 12(1), 51-69
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Yalın, H. İbrahim. (1996). Ders kitabı tasarımı, *Milli Eğitim Dergisi*, 132, 61-62.
- Yeşil, R.ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 66-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yığittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 8(19) 207-223.
- Yurtbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing Yayıncılık.

EKLER

Ek 1. NVIVO 10 Programında Ders Kitabı Ekran Görüntüsü

Ek 3. Değer İnceleme Formu

DEĞER	AÇIKLAMA
Adalet	Kuralları birlikte belirleme Kurallara iştirak Ahlaki değerleri ayırt etme Sorumluluk dağılımında etkin katılım ve verilen vazifeyi Türk ulusunun hak ve bağımsızlığını inceleme Diğer insanların hassasiyetlerine saygı gösterme Kendi arzularını, amaçlarını ve düşüncelerini belirtme Kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabule etme Görev paylaşımının adaletli bir şekilde oluşumunu inceleme
Bilimsellik	Mantık vasıtasıyla yola koyulma Düşünceleri akıl ve mantık süzgecinden geçirme
Çalışkanlık	Çaba sarfetme Sorumluluğuna sadık olma Devamlı icra edeceği işlerle uğraşma ve onları planlama
Dayanışma	Bir görevi işbirlikçi yöntemle yürütme Birlikte sorumluluğu yürütme
Doğa sevgisi	Doğaya karşı olumlu tutum ve duygu geliştirme
Doğruluk	Ahlaki davranışların bilincinde olma Sosyal normların uygunluğunu tespit etme İnsanlar olan diyalogunda pozitif olma Subjektif davranışları ayırt etme İlişkilerinde nesnel ve adil olma Yargılama ve yaftalama yapmaktan kaçınma
Dürüstlük	Yakın çevresinde sergilenen davranışların moral yönünü tayin etme Akrafa ve aile içerisindeki ahlaki davranışları sezinleme Davranışlarının sonuçlarını hem kendisi hem de arkadaşları üzerindeki etkisini izleme İkili ilişkilerde iyiden yana tavır takınma Diğer bireylere sempatik ve nesnel davranma Diğer fertlerin hassasiyetlerine saygı gösterme Gelişen durumlar karşısında öz benlik
Estetik	Güzel olanı sanatta ayırt etme Yaşamın güzel olduğunu duyumsama Duygularda yücelik ve coşkunluk geliştirme
Güven	Davranışları neticesinde kolayca bel bağlama ve inama Olumlu bir bağlılık geliştirme
Hoşgörü	Dostlarıyla olumlu bağ kurma Birlikte vakit geçirdiği kimselere karşı pozitif davranışlarda bulunma Hemtek başına yapılan hem de işbirliği ile yapılan eylemlerde uygun davranışlar sergileme İletişimde etkin bir alıcı olma Yapılan yanlışlara karşı bağışlayıcı olma Kapsayıcı ve kucaklayıcı tutum geliştirme Her bireyin değerli olduğunu varsayma Dil,din ve etnisite farketmeksizin herkesi olduğu gibi kabullenme Hislerini ifade ederken seçkin bir dil geliştirme Vazifesini ifa ederken bundan hoşnutluk duyma
Merhamet	Kalbi hissiyatla empati duyma Bir varlığın uyduğu müzdarip durumla özdeşleşme ve yardım ihtiyacı hissetme
Misafirperverlik	İkramda bulunma Konuklarla ilgilenme Misafirlere özen gösterme Konuklara saygı

Özgüven	Kendi potansiyelinin farkında olma Birlikte yaşadığı kimseleri tanıma Toplumsal normların bilincinde olma Yapılan yanlışlardan kendince anlamlar çıkarma Daha tecrübeleri kimselerden destek alma Birlikte yaşanan çevrede ortak katılımlı planlar yapma Ahlaki edimlerin samimi bir ortama zemin hazırladığını bilme gerektiğinde bir olaya “hayır” diyebilme Gelişen durum ve olaylar karşısında hissiyatlarının değişimini takip edebilme Birlikte yaşadığı kimseler ve kendisiyle ilgili dönütte bulunma Yaşanılan adaletsiz durumları araştırma
Paylaşma	Dostlarla üleşme ve verme duygusundan memnuniyet
Sabır	Sosyal çevreyle uyum içinde olma ve ıranın gelmesini bekleme Eğlence için de sabırlı olma Müşterek dinleme Arzu ve ihtiyaçlarını öteleme Hedef saptama Yapılan yanlışların sürecin bir parçası olduğunu kavrama Hislerini denetim altına alma
Saygı	Bireyin öz saygı sahibi olması Dostlara özen gösterme Yaşadığı sosyal ortamın gereksinimlerine saygı gösterme Büyüklerine saygılı olma Etrafındaki bireylere saygılı olma Anne, baba ve kardeşlere saygılı olma Sahip olunan nesnelere yanı sıra diğer insanların eşyalarına saygılı olma Yaşadığı coğrafyaya saygılı olma Yeryüzünde yaşayan her türden insane saygı duyma Bayrak, Ulusal marş, ulu önder Atatürk, ve Vatana saygı duyma
Sevgi	Sevme eylemine kendinden başlama Anne, baba, kardeşleri sevme Okul ve kurs arkadaşlarını sevme Bir takım ruhu içinde sevgi değeri üzerinden arkadaş ilişkileri kurma Sosyal ortamlarda oluşan olaylar karşısında sevme duygusundan ödün vermeme Diğer insanların yönelim ve tutumlarının başka başka olabileceğini idrak etme Manevi duygularını ortaya çıktığı etkinlikleri kaçırmama Memleketini sevme Vatanını sevme Canlıları sevme
Sorumluluk	Prensip sahibi olma Bilinç sahibi olma Yapılması gereken sorumluluğu yerine getirme Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme Okuldaki 15 Temmuz kösesini tanıma
Vatanseverlik	Ulusal bayramlara etkin katılım Ulusal bayramlar için proje geliştirme İçinde bulunduğu kara parçasının bir paydaş olduğunu anlama Vatanın bölünmez bütünlüğü için bir bilinç geliştirme Gazi Mustafa Kemal'in Türk Ulusunun önderi olduğunu Kabul etme Tarihten ders alma ve günümüz yaşantısıyla arasında köprü kurma Demokrasi ve özgürlük adına yapılan eylem ve etkinliklere katılma Güncel olaylarda vatanseverce yaklaşım sergileme Milli ve manevi nesnelere teşhir edildiği yerleri ziyaret etme
Yardımlaşma	Sosyal organizasyonlarda yer alma ve buradaki paydaşlara el uzatma Akrabalara yardım etme İçinde bulunduğu sosyal ortamın benliğini anlama ve gerektiğinde destek olma Deprem, sel, heyelan, kasırga gibi durumlarda aktif rol alma İstenmeyen olaylara karşı hazırlıklı olma ve bu durumlarda üstlenilmesi gereken rolü oynama

Ek 4. Özgeçmiş**Adı Soyadı**

Ali ERDÖNMEZ

Kişisel Bilgiler

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 20.09.1989 / ERBAA

İletişim Bilgileri

Tel: 0507 464 8976

E-posta: alican168@hotmail.com

Öğrenim Bilgileri

Lise: 2002–2006 Coşkun Önder Yabancı Dil Ağırlıklı Süper Lisesi

Lisans: 2007–2011 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği

Yüksek Lisans: 2017-2019 Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Programı

İş Deneyimi

2011–2012: Milli Eğitim Bakanlığı Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü Çekerek Hasan Çakan Ortaokulu İngilizce Öğretmeni

2012-2015: Milli Eğitim Bakanlığı Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü Niksar Anadolu İmam-Hatip Lisesi İngilizce Öğretmeni

2015-halen Milli Eğitim Bakanlığı Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü Niksar Şehit Bülent Ay Ortaokulu İngilizce Öğretmeni